

Előfizetési ár: helyben egész évre 9 frt., félévre 4 frt. 50 kr., vidéken egész évre 10 frt., félévre 5 frt. A közlemények és kiadások bérmentesítendők.
Hirdetésekkért soronkint 15 uj kr.

Megjelen minden vasárnap.
Megrendelhető minden cs. kir. postabizalmnál, a szerkesztőségnél, újtér 10. sz., és Kilián György könyvkereskedésében városi utca Drascho-féle házában.

ORVOSI HETILAP.

Honi s külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Tizenegyedik évfolyam.

Felelős szerkesztő és tulajdonos Markusovszky Lajos tr. Főmunkatárs Balogh Kálmán tanár.

Tartalom: Frommhold Károly tr: A villamárám mint felszívódást eszközölő szer. Vége. — Czifra Fer. tr: A dugutér (art. obturatoria) rendellenes viszonyai és változatai. — Könyvismeretetés, Prof. Wundt: Handbuch der med. Physik. — Lap szemle, Koponyabeli dag esete. — Végbélsérv. — Haematometra műtetele. — A test hőmérséke a valódi himlővel járó láz alkalmával. — A kinal hatása a képzőnye (protoplasma) mozgására. — Az ütéri lökés értéke a szívbántalmaknál.
Tárgya: Dr. Rupp N. János az egyetem v. rectorának bucsúbeszéde és évi jelentése. I. — A párisi nemzetközi gyógyszerészeti értekezlet. — Vegyesek. — Pályázatok.

A villamárám mint felszívódást eszközölő szer.*)

FROMMHOLD KÁROLY tr.tól Pesten.

(Folyt. és vége.)

Azon kérdésre, hogy előrement csúzos vagy köszvényes lob folytán az ízületben visszamaradt anyagok felszívódását a villamos áram a mélyben is képes-e létrehozni, csak több-féle feltétel alatt felelhetünk, mely ismét következő kérdéseket tesz szükségessé:

1. Milynemű a felszívódásra hozandó kóros lerakódás?
2. Mily szeryben székel ez?
3. Mennyi idő mult el azóta, hogy lobfolyamat következtében ily lerakódás létrejött?

Az állandó galvanáram, valamint a galvanoelectricus áterjedési áram is, — habár correct belterjben használtatik — még is mint minden más gyógyszer csak bizonyos határvonalig gyakorolhatja jótékony hatását, mert a villamos áram is csak a felszívódást eszközölő edények serkentése által eszközölheti a lerakódott anyag felszívódását.

Ettől azonban egészen eltérő eljárás az, ha tűszúrás (acupunctura) segédelmével szerves képleteket folyékonyakká vagy tömörökké tenni akarunk; azért is véredénytagulatoknál (Teleangiectasie) soha sem fogunk ezen kis edényképletek egyenes felszívódására törekedni; ez ellen még a legcorrectebb módon alkalmazott árammal sem tehetnénk semmit, miután a természet nem engedi, hogy ily képletek egyenes felszívódás útján eltávolíthatassanak mindaddig, míg eredeti alakjukban érintetlenül maradnak. Ily edénytagulatokat acupuncturával s később a galvanárammal — a mennyire lehetséges — minden oldalról kell elroncsolni, mert csak ha 10--12 Bunsen-féle elemből álló állandó áram horgansark mintegy másodperczig hatott a bevezetett tűre (mely eljárási mód minden egyidejűleg bevezetett tűre hasonló módon és hasonló időig alkalmaztatik) meg van adva a feltétel, hogy a minden tűn képződött bab nagyságú alvadékok a hajszáledények által felszívódhatnak.

Még pedig sajátságos folyamatot észlelhetni ily esetekben; az alvadék ugyanis igen sok esetben fokonként lesz kisebb és keményebbé, némely esetben ez azonban nem törté-

nik meg, sőt inkább megkisebbedik a daganat, mialatt puha marad s előbbi ruganyosságát megtartja.

A mi az ily fölszívódás idejét illeti, ez rendkívül különböző, s mindaddig, míg a fölszívódás tovahaladását hétről-hétre észlelni lehet, nem látszik szükségesnek a beteget a galvanáram által újból fölizgatni.

Naplómban 1509 szám alatt találok egy idevágó esetet, ez egy éves gyermekre — Plan Zsófiára vonatkozik. Ezen igen egészséges küllemű leánya 1866. sept. 1-jén a helybeli gyermek-kórházba hozatott, midőn is az anyja a gyermek felső ajkának belszélén oly terjedelmű edénytagulatot mutatott be, hogy az nevétsnél az alsó metszfogakat egészen takarta. A kóros képlet elpusztítása végett Bókai tr. úr az edénytagulatot egy tüvel szurta keresztül haránt irányban; arra pedig csupán 9 elemből álló kis Bunsen-féle üteg állandó villamárám alkalmaztatott, oly formán hogy a horgansark a rögzítő csavar segédelmével a tüvel hozatott kapcsolatba, a szénsark pedig 1 □" széles regulin fémlemez segélyével a sósavval megnedvesített fölkaron gyorsan zárva lön.

Az alkalmazás 2 perczig tartott; a gyermek mindannyiszor beállott nyugtalanságából következtetni lehetett, hogy az áram a gyermeket az első fél perczben kellemetlenebbül érinté mint később, midőn az áram tartama alatt megszűnt sirni. Ezen áramlás alatt a jelenlevők több ízben megérintették a tü, hogy a hőmérsék netalán beállott fölmagasztaltatásáról meggyőződjenek, azonban semmiféle fölmagasztalása a hőmérséknek nem tapasztaltatott.

E körülmény azért érdemel föllemlítést, minthogy Strambio, Ciniselli s még legujabb időben Barzano is (Gazetta medica italiana — Lombardia — Appendice elettro-jatrici) azt állítják, hogy a galvanáram — az ő meggyőződésük szerint — soha sem hathat thermogeneticus mozzanat nélkül, s hogy már 3 Bunsen-féle elem is jelentékeny és kóros hőfokot hoz létre a tüben.

Ily megperzselés, vagy is inkább ily hőség kifejlesztése csak annak képezi természetszerű következményét, ha az elemek megválasztásában nagyságukat illetőleg hiba követtetett el, mely esetben a káros meleg kifejlesztés a galvanáram mennyiség variánsainak tulajdonítandó; ha kis elemeket veszünk, mint minöket „Electrotherapiában“ e célra leirtam, tényleg elesik minden látszólagos ellenmondás, miután ily esetben kizárólag belterji árammal (Intensitätsstrom) kell működni.

14 nap mulva a felényire megkisebbedett edénytagulatba még másod ízben is be lön vezetve a tü, s a gyermek ezen elruti-

*) Elejét lásd lapunk f. évi 36 számában.

tása ekkép a galvanáram által föltételezett fölszívódás folytán tökéletesen gyógyítva lön.

Az első kérdésre visszatérve, önként értetik, hogy csak oly lerakódások ellen lehet működni, melyeknek fölszívódását más külső szerekkel is meg lehet kíséreni.

Más oly esetekben, hol a valószínűség nem nagy, hogy hosszas párolgás és puhítás által fölszívódást eszközölni lehessen, a galvanárammal ép oly keveset fogunk elérni, mint más fölszívó szerekkel, ha p. o. a baj előrement lobok következménye gyanánt a mellkasban fészkel. Azonban oly esetekben, hol külső fölszívó szerek alkalmazása észszerűen javulva van, a galvanáramot, mint remedium solvenst nem csak az egyéb ismert fölszívó szerekkel egy sorba lehet állítani, de ez az idegrészletekre gyakorlott specificus inger folytán helybelileg oly hathatósan fogja a hajszáledényeket serkenteni, hogy azt nolle velle minden más fölszívó szer fölibe kell helyezni, már csak azon oknál fogva is, minthogy kifejlődésben levő helybelített lobos folyamatot a legkisebb kár nélkül mintegy lobellenes szer gyanánt megállítani képes.

Ha a második kérdésre t. i. „mely szervekben székel azon kóros lerakódmány, melyet a galvanárammal fölszívódásra hozni akarunk?” némileg felelni akarunk, szükségkép azon különbség ötlik szemünkbe, valjon oly lerakódási képlet valamely központi szervben székel-e vagy pedig a környi részekben. Minél mélyebben fekszik a baj a központi képletekben, annál csekélyebb a remény ez ellen a galvanárammal valamit elérni, mely azonban azon arányban ismét növekszik, minél inkább a környi részekben ül a baj — és különösen kedvező körülménynek tekintendő az, ha a végtagokon, közvetlenül az ízületek szomszédságában lerakódott rostonyát akarunk fölszívódásra hozni.

E tekintetben kevésbé kedvezők oly helyek, mint p. o. a czombesont izvápájában izület, s valószínűleg csupán azon egy okból, minthogy a mélység miatt a galvanáram izgatása a bajhoz nehezebben férhet hozzá.

Tudtommal eddig senki sem kísérlette meg a csipő-izületi lobot kifejlődése elején egy villamos áram alkalmazásával megállítani; és mégis bizonyos körülmények alatt jogsult volna a kísérlet ezen folyamatra alkalmas galvanáram által gátlólag hatni akarni, miután az ezen betegség megállítására használtatni szokott szer, t. i. az izzó vassali edzés különben sem a leggyöngédebb eljárás. A fölkar izületen levő lerakódás már sokkal könnyebb feladat a villamáram számára, mert az izmok és rostos hárttyák rétegei már aránylag sokkal csekélyebb ellentállásra képesek. Legbiztosabb és legszembetűnőbb lesz a hatás a térd és lábtő, valamint kéztő izületben is.

Azonban senki se várja, hogy jelentékeny siker következék be az először történt alkalmazás után, de majdnem állandóan következőket lehet észlelni oly helybelített eljárások után: Az áram mindig haránt irányban alkalmaztatik, ereje eleinte alig jelentékeny, a beteg élénken érzi a zsidbaddást, de a szervezet élettani határai terében csakhamar alkalmazkodik ezen ingerhez, s egy percnél hamarabb sokkal kevésbé élénken érzi a beteg az állandó áram erejét; ekkor erősebbé kell tenni az áramot, s megvárni az isméti alkalmazkodást.

Ily katalyticus áramok erejét fokként emelni kell a viszonylagos, türhetőség határáig s ekkor rögtön ismét meg-

szakítani az áramot. Az ily behatás ideje 6—8 perczre tehető.

Az áram alkalmazása után a beteg közönségesen a mélyben melegséget érez, bizonyos fájdalomatlanságot és látszólag nagyobb mozgékonytságot, úgyszinte nagyobb nyomást túr el a végtag, mint előbb, fájdalom nélkül. Ha az áram a térdizületen át vezetve lön, a beteg épen fájdalom nélkül lép föl, mire előbb nem volt képes.

Ily tényleges megkönnyebbülés az áram alkalmazása után különböző időig tart el, néha fél, néha több órán keresztül; s szerenesét kívánhatunk magunknak, ha a beteg szándéka által, erős áramot eltűrni, támogatgatunk; mert aránylag rövid idő alatt oda jutunk, hogy a betegnél az áram egyik alkalmazásától a másikig — tehát teljes 24 óráig — a megkönnyebbülés folyton tart el.

A mi végre a harmadik kérdést illeti, t. i. „mily hosszú idő telt el azóta, hogy valamely lobos folyamat következtében oly lerakódás létrejött?” A tapasztalás a legtöbb esetben amellet szól, hogy az isméti fölszívódás egyenes irányban áll a tényleges lerakódás időtartamával; ennél fogva, minél régebben áll fenn az ily lerakódmány, annál hosszabb idő szükséges annak fölszívódtatásához. E nézet azonban csak általában véve bir érvénnyel, mert vannak esetek, hol a fölszívódás a villamáram által aránylag rendkívül rövid idő alatt eszközöltetik. Electrotherapiában a 388-ik lapon egy naplómban a 707 sz. a. följegyzett betegről tettem említést, kinek czimét s hogylétét most is ösmerem, s kinél a villamáram katalyticus hatása kevés nap alatt hozott létre teljes gyógyulást a térdizületben, mely lob folytán évek óta szenvedő volt. A galvanáram april 11-én alkalmaztatott a baj ellen először, ugyanez év és hó 8-án pedig be volt fejezve a gyógyítás, mely azóta is a legsikerültebbnek bizonyult be.

A gyors siker, melyet a katalyticus villamáram mutat, lényegileg annak ereje által látszik föltételezve lenni; kiválóan erős áram rövid ideig alkalmazva, ezen eljárásnál sokkal nagyobb előnnyel bir, mint a hasonnemű gyengébb és hosszabb ideig használt áramok.

Magától értetik, hogy ugyanazon arányban, a mint a beteg javulása előrehalad, rövidíteni kell az áram használati idejét és erejét. Ha már ily eljárás vege felé jutottunk, igen tanácsos 1—2 napig teljesen szünetelni, míg a czél teljesen eléretik.

Azon alanyi tünetnyek, melyeket a beteg a klimatologicus tényezőkbeni gyors változás folytán érez, ezen gyógy-eljárásnál már elején is nemsokára elmaradnak, és a villamáram folytatott használatánál nem is térnek többé vissza.

A mütő-sebészeti körébe eső nevezetesebb üterek rendellenes viszonyai és változatai sebész-bonczatani szempontból.

CZIFRA FERENCZ nyilv. r. tanártól Kolozsvárott.

(Folytatás)

A dugütér.

A dugütér rendszerint a bal csipő-ütér mellső ágától ered, a hasonnevű ideg alatt, csaknem vízirányosan futva, a kis medence hajlása folytában a belső dugizom felett, azt izomi ágakkal ellátva, a dugcsatornába lép, azután pedig a fanciesont vízirányos ága alatt eltűnván, az említett csatornán át a medenceürből kivonúl, minél fogva a sérvek mütéti körén kívül esik. A dugcsatornába való bemenete előtt csak csekély és változó ágakat ad, különösen a belső csipő-, horpász- és dugizmokhoz. Mindeelőtt czélszerűnek

véltem előbb a rendes és állandó ágait röviden megemlíteni. Ezek a következők: 1) A fanág (ramus pubicus), mely a törzstől, még mielőtt a számára rendelt dugcsatornába lépne, szokott elválni, haránt irányba futva, a társoldalival egyesül, s azonkívül az alsó hasföli ütér hason nevű fanágával nyilik össze. 2) A belső vagy mellső ága, mely miután a belső dugizomnak szolgált ágakkal, azontúl a csatornából kilépve, a hosszú és rövid közelítő, nemkülönben a fésű- és karcsú izmokat látja el, végre a czomb belső körülfont ütérével nyilik össze. 3) A kül vagy hátsó ága, melytől az izvápa ütere ered, mely egyszersmind a négyszögű czombizmot, külső dug- és ikerizmokat látja el ágakkal, míg végre a czomb külső körülfont ütérével nyilik össze. Az eddig vázolt és rendes eredés módjától azonban az ütér igen gyakran elszakott térni, mert ugyanis több és különböző üterektől eredhet, még pedig vagy a medenceüzön belől vagy ezen kívül is.

A medenceüzön belől eredhet a mellső ág helyett a hátsótól, továbbá a kül-csipőütér végéből, mely esetben az esetleg jelentkezhető czombsérv külső és hátsó területén fog elvonulni, s így metszés alkalmával, mely közönségesen befelé szokott történni, a sértésnek tárva van.

Azonban gyakrabban ered az ütér, még pedig inkább mellső és kifelé, a medenceüzön kívül, a Poupart-szálag alatt, de eredhet közvetlenül magától a czombütértől vagy az alsó hasföli ütértől, vagy ez utóbbival együtt rövid közös törzsből, mely maga is változó, mennyiben ezen közös törzs is hosszabb vagy rövidebb lehet, mely körülmény igen fontos, mert azon arányban, mint t. i. a közös törzs hosszabb vagy rövidebb, a szerint nagyobb vagy kisebb részét fogja a sérvtömlő nyakának körülövezni. Különösen eredhet továbbá a medenceüzér bármelyik mellék ágától is. Kiindulhat még a mély czombütértől is vagy épen a belső körülfont ütértől.

Ezen különböző szabályellenes eredési módok között legnevezetesebb és műtői szempontból legveszélyesebb, midőn a dugütér a czombütértől, tehát a Poupart-szálag alatt, vagy a hasföli ütértől, vagy ez utóbbival közös, mintegy 1—1 1/2" hosszú törzsből indul ki; a dugütér ez esetben czombsérv felső és belső oldalát fogja körülvenni és be- s lefelé a irányulva az úgy nevezett Gimbernat-szálag sarlóidomú szélé mentében fog húzódni a dugcsatornához, mely lefolyási viszonyok között ha sérv van jelen, ez esetben a sérvtömlő nyaka körül hurkolódik, s a sérvkapúnak bármely irányban célba vett tágitása alkalmával (kivéve aláfelé) a sértésnek tárva van, habár Linhardt tnr., kinek e téren számos tapasztalatai vannak, e sértést állítólag soha se észlelte. Ugyanezen rendellenes változati eset az, melyet a régi sebészet az úgynevezett halálkoszorú (corona mortis) nevezettel jelelt meg és veszélyteljesnek tartott, azonban ezen tulságos félelemnek semmi tényleges alapja nincs, mert inkább a már esetleg megsértett ütér vérzésének csilapítása jár nagyobb veszélylyel, mennyiben ez alkalomkor a csilapítás magába véve is újabb sértéseket von maga után, kivált ha úgy eszközöltetik, mint azt a régi műtősebészek tették, kik 1—2"-nyi hosszú bemetszéseket ejtettek a sérvkapun, holott jelenleg 2—3"-nyi bemetszés kellő eredményhez vezet. Átalában a hosszú bemetszések kerülendők. Hogy tehát a régiek által, az említett műtői eljárás mellett az ütér gyakrabban megsértetett, épen nem feltűnő dolog.

Dr. Spence ritka különös eset említ meg (Association medic. Journ. Gaz heb. Nro. 35. 1865), melyben a dugütér az úgynevezett halálkoszorú alakjában a jelen volt sérvtömlő nyakát csakugyan körülövedzvé, a műtét alkalmával akadályozta a sérv vizsdatételét, lüktetése tisztán éreztetett, s a köteg előhozatván és kétszeresen lekötöttvén, átmetszetett, mely eljárás után a sérvet már vissza lehetett helyezni. A műtét egyén azonban hashártyalob következtében elhalt. A bonczszemle alkalmával kiderült, hogy a lüktető ér csakugyan a dugütér volt, mely rendellenesen a hasföliből eredvén a sérv felett, kívülről be- és lefelé húzódtott. Némely esetekben eredhet a dugütér a kül-csipőütér közép részletéből is (a végéből gyakrabban), mely esetben a csipőcsont belső ívelt hossza felett a kis medenceüzér oldalfalához lefelé vonul, hogy a dugideget a dugcsatornába kisérhesse, minthogy azonban ez esetben az ér a Gimbernat-szálagot el nem éri, a sértésnek nincs kitéve; midőn pedig a dugütér a mély czomb- vagy a belső körülfont ütértől ered, habár rendellenesen is, gyakorlati értéke nincs, mert ez esetekben a czombsérv kapujától távol esik. Gyakorlati

szempontból igen előnyös tudni, hogy azon esetben, ha a dugütér hasföli vagy épen a czombütértől származnék s esetleg megsértődne, ez esetben a vérzést mérsékelni lehet azért, ha a czombüteret a fanciesont vizirányos ágához nyomjuk, addig is, míg az üteret a felhasított sérvtömlő külső részletének, melylyel nagyobbára össze van növe, előhuzása által lekötethetjük.

Ha a kizárt czombsérvek miatt a czombgyűrű tágitása okvetlenül szükségeltetnék, ez alkalommal azon nevezetes kérdés megfejtése nyomul előtérbe, hogy mely irányban történjék az? Ezen fontos kérdésre a különböző szerzők különféle képen feleltek, s általában azt mondhatni, hogy nincs az úgynevezett czombgyűrűnek egy része is, mely a tágitás helyéül ne ajánlatott volna, s épen ezen eltérő nézetek eléggé bizonyítják, hogy a tágitás irányára vonatkozólag általános szabályt a leghatározottabb kórisme mellett sem lehet megállapítani, minthogy e téren gyakran jelentkező érvátozatok lehetőségét folytonosan szem előtt kell tartani. Mielőtt a különböző tágitási irányok előnyességét fejtegetném, előrebocsátandónak véltem, habár ezúttal csak röviden is, az úgynevezett czombgyűrű fogalmát. Czombgyűrű (annulus cruralis) alatt értjük azon hézagot, mely a czomb-visszér és a Gimbernat-szálag sarlószerű szélé között létezik, s azáltal jön létre, hogy a czomb-visszér és a Gimbernat-szálag szélé egymással közvetlenül nem érintkeznek, s így szükségképen köztük egy hézagnak kell maradni, e hézag képezvén tulajdonképen a czombsérvek kiindulási pontját s egyszersmind az úgynevezett czombgyűrűt vagy a czombcsatorna belső nyilatát. E hézag köztudomásilag a harántpólya rekeszszerű és engedékeny részlete által el van zárva, mely az úgynevezett Cloquet-féle czombsövény (septum crurale). Ugyanitt alkalommal czélszerűnek véltem megemlíteni a czomb-edényi hézagot is, mely haránt irányú, petéded alakú s mell- és felfelé a Poupart-szálag, befelé a Gimbernat, hát- és aláfelé a Cooper-féle fanszálag, kifelé pedig a czomb-edények hüvelyé által határoltatik, nagyjából a czombedények által van kitöltve, e szerint pedig egész területén inas és bonyós képletektől van körülveve, minélfogva a sérvkapu tágitása, a környező szöveteket tekintve, minden irányban eszközölhető lenne. Azonban vannak más fontos körülmények is, melyek egy vagy más bizonyos irány szerinti tágitást, ellenjaválnak, így péld. nem lehet a tágitást egyszerűen és feltétlenül fel- vagy kifelé irányozni az alsó hasföli ütér vagy a vele közösen eredő dugütér miatt egyszerűen kifelé haránt irányban nem vihető az véghez a czomb-visszér miatt. 2-szor egyenesen be és fel a Poupart-szálag felé, ezen irány már kevésbé veszélyes, s ezt ajánlta Cooper is; különösen ezen irányban való tágitás alkalmával mindig czélszerűbb mély bemetszés helyett inkább több és apró bemetszéseket tenni, hogy az ondózsínór és alkatrészeinek megsértését elkerüljük, miután az ondózsínór a czombsérv nyakától csakis a Poupart-szálag által van elválasztva, s ez utóbbtól mintegy 2"-nyi távolságra esik. Fergusson állítja, hogy a Poupart-szálagnak apró bemetszései által a hasfalak ellazulnak és új előesésre adnak alkalmat, ezen feltevés azonban nincs kétség indokolva, úgy hogy általában inkább kerülni kell a mély bemetszéseket, mert különben lehetséges, miszerint az ondózsínór még is megsértethetik, s különösen az ondóütér és ondóvezéd, mely nevezetes edények megsértése a veszélyes vérzésen kívül még a here élettani működésének megszüntét eredményezné. A nőnemnél az ez irányban való tágitás még kevésbé veszélyes, mert a görgeteg méhszálag megsértése semmi súlyos következt nem von maga után, mely körülmény annyival is inkább előnyös, minthogy a czombsérvek leginkább és leggyakrabban épen a nőnemnél fordulnak elő. Egyébiránt Cooper, hogy az ondózsínór és a görgeteg méhszálag megsértését minél biztosabban kikerülhesse, a kül vagy lehágó ferde hasizom bonyóját a Poupart-szálag felett elválasztván, az említett képleteket feltárja és csak azután eszközli a tágitást. Ezen eljárási mód azonban a dugütér rendellenes lefolyási viszonyai alkalmával legkevésbé sem biztosít a vérzések ellen, sőt azon hátránya van, hogy nagy területen több képleteket tár fel, mi semmi tekintetben sem czélszerű.

A tágitás 3-dik iránya az, mely befelé a Gimbernat-szálag felé történ, minthogy az említett szálag szélé legtöbnyire szabad. Ezen nevezetes szálag háromszög alakú csúcsával az edénycsatorna belsőögletét tölti ki, alapja félhold alakban kanyarított, hossza és kifejltségi foka igen változó, a férfinenben általában

erősebb, míg a nőnemnél gyakrabban csak gyönges sejtes lemez alakjában jelentkezik, mely körülmény a nőnemnél gyakrabban előfordulni szokott czombsérvek főtényező okául tekinthető, némelyek épen tagadják is lételetét. Egyébiránt a Poupert-szálalaggal szorosán függ össze, valamint másrésztől a lehágó ferde hasizom rostjai is huzódnak a Gimbernat-szálalaghoz, úgy hogy nagyobbára azon rostok alkotják a szálalagot. A legújabb időben különösen Linhart tnr. ezen hirneves szálalag önállóságát erősen megindgatta. Szerinte a szálalag, más szerzők véleményétől eltérőleg, közvetlenül a Cooper-féle fanszálalag folytatása gyanánt tekintendő. Hogy a szálalag nem létezik, vagy hogy épen a bonczkés mesterséges szülöttjének tekintendő legyen, ezen nézet teljesen nem helyesíthető, minthogy a szálalag általában jelen szokott lenni, habár nem lehet tagadni, miszerint néha csekély mérvű kifejllettséggel bír, mi azonban arra nem elegendő ok, hogy lételetét tagadjuk. Egyébiránt hogy a sérvtömlő nyaka bal oldalán a sarlószerű éles szél mindig kivehető, ez tény, ezt elősmernik a műtők, s elősmerni látszik maga Linhart tnr. is, midőn a következőket mondja: „A fangumó és a Poupert-szálalag belső részlete és a fanfésű között háromszög alakú bonyós lemez látható, melynek a czomb-visszér felé irányzott éles sarlószerű széle van, a test egyenes állásában vizirányosan helyeztetik, s ez a hirneves Gimbernat-szálalag.“ (Linhart Unterleibsbrüche pag. 75.) Ugy látszik tehát, miszerint Linhart tnr. csakis inkább a Gimbernat-féle elnevezést tartja feleslegesnek.

A tágitás iránya befelé ajánlható minden belső czombsérvnél, midőn t. i. a czombedények a sérv kül oldalán foglalnak helyet; ha pedig külső czombsérvtől volna jelen, a czombedények a sérv bel oldalán helyeztetnek, mi azonban nagy ritkaság, sőt némelyek lehetőségét is tagadják, mindazáltal habár nagyon ritkán, de mégis előfordulhat, a minthogy többek által, mint péld. Hesselbach, Stanley sat. által észleltetett is, minélfogva ilyenkor a czombgyűrű tágitása nem be-, hanem fel- és kifelé teendő. Átalában véve a tágitás be, a Gimbernat-szálalag felé, leszámítva a dugutér esetleg előfordulható rendellenes befolyási esetét, kétségkivül a legelőnyösebb, minthogy a Gimbernat-szálalag sarlószerű szélének csak csekély fokbani bemetszése is elegendő arra, hogy az egész czombgyűrű ellazuljon, azon folytonossági összefüggésnél fogva, melyben az említett szálalag egyrészt a Poupert-, másrészt a Cooper-féle fanszálalaggal van, miből folyólag a szálalagok feszülésének azonnal engedni kell, mihelyt a czombgyűrűnek, melynek képezéséhez hozzájárultak, valamely részlete bemetszetik. Egyébiránt még azon esetekben is, midőn a dugutér rendellenesen fut le, s a tágitás befelé történ, az érsértés nagyon ritka. Így pedig méltán kérdezhethető valaki, hogy mi tehát annak oka, hogy az említett körülmények daczára az érsértés még sem fordul elő, vagy legalább szerfelett ritkán? Ezen kérdés megfejtése tekintetéből a következő okokat hozhatjuk fel, u. m. 1-ször. A dugutér még ha rendellenesen fut is le, még sem vonul el szorosán a Gimbernat-szálalag széle mellett, hanem ettől 1''' egész 1 1/2'''-nyi távolságra esik. 2-ször. Fontos ok és körülmény az is, hogy a dugutér még rendellenes lefolyási esetben sem helyeztetik mindenkor a sérvtömlő beloldalán, mert különben, minthogy a dugutér gyakran a hasfölvél közösen ered (3 esetben, egyszer Cloquet), az érsértésnek gyakrabban kellene előfordulni. 3-ször. Végre a műtők jelenleg azon elővigyázati szabályt követik, miszerint a kést fűrészelő modor helyett inkább csak nyomólag használják. Minthogy a rendellenesen lefutó edények a fansont vizirányos ágához közel esnek, ez okból igen czélszerű, mennyire lehetséges, hogy a metszés a Gimbernat-szálalag sarlószerű széle közép részletének legyen irányozva, s onnan ferdén lefelé, az említett szálalag hosztengelye irányában hosszabbítva.

Hátra van még megemlíteni a tágitás irányát lefelé, a Verpillat-féle módszer szerint a Cooper-féle fanszálalag irányában, mely irány az érsértés kikerülése végett, boncztani szempontból tekintve a dolgot, a legbiztosabb. Feltétlenül azonban ez sem egészen biztos, miután Hyrtl tar Zürichben a dugutérnek azon rendellenes lefolyási esetét látta, melyben az utér a sérvtömlő nyaka alatt huzódott rendes lefolyási helyéhez. Azonban elméletileg ezen irány a többiek feletti előnyét annyival inkább is fenntartja, hogy az említett eset a gyakorlatban elszigetelten csak egyedül áll.

Az aláfelé czélba vett tágitási irány adott körülmények között veszélyessé válhat még különösen a dug-visszér miatt, mely

edény megsértése nagy jelentőségű, azonban ritkán fordulhat elő, minthogy a visszer a sérvtömlő nyaka mögött fekszik, minélfogva csakis a Verpillat-féle módszer szerint czélba vett tágitás alkalmas van kitéve a sértésnek.

Bonczai és gyakorlati szempontból szükség még megemlíteni azon nevezetes összenyilást is, mely részben a dugutér, részben pedig az alsó hasföli utér úgynevezett fanágai által jön létre, minthogy ezen összenyilásban található fel a dugutér rendellenes eredete megfejtésének kulcsa. Ugyanis, mint Lauth megmutatta, a dugutér az ébrenynél szabályszerűleg két gyökkel ered, u. m. az egyikkel a medence-, a másikkal pedig az alsó hasföli vagy a czombütértől. Ezen gyökök közül az egyik vagy másik, de mégis leginkább az alsó hasföli ütértől jövő betömül vagy legalább meggyengül s mint az alsó hasföli ütérnek a dugutérrel összenyiló fanága állandó marad, mely esetben a medenceütértől eredő második gyök erősebben fog kifejlődni és tőle fog a dugutér kiindulni, úgy mint ez rendes körülmények között történ; ha pedig ellenkezőleg a medenceütértől jövő ág lesz a gyengébb, akkor az alsó hasföli ütértől vagy czombütértől jövő ágától fog származni a dugutér, még pedig rendellenes lefolyással. Ezen értelmezésből tehát kiviláglik, miszerint mint a dugutér egyik vagy másik gyöke a további kifejlődés folyama alatt betömül, elenyészik vagy meggyöngül, a szerint fog az is egyszerűen vagy a medence-, vagy az alsó hasföli-, vagy czombütértől kiindulni, még pedig az első esetben rendes, az utóbbiban pedig rendellenes lefolyással. Végre van a dugutérnek megemlítesre méltó és sajtáságos eredési módja, mely abban áll, hogy az utér szinte két gyökkel ered, u. m. a hasföli- és medenceütértől, melyek a dugcsatorna belső nyilata előtt egyesülvén, közös dugutéri törzsé alakulnak. (Folyt. köv.)

KÖNYVISMERTETÉS.

Handbuch der medicinischen Physik. Von Dr. Wilhelm Wundt Professor an der Universität zu Heidelberg. Erlangen, Enke Ferdinand kiadása, 1867. Nagy 8-rét. 555 l. 244 a szöveg közé nyomott ábrával. Ára 6 frt 6 kr.

Alig van orvos, ki a felett kételkedhetnék, hogy az orvosi tudományt alapos természettani ismeretek nélkül eddigi mozzanataiban megtanulni és szabatosan művelhetni nem lehet. Az orvosi tudomány alapjának méltán az élettant tekinthetjük, s már itt sem haladhatunk biztosan csak egy lépést se, ha helyes és kielégítő természettani ismereteink nincsenek. Ezenfelül kivált a mostani nemzedék dicséretre méltó törekvései által oda jutottunk, hogy ez idő szerint közvetlenül a betegágyánál is a természettanra nélkülözhetlen szükségünk van, mennyiben az általunk használt jelzési eszközök természettani elveken alapulnak, s általuk a körjelenségeket csak is akkor fűrkészhetjük ki és értékesíthetjük, ha egyszerűs mind a természettanban is eléggé jártasak vagyunk. Ezen okoknál fogva már több évtíz óta sokan érezték annak szükségét, hogy az orvos a természettant, ennek nagy fontosságához képest ismerje, s annak kiválólag azon törvényeit, elveit és tényeit sajátítsa el, melyekre néki különös szüksége van; hogy pedig az ebbeli ismereteket meg lehessen szerezni, jó tankönyvre van szükség, s lehetnek olyanok, kik mondják: csak a sok jó természettani tanvagy kézi könyvek közül kell egyet választani; de ezek feledni látszanak, hogy a közkezen forgó természettanok kiváltképp az ipart, kézműveleteket és a vegytant tartják szemek előtt, s sok olyant tartalmaznak, mire az orvosnak szüksége nincs, másrésztől pedig olyan dolgok nincsenek meg bennük, vagy csak felületesen tárgyalvák, melyek őt különösen érdeklik.

Nem igen több tíz événél, midőn Fick „Medicinische Physik“ című úttörő munkája megjelent, melynek második kiadását ezen folyóirat hasábjain ismertettük, s meg kell vallanunk, hogy Fick feladatát nagy tudományossággal iparkodott megoldani; ámde ő már előre fölteszi, hogy olvasója a természettani általános ismeretekben jártas, minélfogva csak a természettani elveknek és törvényeknek az orvosi, különösen pedig élettani tárgyakra való alkalmazásával foglalkozik. Midőn tehát ily viszonyok között Wundt orvosi természettan írásához fogott, Fick irányát követhette volna, de ő más útra tért, s épen ebben fekszik eredetisége. Minthogy pedig az orvosi természettant más oldalról tünteti elénk, Fick és

Wundt könyvei egymást ki nem zárják, egymásnak nem vetélytársai, hanem inkább egymást kiegészítő művek azok. Wundt ugyanis olvasójáról nem teszi fel, hogy ennek elsőslegesen természettani ismeretei vannak, hanem ellenkezőleg azokat mindenelőtt a természettan elemeire, általános értékű elveire oktatja, midőn azonban mindig figyelmesen szeme előtt tartja, hogy az orvosnak kiválólag mire van szüksége, s ebből kiindulva mindazt valóban ki is hagyja, minek általános vagy orvosi érdeke nincs; másrészt pedig a természettannak az orvosi tudományra való alkalmazásáról csak annyit szól, mennyit a természettani elvek megállapítása igényel, a tárgy bővebb kifejtését az élettan és az orvostan illető fejezeteire hagyván. Szóval a munka szigorúan vett természettan, mely az orvosokat abbéli idevágó ismeretekre tanítja, melyekre az élettanban és az orvosi tudományban általában véve szükség van.

Wundt már több munkája által megmutatta, hogy a könyv-írás mesterségét érti, s eddigi jó hírnevét jelen munkájában is igazolja. Az egyes fejezetek egymáshoz képest helyes arányban állanak és terjedelmek a bennük foglalt tárgyak fontosságának megfelelően. Az irány eléggé gördülékeny és tisztán érthető.

A könyv részei: A bevezetés. A természettünetek és természettörvények általában véve. A nehézkedés. A hang. A fény. A meleg. A villamosság.

— a —

L A P S Z E M L E.

(—h—n) Koponyaüregbeli daganat esete.

Brückner tudor saját nevének kórtörténetét beszéli el, ki huszonnégy éves korában halt meg. 13 éves volt, midőn nyakszirtjére igen erősen esett, az első kórtünetek azonban három év múlva léptek fel, s alig észrevehető tántorgásból és a kezek némi bizonytalanságaiból állottak, minéltogva a beteg a mellette menőket napernyőjével majdnem megütötte, továbbá hajlamot mutatott térdére esni. Ezen jelenségekre az egyébként egészséges betegnél tovább nem ügyeltek. Az ivarvézés 17 éves korában megjelent, midőn pedig 18 éves volt, férjhez ment és két egészséges gyermeket szült. Hat év előtt egyszerre heves rázóhideg lepte meg fogsattogtatással és nyakszirttáji erős fájdalommal, minthogy pedig a következő napok alatt ama tünetek megszűntek, a jelzés kétes maradt. Körülbelül egy év előtt gyorsan egymásután két hasonló roham lépett fel, ezek mindakétszer nagymérvű testi és lelki megerőltetés után jövének létre. A halált négy évvel megelőzőleg a baloldali hallás csökkent, mihez még szédelgési rohamok járultak, különösen pedig a fejnek felfelé történő mozgásakor. A fül sohasem fájt, valamint belőle sohasem folyt ki semmi. Vizsgáláskor a középfül hurutja jelezte, s minden törekvés daczára a nehézhallás végtére tökéletes sükettségbe ment át. Egy évvel előbb, mintsem meghalt, a baloldali köthártya állandóan vörösen nézett ki, mi mellett a szem lassankint kifelé kandsallá lett, de a látóképesség nem igen rosszbodott meg, a láta pedig mindig rendes volt. Csak most jelezte, hogy a koponyaüregben daganat van. Félév múlva az alsó végtagok meggyengültek, mi a baloldali szárban kezdődött, s mindinkább súlyosbodott, míg végtére a beteg ágyban fekvő lett. Járáskor a beteg azonnal balfelé ingott. Később a felső végtagok gyengesége is észrevehető volt, mivel egy időben a nyakszirtzen fájdalomrohamok támadtak, melyek majd hátulról előfelé mentek, majd pedig sugarakban terjedtek szét, gyorsan növekedtek, s csakhamar az egész fejet elfoglalták, mihez undor és hányás járult. Ezen rohamok a betegség folyamán mindinkább gyakoribbak lettek. Később a baloldali közli arcideg hosszában is hűdés mutatta magát egy időben nyelési nehézségekkel, valamint a húgyhólyag és a végbél is kiesett az akarat befolyása alól. Göresős rohamok sohasem észleltettek.

A beteg folytonosan növekedő összeesés közben teljes eszmélet mellett meghalt.

Bonczoláskor az agy feleredései és mélyedései alig, vagy éppen nem voltak ellapúlva, a nyúltagy azonban több helyen odanöve észleltetett s baloldalon, közli és a Varol hidja között, az agyacs alatt majdnem petéded alakú, kerekded emelkedései folytán dudoros daganat látszott, melyet edényvadás bonye fedett. Az körülbelül tyúktojásnyi lehetett, az agy szelvénye sem volt összenöve, hanem a burkok között szabadon oly formán feküdt, hogy az agyacsra lenyo-

mata képződött, s míg vastagabb végével az agyacs felé fordult, a vékonyabbal a nyúltagy és Varol-féle hid mellett foglalt helyet, mely két szerv szövetében rendes volt ugyan, de általa a baloldalon meglapítottak. Ezeknél fogva határai voltak: kifelé a sziklacsont, fenn az agyacs, befelé a nyúltagy és a Varol-féle hid, melül az agyacs sátora. A baloldali hallideg hiányzott, melynek se az agyból való kijövele, se pedig a belső halljáratba való bemenele nem látszott. A többi agyidegek pedig a baloldalon a 6-iktól a 10-dikig vékony szálahoz hasonlítottak, melyeket idegekül csak nehezen lehetett felismerni. A daganat az agynál keményebbnek tapintatott ugyan, de külemére ehhez hasonlított. Belsejében világos tojássárgának és szemcsés metszfelületűnek nézett ki. A felületen tömlőalakú csoportok voltak, melyek bennéket azonban szivósabb, ruganyos és nem folyó tömegek képezték. A görcsői vizsgálás nyomán gliomát lehetett jelezni, mely a baloldali hallidegből indult ki, s csak az kár, hogy a vizsgálat akkor történt, midőn a daganat már nem volt egészen heveny. (B. kl. W. 1867, 29 sz.)

(—h—n) Végbélsérv (hedrocele).

C. W. F. Uhde a következőket mondja:

A végbélsérv keletkezésének négyféle módja van. Valamely hasürbéli zsigér a mellső falzat felől a végbélbe hatolhat oly formán, hogy a sérvet annak üregében, vagy annak nyílásán kívül találjuk; továbbá a belek a végbél izmába helyezkednek, melyet minden réteg, de csak a mellső falzat képez; ezenkívül a végbél mellső falzata a méhüvely hátsó falzatát tolja előre; végtére a hasürbéli zsigerek az egész körületben minden réteg által képezett izsam mellső osztatában foglalnak helyet. Míg a két első alaknak egy esete sincs az irodalomban feljegyezve, a két utóbbi gyakrabban, egészben véve azonban mégis csak ritkán észleltetett. A Schreger által előkészítőknél mondott tényezők vagy éppen nincsenek jelen, vagy a végbélsérv következményeinek tekinthetők, olyanok pedig a medence hátrafelé hajlása, az előfok gyenge kiállása, a remese ferde lefolyása és az egész vékonybélnek a medenceüregbe való felhalmozódása. A végbélsérv minden életkorban létre jöhet, vagy a belek nyomtatása által a sérvtömlővé vált végbél-húgyhólyagi, illetőleg végbél-méhi hajlat felé, vagy pedig ha a belek lefelé vonatnak. A végbélizsam, midőn a belek elötölulésével van egybekötve, feszes, változó alakú daganatot képez, melynek felületén többnyire terjedelmes visszéri fonatok vannak. A sérvben szenvedők a végbélben jelentékeny erőtetést éreznek, s a bélsár kiürítése meg van nehezítve vagy éppen lehetetlen. Kiszorulások szinte észleltetettek, melyek részben a sérvtömlőig terjedett bélgyulladás, részint izomgöresök (seggzárizom, a végbél emelői) által okozottak. A fiatal emberek ezen kiszorulásokban haltak meg, míg ezt az idősebbek a reájuk következő rendellenes seggnyílás mellett hosszabb ideig túlélték. A visszatehető végbélsérvnél nyugalom, méhtartás-alakú eszközöknek a végbélbe való helyezése, az izzó vas sat., ajánlható; míg ha az ki van szorulva, a műtétel hátán fekvő fel-emelt farkesiktáj és egymástól eltávolított száruk mellett történjen, a metszést pedig szorosan a zárizom előtt, a közepetti vonaltól 1—2"-nyi távolságban a mellső seggtájon kell kezdeni, s a bőrön, nemkülönbén a végbél rétegein keresztül a sérvtömlőig kell folytatni. A szorító akadályt szabályszerűleg be kell metszegetni. Uhde végbélsérv három esetét közli, melyek egyikét maga észlelte, ezt pedig egyszersmind rajz által érdekessíti. (Ar. f. klin. Chir. IX k. 1—20 l.)

(—h—n) Műtétel a méhbéli vérgyülemnél (haematometra).

A méh két darabból fejlődik ki, melyek közül a felső a Müller-féle fonalak végből lesz, míg az alsó azon pitvarban függetlenül képződik, hová azok beérnek. Hüvelyzárulatok az által jöhetnek létre, hogy a pitvar hiányzik, vagy az alsó hüvelydarab a pitvarral nem köttetik össze, vagy továbbá a fejlődési darabok igen rövidnek, vagy eltűnnek, egyikük vagy másikuk szilárd marad, vagy végül mindketten egészen hiányoznak. A méhben felhalmozódó vér annak falzatára végül oly erős nyomást gyakorol, hogy az ivarvézési todulások alkalmával hashártyaizadmányok és odanövények támadnak, midőn a kürtök nyílásai magukban vagy a petefészkekkel összetapadnak, s végül a petefészkekben, vagy a megváltozott szövetű kürtökben vérzések történnek. Hogy pedig a méhbéli vérgyülemnél észlelhető vértömlők oly képen származnak, ab-

ből következtethetjük, hogy azok a méhtől mindig bizonyos távolságban vannak, míg a méhez legközelebb eső kúrtrészlet változatlan, vagy épen össze van hegedve, a tömlők továbbá mindig elszigetelvék, falzatuk pedig megvékonyodott és elfajult, minek megfelelőleg a vér nem a természetszerű szájadékon, hanem az ujonnan támadt nyílásokon keresztül jut a hasürbe. Rose ezen viszonyokat a szülészeti társulat előtt három készítményen mutatta be. A méhbeli vérgyülem műtételekor tartani lehet a hashártya, húgyhólyag vagy végbél megsértésétől, utánna pedig különösen attól, hogy a méh kiürítése folytán a vértömlők a hassajtó hatásának inkább kitétetvék, s így könnyebben megrepednek. Az irodalomban feljegyzett esetekben a halált a vértömlők megrepedése okozta, de ezért a műtételtől visszariadni nem szabad, mert a tömlők anélkül is megrepedhetnek, sőt inkább azt minél hamarabb véghez kell vinni, hogy a tömlők képződése lehetőleg megakadályoztassék, műtétel közben azonban a hasfalat minden nyomástól óvni kell. (Monatschr. f. Geburtsk. XXIX. 401—434).

(h-n) A test hőmérséke a valódi himlővel járó láz alkalmával.

Fröhlich írja:

Ha a valódi himlő hőváltozatait más jeleges lázak hővonalaival összehasonlítjuk, a következő tételek vonhatók ki:

1) A valódi himlők hővonala (Temperaturcurve) a megelőző láz (Prodromalfieber) idejében mi jellemzetet se mutat.

2) Az első napon azon betegségek hővonalaától nem különbözik, melyek rázó hideggel kezdődnek.

3) Az első félhét lefolyásáig az enyhe himlő (variolois), orbáncz, vörheny, tüdőlob és az egyszerű visszatérő láz hővonalaival megegyezik.

4) Az első láz megszűntéig a hővonalat némely orbáncz-, vörheny- és tüdőlob-alakok hővonalaival még mindig összetéveszthetni.

5) A második fokozódáskor a valódi himlő hőhullámzása sajátos és félreérthetetlen.

6) A hővonálnak nincs része, mely, magában véve, a valódi himlő jelzését lehetővé tenné.

7) A valódi himlő hővonala csak akkor jelegző, ha azt egészben vesszük tekintetbe, a második időszakot is ide számítva. (Archiv d. Heilkunde, 1867. V. 420—421).

(-h-n) A kinal hatása a képzőnye (protoplasma) mozgására.

Schultze a kinalnak a képzőnye mozgására való hatását tanulván, találta, hogy az édesvízbeli amoebák mint a vorticella composita, actinosthry, Eichhorni és az amoeba diffluens kinalhalvag (chininum hydrochloricum) $\frac{1}{10}$ — $\frac{1}{5}$ - $\frac{0}{10}$ -os oldata által azonnal megöletnek, míg a sósvízbeliek annak igen sokáig ellenállanak. A légenysavas szoral azon állatokat körülbelül három perc alatt megölte, légenysavas szunyal által azonban lassabban veszték el.

Ha 1 r. kinalhalvag 2000 r. fehérnyelddal elegyítettvén, ez görcs alatti heveny vérrel kevertetett, a vörös vérsejtek egészen változatlanok maradtak, míg a fehérek durván szemcsézettek lettek, s vagy gömbölyűekké váltak, vagy pedig azon alakot tartották meg, melyben a behatás idejében voltak. Hasonlóképp hatott a szoral a szintelen vérsejtekre, míg a szunyal itt is tetemesen gyengébbnek mutatkozott. (A. f. m. A. III.)

(-h-n) Az ütéri lökés értéke a szívbántalmaknál.

Sanderson az érlökés jézővel tett számos kísérletek és feljegyzések után azon eredményre jutott, hogy amaz eszközt a szívbillentyűk bántalmainál biztosan nem használhatni, mit kiválóan két görbe vonal által bizonyít be, melyek egyike a kétsúcsú, másika pedig a főéri billentyű bántalmazottságánál jegyeztetett fel, s mindennek daczára majdnem egészen egyenlők. Az érlökésjelző által azonban az ütérrendszerbeli feszülést, valamint ennek többékevésbé rögtöni emelkedését vagy csökkenését vonalak által kifejezhetjük, s ily módon arról magunknak pontosabb tudomást szerezhethetünk, mint ezt bármely más úton tehetjük. (Br. m. J. 1867. 342 és 343 sz.)

T Á R C Z A.

Dr. Rupp N. János

kir. tanácsos s a m. kir. egyetem volt rectorának a f. évi sept. 30-ki egyetemi közgyűlésen tartott

bucsubeszéde és évi jelentése.

I.

A magasb értelmi fejlesztésnek egyik főfeltétele a multrai bírálatos visszapillantás. Ezáltal képesítettünk a jelent maga genesisében felismerni és így azt teljesen megérteni, és csak a multnak tanulmányozása által tétetünk képesekké a jelenleg létező körülményeket a hasonló multakkal egybevetni és eme összehasonlításból azon abstraktiókat levonni, mikre a jobb jövőnk iránti terveinket bizton alapíthatjuk.

És ki ne érezte volna közülünk lelke sajátlagos természetéből kifolyó azon szükségét, hogy midőn munkásságának egy bizonyos időszaka véghatárához eljutott, végig ne pillantson működésének terén és saját énje ítélőszéke előtt szemlét ne tartson azon eredmények felett, melyeket tevékenysége kifejtése által elért.

Ily nézetből indulhattak ki egyetemünkön dignitarius elődeink, midőn azt határozták, hogy a lelépő rector a kormányzata alatt történeteknek vázlatban előadása által egyetemünk történet könyvének azon lapját betöltse, mely a közelebbi mult év bejegyzésére üresen lön fenntartva.

E feladatokat teljesítendő legyen szabad mindenekelőtt néhány szóval azon hatást érintenem, melyet közügyeinkben történt nagyszerű átalakulás tudomány-egyetemünk létében is előidézett. És habár sokkal közelebb állunk még ezen átalakulás kezdetéhez, semhogy annak üdvös hatását az államgépzet minden egyes intézvényében, tehát anyaintézetünkben is ténylegesen elért eredmények által már most is észrevehetnők: mégis szabadna-e ez alkalommal, midőn egyetemünk mult évi eseményei felett szemlét tartunk, hallgatnom arról, mi intézetünk bennső életében is oly fontos fordulat-

nak volt előidézője; szabadna-e hallgatnom azon befolyásról, melyet alkotmányunk visszaállítása egyetemünk sorsára gyakorol?

Hazafiúi örömtől dagadozó kebellet üdvözölte tudomány-egyetemünk is ama véghetetlen horderejű átalakulást, mely közéletünk körében, a külnyomásnak még csak leghalványabb árnyéka nélkül is, és oly csodálatosan rövid idő alatt eléretett.

Örömtől dagadozó kebellet üdvözöltük alkotmányunk visszaállítását, mert eljöttnek láttuk immár az időt, melyben az alkotmányos élet feltételezte érdekesség és kölcsönösség a nemzet nagy tömegét egy compact erős testté forrasztá, melynek minden egyes része az egészben, és az egész az egyesben leli állami életének első megindítóját és végső kimenetelét. Ezen érdekesség és kölcsönösség bennünk egyetemiékben is élénken ébreszti azon erőt adó öntudatot: hogy az elérendő sikerek nagysága egyenes arányban áll erőink megfeszítésével, s e tudat képezi azon hatalmas rugót, mely mindenkit tevékenységének éberebb kifejtésére, igyekvéseinek fokozására sarkal. És így az alkotmányunk visszaállítása egyetemünk körébe is bevitte azon tényezőket, mely minden emberi törekvésnek első és főrugója, t. i. biztos kilátást arra, hogy munkásságunk sikerrel fog koronáztatni.

E sikert annál bizonyosabban remélhetjük elérhetni, minél kétségtelenebb az, hogy azon nagynevű hazánkfia, ki a ministeriumban az egyetem érdekeit képviseli, ügyeink iránt nem csak a legmelegebb részvétellel viseltetik, hanem hogy áthatva anya-tanintézetünknek az állam jólétét oly sokféleképpen feltételező nagy jelentőségétől, — ügyeinket bölcs és erélyes fellépése által előbbre vinni akarja is, tudja is.

Alig mult volt néhány hete, hogy a m. k. ministerium beigtattott, és ő nméltósága, a vallás- és közoktatásügyi minister már is személyesen keresett fel bennünket hajlékainkban, hogy önszemlélés által meggyőződhessek azon hiányokról, melyek a közoktatási czélok elérésének egyetemünkön utját állhatnák. És ez alkalommal azon örvendetes meggyőződéshez jutottunk, hogy ő nméltósága valamint ügyeinket hozzá méltó buzgósággal felkarolja, úgy szakava-

tott tapintattal azon eszközöket is ki tudja jelölni, miknek alkalmazása által a hiányoknak orvoslása a legbiztosabban elérhető.

Bizonyítékául annak, hogy egyetemünk ministerében nemcsak ügyei mélyébe beható főkörmányzóját, hanem egyszersmind meleg pártólóját is tisztelheti, legyen szabad némelyeket felhoznom, mik ő nméltóságának még csak hónapokra terjedő rövid kormányzata alatt anyaintézetünk érdekében már eddig is történtek.

Midőn ez évi rectori székfoglaló beszédemben némely tanintézetek czélszerűbb elrendezése mellett felszólaltam, azon követelmények sürgetőségét emeltem ki, mikre az orvosi tudományoknak alapul szolgáló, de államgazdászati tekintetben is annyira fontos természettudományi intézetek rendeltetése jogosít; névszerint említettem, hogy a vegytanár az intézet helyiségeinek céliránytalansága miatt szabad mozgásában mindenkép akadályozva van; emlitém továbbá, hogy az ásvány-, növény-, állat és természettani tanároknak még csak segédek sincsenek, — és ime jelenleg már annyira vagyunk, hogy a vegytani intézet számára egy külön e célra emelendő épületnek felállítása már legfelsőbb helyen is engedélyezve van, a természettudományok két tarszékéhez melléklendő tanársegédnek kinevezése pedig közel kilátásba van helyezve.

Ugyan ez idei székfoglaló beszédemben egyetemi kórodáink hiányosságait, névszerint helyiségeik szűk és czélszerűtlen voltát róttam meg, — és ime most kórodáink helyiségeit nemcsak bővítve, hanem fürdőkkel is ellátva szemléljük, melyeket a szakértők valódi botrányára, a szegény betegeknek pedig kiáltó hátrányára mindeddig nélkülözünk kellett.

Ő nméltósága a ministernek anyaintézetünk érdekei körüli buzgólkodásának köszönjük továbbá, hogy addig is, míg egyetemünk végleges szervezetének és ezzel együtt tanhelyiségeink átalakulásának ügye eldöntetnék, a jogi és bölcsészeti karok tantermei, melyeknek csekély száma és szűk volta a tanítás czéljainak hátránya nélkül tovább tűrhető már nem volt, — megszorítottattik, illetőleg nagyobbítottak.

És hogy mi komolyan hordja a mélyen tisztelt ministerünk szívére a külföldi korunkbeli tudományos vívmányainak hazánkban meghonosítását, mutatja azon örvendetes tapasztalat, miszerint ez idén egyetemünk több derék férfja ismeretgyűjtés végett államköltségen külföldre küldetett. Így a tudomány és irodalom, a közoktatás és egyetemünk érdekei körül oly fáradságtalanul és oly fényes gyakorlati sikerrel buzgólkodó ügytársunk Konek Sándor, a statistika rendes tanára, az ez idei párisi világkiállításon teendő tanulmányozásra küldetett ki; az egyetemünkön néhány rövid évek alatti jeles működése által már is köztiszteletünket kiérdemelt derék vegyészünk Than Károly r. tanár pedig a híresebb külföldi vegytani intézetek megszömlélése és tanulmányozása végett küldetett külföldre; újabb, de ismeret, tudomány és jeles hivataloskodásánál fogva régiebb tanáraink bármelyikéhez hozzáfogható Korányi Frigyesünk, a gyakorlati belgyógyászat egyik r. tanára, a weimári cholera-conferentiára; a sebészi műtétten érdemteljes magán tanára, dr. Kovács József pedig orvosi tekintetben teendő tanulmányozások végett szintén a párisi kiállításra küldetett ki.

És ha meggondoljuk, hogy mindez a m. k. ministerium létezésének alig egy félévi rövid időtartama alatt történt, és ha mindezekben anyaintézetünk érdekei iránt annyi meleg részvétet látunk, akkor valóban nincs okunk kételkedni, hogy teljesülni fog, mit ministereink az őket üdvözölő egyetemi tanács előtt kijelenteni méltóztattak, hogy t. i. tőlük kitelhetőképén rajta leendenek, miszerint tudomány-egyetemünk a mivel Európá hirnevesebb egyetemeivel egy színvonalra emeltessék.

Ámde, hogy ez történhessék, nekünk sem szabad tétleneknek maradnunk, mert ha alkotmányunk szerencsés visszaállítása által a szabadság szent csarnokába vezetettünk, ne azt higyük, hogy ezáltal már van elérve, mit óhajtottunk: a szabadság, melyet nemzeti értelmiségünk felkentjeinek gondos szorgalmazása folytán a fejedelem bölcsessége és hozzánk való kifejezett hajlandósága megadott, — ez csak egyik legfőbb eszköz czéljaink elérhetésére; magának a czélnek elérése ezentul csak saját magunktól, névszerint munkásságunk ser ny és azon iránybani kifejtésétől függend, mely-lyel érdekeinket legczélszerűbben előbbre vinni gondoljuk.

És im ezek azok, mikkel azon befolyást vélém ujzhegygyel

érinthetni, melyet hazánk változott politikai helyzete egyetemünk sorsára is gyakorol.

És mielőtt most azoknak tüzetesb fejtegetésére áttérnék, mik anyaintézetünk mult évi állapotainak áttekintésére szolgálhatnának, legyen szabad örvendetes tudomásul felhoznom, hogy az egyetemi tanácsnak, mint az egyetem képviselőjének, szerencséje volt a fejedelmet egy legkegyelmesebb fogadtatás alkalmával hódolatteljesen üdvözölni és egyetemünk ügyeit Ő Felségének, mint legfőbb urunk és védőnknek atyáskodó gondjaiba ajánlani. Ő Felsége az egyetemi tanácsnak eme hódolatteljes üdvözlését királyi kegyelmének biztosításával, és annak kinyilatkoztatásával méltóztatott viszonozni, „hogy az egyetemnek a tudomány s a magasb értelmi kifejlésztés terén nehéz, de nemes és hálás feladat jutott; kötelességének hű teljesítéseért azonban a haza köszönetét nyújtja neki díjjul, melyhez a fejedelem elismerése mindig hozzá fog csatlakozni.“

Oly szavak ezek, uraim, melyek a jobb jövőnk iránt táplált reményeink fokozásához tetemesen járulni képesek.

Örvendetes tudomásul szolgálhat továbbá azon kitüntetés, melyben anyaintézetünk azáltal részesült, hogy annak képviselője, az egyetemi tanács Ő Felségeik dicső megkoronáztatására szintén meghívatott, mely kitüntetés annál nagyobb jelentőséggel bír, minthogy most történt először, hogy tudomány-egyetemünk is hivatalosan volt meghíva nemzetünk eme legnagyobb, legmagasztosabb ünnepélyére.

A párisi nemzetközi gyógyszerészi értekezlet.

Az ezen értekezleten megvitatásúl kitűzött kérdések, s az illető bizottmányok által erre adott feleletek a következők:

Első kérdés. A gyógyszerészet gyakorlata. A gyógyszerészet gyakorlata hogyan felel meg legjobban az általa kielégítendő közegészségi érdekeknek?

Felelet: Bölcs törvényes szabályozás által, mit első sorban azon közegészségi érdekek követelnek, melyeknek kiegészítő részét a gyógyszerészet képezi.

Ezen szabályozásból természetesen számos kötelesség háramlik a gyógyszerészre s nagy felelősség az állam irányában.

Hogy a gyógyszerész kötelességeinek teljesen eleget tehessen, s ezen felelősséget egész terjedelmében elvállalhassa, föltétlenül szükséges őt oly jogokkal felruházni, melyek tisztességes létét és bizonyos jövőt biztosítanak számára.

Második kérdés. Tanácsos-e gátot vetni a gyógyszerárak határtalan szaporításának?

Felelet: A bizottmány érett megfontolás és a különböző országok képviselőinek meghallgatása után azon nézetben állapodott meg, hogy valóban a közönség érdekében fekszik a létező szükséghez képest meghatározni a felállítandó gyógyszerárak számát. A bizottmány azonfelül úgy hiszi, hogy ezen rendszabály leginkább képes a gyógyszerész rend tekintélyét fenntartani s szolgálatait a társadalom számára biztosítani, ajánlja tehát hat szavazattal egy ellenében ezen meggyőződéséből eredt határozat elfogadását.

Harmadik kérdés. — Képviselői kamarák. — Tanácsos-e oly disciplináris intézmények felállítása, melyek hivatva volnának fenntartani a rend becsületét loyális gyakorlat által, azt képviselni és megvédeni az állammal szemben?

Felelet: Tekintve, hogy azon felügyelet, melyet az állam visszaélések megállása érdekében minden üzlet fölött gyakorolni köteles, nem lehet mindég megfelelő s kielégítő, szükséges, hogy az ugyanazon élethivatású személyek saját képvisesőik által örködhessenek hivatásuk loyális gyakorlata fölött.

Az értekezlet javaslatba hozza oly képviselői testületek (kamarák) felállítását, melyek bizonyos meghatározandó kerületek szerint az összes gyógyszerészek által, kizárólag gyógyszerészekből választassanak.

Ezen megszokott és korlátolt disciplináris hatalommal felruházott képviselői kamarák feladata leend:

1. Örködni az üzlet tisztességes gyakorlata fölött.
2. A gyógyszerészt képviselni a hatósággal szemben.
3. Érvényt szerezni a gyógyszerész azon jogainak, melyek azt a közegészség érdekében fölvállalt kötelességeit tekintve megilletik.

Midőn e nemzetközi értekezletről szólunk, örömeinkre szolgál jelenthetni, hogy abban hazánk is mint önálló ország volt képviselve. Az első gyűlést megelőző conferentián, midőn kitűnt, hogy az európai

Előfizetési ár: helyben egész évre 9 frt., félre 4 frt. 50 kr., vidéken egész évre 10 frt., félre 5 frt. A közlemények és fizetések bérmentesítendőek.
Hirdetésekért soronként 15 uj kr.

Megjelen minden vasárnap.
Megrendelhető minden cs. kir. postahivatalnál, a szerkesztőségnél, újtér 10. sz., és Kilián György könyvkereskedésében váci utca Drasche-féle házában.

ORVOSI HETILAP.

Honi s külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Tizenegyedik évfolyam.

Felelős szerkesztő és tulajdonos **Markusovszky Lajos** tr. Főmunkatárs **Balogh Kálmán** tanár.

Tartalom: Nagel Emil tr.: Az Achillin táján előforduló fekélyek valószínű természetéről. — Torday Ferencz tr.: Közlemények a pesti szegény-gyermek-kórházból. I. Papilloma ligamentorum vocalium; naturae syphiliticae? — Könyvismertetés. Leçons de clinique chirurgicale professées à l'Hôtel-Dieu de Paris par M. Dolbeau. — Lapszemle. Idegen test a női húgyhólyagban, a húgycső gyors tágitása útján kihúzva. — A rángási roham gyógytani javalatai. — Gyermekegyi vérzés esete porlasztott borégeny által meggyógyítva. — A nyers veres hagyma jó hatása a vizdag és albuminuria egy esetében. — Belső gümösödés, a nyom- és a vakbél átfuródása a has-hártyaür felé. — A cholerasak ürülekeivel állatokon tett kísérletek.
Tárcza: Az orvos-tanuló ifjúsághoz. — Dr. Rupp N. János az egyetem v. rektorának bucsúbeszéde és évi jelentése, II. — Velpeau emlékezete. — Vegyesek. — Pályázatok.

Az Achill-tájon előforduló bujálkodó fekélyek valószínű természetéről.

NAGEL EMIL tanártól Kolozsvárott.

Hogy ha Elephantiasis (arabum) neve alatt a kültakaróknak ismert eltorzulását akarjuk érteni, akkor ezen elnevezés nem a kór lényegét, hanem egyedül alakját jelenti. Ez esetben az irhának bármily okból létrejött túlfajlettsége, például az, mely elévült lábfekélyekhez járul, szintén annak nevezhető, míg ismét a szöveteknek ugyanazon elfajlását, mely a valódi elefántkórt jelzi, sarkomának, vagy a kötőszövet szalonnás beszűrődésének és túltengésének kellene kereszteni, ha történetesen a külbőr ezen változásokban részt nem vesz, mi által csak fogalomzavarnak adatik hely.*)

Hogy az elefántkór nem vezethető vissza egyszerűen a kötőszövet bujálkodására, erről már alig lehet kétség; bizonyítják azt nem csak a nyirkedények kitágulása és falaiknak megvastagodása (Rokitansky), hanem azon körülmény is, hogy ezen kór kiválólag az alsó végtagokon és borékon fordul elő, hol a nyirkpangás legkönnyebben történhetik, de még szívujjoknál is, holott a kötőszövetnek egyszerű és lényeges (substantív) túlfajlettsége akárhol előjöhethet.

A közönséges vagy általános elefántkórnál, melynél a kültakarók, izmok és csontszövet tömegesen szalonnás beszűrődést mutatnak, a terime nagyobbodásán kívül a kötőszövetet vizenyösen beszűrődve és nagyobb mennyiségben, még pedig a zsírszövetnek és izomrostoknak együttali kiszorításával járó felhalmozódását, végre a csonthártyának megvastagodását és könnyű lefejthetőségét, nemkülönben pedig a csontszövetnek bujálkodását — csontnövedékeket, túlfelől pedig annak felszivódását —, csontlazulást, elporcosodását találjuk; ott pedig, hol a feszülés és nyomás legnagyobb, hol a nyirkkeringés akadályai leglegyőzhetlenebbek, bőrfekélyek támadnak, úgymint a bokák körül és a lábujjakon.

Ezen kórváltozást legtermészetesebben a nyirkedénytorzásokban helyet foglaló nedvpan-
gásból magyarázhatni.

A szövetek ebbeli elfajlására különösen jellegző; hogy a sarkra és talpra soha át nem terjed, mely körmentesség a hajszál-nyirkedény hálónak rendkívül sűrű és dús mivoltából*) magyarázható egyfelől, másfelől a nyomástól járás közben; hogy a gyógyhajlam a kóros határon még is jó és a beteg részben végbevitt csonkítás sebe rendesen jól beheged és hogy az elfajult tag eltávolítása után máshol a baj ki nem ujúl**); mely viszonyok mindannyian arra mutatnak, miszerint korlátolt, helyi baj van jelen.

A kolozsvári sebészi kóroda két esetében, melyek alább közöltetnek, az eltávolított alszáron mindazon változások megvoltak, melyek középtokú elefántkórnál találhatóak, oly különbséggel azonban, hogy a külbőr a szenvedéstől ment volt és a kóros változás a lábikra izmait és izomközi kötőszövetét vonta egyedül körébe, és a baj fekély alakjában lépett fel a sark fölött. Balogh tanár ur az egyik esetben olyan kórszövetetani változásokat talált, melyek a közönséges elefántkórnál találtaktól semmiben sem térnek el; mint-hogy a második esetben a helyiség, lefolyás és gyógymenet, valamint a bonczolt szövetek kinézése miben sem különböztek amattól. Ezen két esetben előfordult lábnyavalyát korlátolt vagy izomközi elefántkórnak vagyok hajlandó elnevezni, minekutána az egyedüli műszó, mely reá illenek, még a sarkona lenne, mely azonban még azon tág értelemben is, melyben azt most használni szokták, eseteinkre nem alkalmazható. A kórlefojásból ugyis tisztán kitünik, miszerint nem az elfajulás vagy ujnövedék volt az elsőbaj, hanem a bőrfekélylyel egyidejűleg támadt és fejlődött tovább, nem annyira szétoltván az ép elemeket, mint inkább beszűrődés útján, melyhez idült lob és túlfajlettség szegődött, miért is az elfajulás az ép szövetekbe észrevétlenül átment. Mindakét esetben a bőrfekély szokatlan helyen támadt, t. i. a sark felett az Achill ina táján, holott tudjuk, hogy a láb-szárfekekélyek ennek mellső oldalán, hol a külsérelmek gyakran hatnak reá és a szövetek visszapótlási tehetsége csekély, sokszorta gyakoribbak; ezen fekélyek évek alatt aránylag lassan terjedtek, s geny helyett híg sárga nyirkot vá-

*) Wernher sebészetében csakugyan azt állítja, hogy a korlátolt helyen előjövö elefántkór többször sarkomának vétetett.

*) Tudjuk, hogy a talp és tenyérfelületen bárhol beszurva, nyirkedényekre akadunk és higanynyal kifecskenedezhetjük azokat.

**) Az elefántkór miatt szerencsésen végbevitt csonkításokról ezen lapokban is közölt értekezésemben több esetet közöltem.

lasztottak el; tetemesen kiálló fenékek sehol sem volt ki-
evődve, inkább horzsolás jellegét viselte; az alszárnak mellső
része és a lábfej hátoldala ép maradt. A baj évek óta tar-
tott s. a. t.

Ha ezen keletkezési módot szemügyre vesszük, ha
számba vesszük a nyirkedények két külön csoportját, me-
lyek egyike a talp és boka táján vévén eredetét, az alszár
hátsó felületén, egy felületes és mély nyalábra oszolva, föl-
felé halad, csak ritkán bocsátván közlekedési ágakat a mé-
lyebb nyirkedényzethez, míg a másik csoport a lábszár
mellső oldalán tart felfelé; ha, mondom, ezen fölosztást
egybetartjuk az eseteinkben észlelt kórelfolyással, más ma-
gyarázat hiányában nem zárhatjuk el magunkat azon fölte-
vény előtt, miszerint a nyirkpangás következtében idült
izgatottság és vizenyő támadhat, mely azon nyirkedények
határain belől esvén, korlátolt, az elefántkórhoz hasonló elfa-
julást és végre kifekélyedést okoz. Ezen fekélyeket fölteve-
nyünk értelmében aztán nyirkpangási fekélyeknek nevezhet-
jük el (ulcera lymphangeostatica), ellentétben a visszérpangási
fekélyekkel; (ulcera phlebostatica vagy varicosa).

Íme az esetek:

I.

Papp István, 48 éves, kolozsvári napszámos, ennekelőtte 16
évvél az Achill ina táján lassan növekedő, felületes daganatot
észlelt, mely 6 évvel ezelőtt fölfakadt és sárga híg nedvet
választott el, azóta a daganat tetemesebben kezdett nőni, inkább
magasságra, mint terjedelemre nézve, fájdalmat, de még alkal-
matlanságot sem okozott nekie és a rendes gyógyeljárásnak csak
most 1864. november hó 30-án vetette magát alá, midőn követ-
kező kór állapot találtatott: Fájdalmatlan, halovány, felületesen
kifekélyedett és alig felemelkedett, rendes színezetű bőrszegélyek-
kel ellátott, a bőr felszínéről tetemesen kiemelkedő, mozdulatla-
núl széles alapon fekvő, fél narancsnyi kemény daganat, mely a
befurt ujjhegynék engedvén, fájdalom nélkül vézrik és könnyen
szétrombolható. Az egyén rosz színben van és bajától mene-
kedni kíván.

December 1-jén alszárcsonkítás történt a felső harmadon, a
seb felületén látható izomzat sárgás színű, a vérzés csekély; a
gyógyulás csak lassan haladt és közbejött láz, vérzés és genyföl-
bomlás által több ízben gonosz fordulatot vett, melyet azonban
legyőzni sikerült.

Február hó 5-én a már fennjártó beteg véletlenül lerogyván,
a csonkot megsértette, mit a lebenyek szétválása követett. Gyor-
sabb hegedés céljából a sebben mutatkozó halavány szemöl-
csők izzó vassal érintettek, és a daganat elmulasztása végett iblany-
festvénnyel ecseteltetett, azon kívül belső szerek és jó tápláló
eledelek rendeltettek. Február végével a gyógyulás be volt fejezve.
Visszaesés nem történt, az egyén jelenleg is egészséges és favá-
gásból él.

II.

Szoka Anita, 18 éves, sápadt és gyöngye hajadon, Hidalmás-
ról; ennekelőtte 4 évvel a kolozsvári belkóródnán térd daganat miatt
orvosoltatott. Jelen baja, állítása szerint, gyorsan fejlődött, t. i.
1866. december havától származtatja azt, midőn bal sarka felett
lenesényi vörös folt támadt, mely folyó 1867. év április havában
fekélyedésbe ment át. Alsó fokú értelmiségénél fogva nem lehetett
a kór kifejlődése iránt tisztába jönni, és így csakis a jelen állapot
észleletére kellett szorítkoznunk. A daganat ezen esetben nem volt

oly nagy kiterjedésű, mint az előbbiben, különben töké-
letesen a fentebb leirthez hasonlított. A félgömb alakú bujálkodás
3 hüvelykkel állott magasabban a körülvevő bőr felszínénél.
Elröncsolástól mit sem lehetett várni, miután az elfajulás nyilván
már az izmok közzé is behatolt. A bőr köröskörül, nemkülönb a
fekély szegélyei mi kórost sem mutatván föl, a bajt nem ítélték
egyébnek, mint olyan jó indulatú kötszövetbujálkodásnak, minő az
elefántkórnál észlelhető és mely valószínűleg nyirkedénybántalom-
ból származik.

E. év július 20-án csonkítás végrehajtatott. Az izmok elfa-
julása felhatott egészen a térdhajlásig. Mindazonáltal a gyógyulás
szépen haladott és 4 hét múlva be volt fejezve.

Kívánatos lenne a nyirkedényeknek ily nemű esetekbeni kó-
ros elváltozásait szorosabban vizsgálni. Erre nekünk eddigelé elég
alkalmunk nem lévén, ezen önkényes összefüggés bebizonyítását
vagy pedig a leirt kórfolyamnak észszerű más módoni fejtegetését
és beosztását a kórtanban más észlelőktől kell várunk.

Közlemények a pesti szegény gyermek-kórházból.

TORDAY FERENCZ tr. első segédorvostól.

I.

Papilloma ligamentorum vocalium; naturae syphiliticae?

A gégeürben fészkelő, általános kitételletl újképletnek
(Kehlkopfneubildungen) nevezett daganatok, mint a gége-
tükrészlet vivmányai, felnőtt egyéneknek a gégetükr segélyével,
mely minden gyakorló orvos műszergyűjteményében az első helyet
méltn foglalja el, igen gyakran észleltenek. Így Türk „Klinik
der Krankheiten des Kehlkopfes und der Luftröhre“ czimű, igen ki-
merítő, számos ábrákkal és kórtörténetekkel illusztrált munkájában
sok esettel találkozunk; majd Czermák, Bruns, Lewin, Störk, Jo-
bold etc. szakkönyveikben, és egyes orvosi folyóiratokban na-
ponta számos közlésre akadunk. Az életben megfigyelt esetek
azonban mind a nagyobb korukat illetik, úgy hogy Türk gégetü-
körrel megvizsgált 238 egyéne között csak két 9 éves találkozik,
s a 16-on alól is alig van egynehány. A rendelkezésemre álló gyer-
mekgyógyászati művek és szaklapok hasonló újképletel előjövete-
léről a gyermekeknek tesznek ugyan említést, de az életben álta-
lak megfigyelt esetet nem hoznak fel; sőt még a kórbonezi gyű-
jtemények is e tekintetben szegényeknek nevezhetők.

Számba véve azon elháríthatlan akadályokat, melyekbe —
kivált kisebb korú egyéneknek, kik még a nyelvgyök egyszerű le-
nyomatása iránt is túlérzékenyek — a gégetükr alkalmazása üt-
közök, nem lehet csodálni, ha daczára a gyakorlat igazolta idült
rekedtség és hangtalanságban szenvedő számos egyéneknek, a baj
egyszerűen idült gége és légszőhurutnak, vagy a tetemesen súlyos-
bódott esetekben légszőszükületnek (laryngoste-
nosis) jegyeztetik be; — mert az illető egyénke éveken át
hordozza baját, míg vagy áldozatul esik, vagy értelme a kellő fok-
ot elérve, magát a vizsgálatnak alá veti, és csak ekkor jön a baj,
mint olyan tudomásunkra.

Ritkaságánál fogva is érdekes esetünk, hol a helybeli bántal-
mat gégetükrrel meg nem figyelhetők ugyan, de kórelőzményi
adatok nyomán lényege felől már az életben alapos sejtelmünk
volt, következő:

G. A. 2 éves, tolnamegyei leányka mult évi márt. 26-án tel-
jes hangtalanság és tetemesen nehezített légzés miatt mutatattott
be atyja által. A gyermek három hónapos kora óta szenved rekedt-
ségben, mely ellentállva minden nemű orvosi gyógykezelésnek,

időnkinti alábbhagyással makacsul fentartotta magát, s az utolsó időben tetemesen súlyosbodott. Apja állítása szerint kiütés nem volt jelen, de a gyermek itt maradt dajkája utólagosan bevallá, miszerint a gyermeknél négy hetes korában a farokon, czombokon, gyéribben a törzsön, apró halvány veres bibircsók, és egyes füst színű foltocskák jelentkeztek, melyek csak pár hónap múlva tűntek el. Testi és szellemi kifejlődés a kornak megfelelőleg haladt előre, első fogait azonban csak a tizedik hónapban kapta.

Az anyának ez hatodik gyermeke, kik közül egy — a harmadik — halva született, négy pedig, kiket anyjuk szoptatott, — míg ez egészséges paraszt dajka emlőjén növekedett, — első élethónapjaikban haltak el. Az elhaltak egyikénél sem vallatik be kiütés, vagy a veleszületett bujakórnak más tünete; úgy szintén az apához bujakór iránt intézett minden kérdéseinkre tagadó, de olykor tétovázó választ nyertünk.

Ily kórelőzményi mozzanatokkal szemben azonnal alapos gyanúnk támadt a nehéz légzést okozó baj bujakóros természete, és pedig a légcső bemenetnek, a hangszálagokat is körébe vonó bujálkodások általi kitöltetése iránt; de a már is nagy fokú és gyorsan növekedő nehézlégzés miatt mindenekelőtt javulva, és mielőbb kiviendőnek véltük a légcsőmetszést; — mibe az atyja, bár a megelőző napon arra Balassa tnr. úr által is sürgetőleg figyelmetetett, beleegyezni épen nem akart.

Felvételnél a korához aránylag jól kifejlett és táplált gyermek testbőrén és az átmeneti takhártyákon mi rendellenest sem találtunk. Légzése, kivált alvás közben tetemesen nehezített, hangos, sipoló, majd gyengébben horkoló, ébrenlétkor inkább sziszegő; szája folyton nyitott, orrszárnyai mozognak. A belégzés rendesenél jóval hosszabb, mély és a bordaemelő izmok erős megfeszülése mellett történik, midőn a mellkas felső része előre domborodik, a szegycsont kardnyujtványa pedig mélyen behúzatik; a rekesz mindig mély állásban van. Egészen hangtalan; rövid egy-két szótagú szavakat akar ugyan kiejteni, de azok érthetetlenek. A garat takhártyája duzzadt, felernyedt, nemkülönb a gégefedő felső felszíné is. Gégetükör alkalmazása a gyermek nagy nyugtalansága és akaratossága miatt, többszöri kitaró megkísértés mellett sem sikerült. A tüdő kopogtatási és hallgatódzási tünetei a lapoc közben hallható sipolások, füttyhangok és durva száraz zörejek kivételével mi rendellenest sem különtek. A szívhangok tiszták és kellőleg ékeltek, de olykor kissé gyengébbek; az alhasi zsigerek rendes térfogatúak. A gyermek kedélyállapota változó, ingerlékeny. Érutés egy perc alatt 88, légvételek száma 24.

Ezen jelen állapot felvétele után a kórisme megállapítására, illetőleg a bántalom okának közelebbi meghatározására nézve mindenekelőtt megfontolandó kérdésekül vetődtek fel: hol székel a baj, heveny-e ez vagy idült, és végül miben áll lényege? Az első kérdést a vizsgálat, másodikat a hosszabb idő őtai tartam felderítvén, meghatározandó volt, mely idült légcsőbeli kórfolyamattal van dolgunk?

A gége és légcső takhártyájának idült hurutos duzzanata, nemkülönb alhártyás gégelob — melynek az apa állítása szerint a tetemesen súlyosbodott baj néhány hét előtt tartatott — után visszamaradt állapot rekedtséget, sőt hangtalanságot igen, — de ily fokú nehézlégzést soha sem létesítenek; — miért is önként merült fel valamely újképletnek felvétele a légcsőben, melyet, mivel az anya egy gyermeket halva szült, négyet korán elvesztett, ennél pedig dajkája bevallása szerint kútegek is voltak jelen, bujakóros természetűnek kellett jellegeznünk.

Miután a légcsőmetszés kivitele az atya változtathatlan akaratán megtört, s 24 órai észlelés alatt a gyermek állapota nem súlyosbodott: tisztán kórelőzményre állapított kórhatározatunkhoz híven a bujakór ellenes szerek közül a higanyt, mint legbiztosabbat és pedig annak leggyorsabban eredményhez vezető alkalmazási módját, a közönséges szürke higanyos kenőcs rendszeres bedörzsöltetését fogantatosítottuk, naponta hat grt használván fel. Eljárásunk itt következő: bedörzsölés előtt az illető testrész langyos vízzel lemosatik, utána pedig gyapottal begöngyöltetik, s hogy a kellő bőrkipárolgás jobban történhessék, az egyén pár óráig jól betakarva ágyban tartatik; másnap a bekent rész langyos vízzel újból lemosatik. Öt bekenés után általános meleg fürdő, egy napi pihenés; ha szükséges gyenge hashajtó. Óvatosságból az inyhás naponta több ízben timsós vízzel megmosatik.

Az eredmény várakozásunkat meghaladta. Már az ötödik bekenés után a légzés tetemesen könnyebbült, tizenöt után pedig majdnem rendes módon történt, s a hangnak is némi nyoma mutatkozott.

Siker feletti örömünk azonban csak rövid ideig tartott, mert a gyermeket dajkája, legszigorubb tilalmunk daczára, april 14-én titkon a városba vivén, az éles tavaszi levegőn átbütötte: — minek következtében igen erős tüdőlob fejlett ki, melynek az egyénke april 24-én áldozatul esett.

A más napon Genersich tr. kórházi boncznok úr által véghezvitt bonczolatnál találtatott: a gégefedő nyákhártyája rendes, csak légcső felé tekintő felszínén mutat csekély duzzanatot; a gégefedőporc rendes vastagságú s őszállású. A légcsőbeli bemenet azonnal az állhangszálag alatt, egy aprón szemcsézett felszínű képlet által van elzárva, mely a légcső felmetszése után babmekkoraságúnak találtatott, s a valódi hangszálagokból kiindulva, az egész hangszálagok közti öbölt kitölti, alapjával a paizsporcz belfelsőszínéhez nőtt, és csak a kámporczok alatt enged egy sondával alig átjárható tért.

Maga a képlet mindenik hangszálagon majdnem részarányosan van kifejlődve oly formán, hogy a közepén történt átmetszés után jobb és bal oldalt, felül és mellül egy lencse nagyságú fél találkozik, mely hátrafelé két-két köles nagyságú, széles alapon fekvő szemölcszerű kinövésvel van érintkezésben. Emellett a képlet ellentálló, ruganyos, halvány fehéres színű, mákszem, egész kölesnyi emelkedésekkel; metszlapja száraz, ikrás.

A gége és légcső nyákhártyája duzzadt. Mindkét tüdő alsó lebenye, s a jobb középsőnek fele második időszakban volt lobos folyamatot küll. A közép nagyságú máj és lép kissé vérszegény, s bennük helyenkint mogyoró, egész diónyi, ellentállóbb halvány színű részletek tapinthatók.

A légcső bemenetet elzáró képlet göröcsői vizsgálatánál a felületes törékeny részlet csnpán nagy magvú, szögletes, szorosan egymás mellett fekvő, lapos, nagy hámszejtekből állott; míg azon részletet, hol a daganat a nyákhártya alatti szövettől kiindult, laza sejtszöveti pamatokból álló kötszövet képezte, melyek sokféleképen elágaznak és apró nyujtványokkal közlekednek egymással. A pamatok között finomul elágazódott hajszáledények hálózata látható, melyek végeit hámszejtek övedzik; s míg a hálózat egyes részeit kötszöveti csikok tartják egybe, addig az egészet kerek, majd sokszérű magvas sejtek zárják, melyek közvetlen átmenetet képeznek a külső hámrétegbe.

A gégeürben előjövő újképletek majd gyakoriságuk, majd boncz- és szövettani viszonyaik szerint osztatnak be. Ez utóbbi osztályozás tudományosabb értékkel bír ugyan, de az alapszövetek azonossága miatt az elkülönítés sokszor alig lehetséges. Ez alapon Türk és vele egy értelemben mások is, kötszöveti újképleteket, porcz és csontképződéseket, tömlős dagokat és a rákot különböztetik meg; — melyek mindegyike kiindulási pont gyanánt kiváló előszeretettel választja a hangszálagokat. Majd külön szakaszt szentel a gége és légcső bujakóros megbetegedéseinek; — mire legközelebb még visszatérek, s most csak felemlitem, hogy e szakaszban három hangtalanság és nehézlégzéssel párosult másodlagos alkati bujakórban szenvedő egyén kórtörténetét közli, kiknél a valódi hangszálagokból kiindult, a légcső bemenetét egészen elzáró függőlyök voltak jelen, s szürke higanyos kenőcs alkalmazására mindannyian gyorsan meggyógyultak; kivéve, hogy kettőnél a hangnak némi rekedt fátyolozottsága maradt vissza.

KÖNYVISMERTETÉS.

Leçons de clinique chirurgicale professées à l'Hôtel-Dieu de Paris par M. Dolbeau, suppléant de M. Jobert (de Lamballe).

Dolbeau tanár, Jobert de Lamballe-t helyettesítve, a Hôtel-Dieu-ben tartott sebészeti előadásait tisztán, szabatosan és helyes birálati érzéssel, szóval csinosan megírta és kiadta. Előttünk fekvő munkájában azonban ne keressünk terjedelmes kórtani tárgyalásokat, mert a főszólyt a jelzésre és a gyógyításra fektette, mint általában a kórodai tanárnak első sorban ezen két követelményre kell ügyelnie.

A szerző előadásai tárgyát következő hét fejezetre osztotta:

1) Szembetegségek; 2) a koponya és a gerincoszlop bántalmái; 3) az emésztőcső bajai; 4) a hasürbéli daganatok; 5) az ivarszervek betegségei; 6) a húgyszervbéli bántalmak; 7) a tagok sebészeti bajai.

A könyvet eredetinek kell mondanunk, mert abban saját tapasztalatai és meggyőződései vannak eredeti feljegyzéssel élénk tárva. Nincs abban valamely összeszedésnek (compilatio) semmi nyoma, hanem az minden tekintetben a szerző sajátjának tekinthető. Legkitünőbbben vannak pedig abban tárgyalva a hasürbéli daganatok és a húgyszervek némely betegségei; azonban az ötödik fejezetet sem hagyhatjuk említés nélkül, mely kiválólag a petefészkü tömlőknek van szánva, de toldalékképpen a májbeli tömlők is ott foglalnak helyet.

Dolbeau a petefészek-kiirtás javalatait és ellenzéseit egyenesen nem állítja ugyan fel, hanem tényeket tár elének, melyeket azok tevésénél felhasználhatunk. Jónak látjuk ide vonatkozó kórtörténeteit megemlíteni.

Az első esetben harminczegy éves olasz nőről beszél, kinek jobb oldalán petefészkü tömlő feküdt, mely őt a légvételben hátráltatta, alhasában pedig nyomás érzését keltette: Csapoláskor három liternyi átlátszó, tiszta folyadék ömlött ki, s öt hónap múlva a gyógyulás teljesnek látszott, de hogy tartós lesz-e, határozottan nem mondhatni.

A második esetben 25 éves leány nagy térfogatú petefészkü tömlőben szenvedett, melyből csapolás által 14 liter tiszta, kevésbé véres folyadék ürített ki. A tömlő nagy kiterjedésű lévén, iblanyfestvény nem fűcskendeztetett be, de mindemellett az mindinkább összevonódott, minek megfelelőleg a has térfogata is kisebb, a hasfalzat pedig tömöttebb lett. Végére a daganat minden nyoma eltűnt. Így volt ez még 3 hónap múlva is a műtétel után; de mindemellett abban, hogy a gyógyulás teljes, méltán kételkedhetünk, mert a tömlő bennéke sokszor csak hosszú idő múlva kinyúlhatik újra, azonban mindenesetre nyereség, ha a betegem könnyű szerrel, milyen a csapolás, csak rövid időre is segíthetünk.

A harmadik eset tárgya harminczkét éves asszony volt, kinek petefészkü tömlője ragadó és nyúlós folyadékot tartalmazott. Több csapolás történt, mindannyiszor iblanyos befecskendésekkel egybekötve, minek következtében gyuladás, genyedés, sőt genyes fertőzés állott be. A geny sipolyon keresztül folyt ki, mely a csapszurás helyén támadt. Dolbeau eleinte tágcsap alkalmazását elégnak gondolta, hogy minden geny kifelé juthasson; de később a tömlő mellső falát kénytelen volt négy centiméternyi hosszúságban keresztül metszeni, mely időtől fogva az aggasztó jelenségek mindinkább alábbhagytak, a tömlő ürege pedig összehúzódott és egy hónap múlva a gyógyulás teljes volt.

Ha Dolbeau ezen kórtörténeteit figyelmesen olvassuk, ezek azon benyomást okozzák bennünk, hogy általában véve óvatosan, de midőn szükség volt, eléggé bátran járt el. Szóval körülmények szerint sok ügyességet fejtett ki.

Májbeli tömlő adván elő magát, ezen esetet felhasználta, hogy a jelzést szabatosan megállapítván, ennek nyomán a műtétet indokolja. Az egyszerű csapolás azonban hatástalan, míg midőn az iblany befecskendésével köttetik egybe, veszedelmes, s hasonlót kell mondani Recamier eljárásáról is, ki a has és a tömlőfalzatának étető szer általi átlikasztását gyakorolta. A tömlő és hasfalzat összenövését Trousseau módja szerint is elérhetni, ki azokon keresztül tűket szokott szűrni, minélfogva azon helyen, hol a daganat leginkább előállott a daganatba egymástól egy milliméternyi távolban negyvenöt tűt szűrtak, melyek mindegyike öt centiméter hosszú és nagy fejű volt, hogy a hasürbe be ne csúszhassanak. Körülbelül négy négyszög centiméternyi tért foglaltak el, hol a bőr le volt nyomva, s az egész tömlő azon látszott függeni. A műtétel nem igen járt fájdalommal, a tűk pedig helyükben az ötödik napig maradtak, mely idő alatt körülöttük a bőrben vörös gyuladós udvarok támadtak, közülük többen egymással érintkezvén, s így remélni lehetett, hogy a tömlő a hasfalzattal össze fog nőni; Dolbeau azonban a tömlő mozgékonyágát vévén észre, ez a belső odanövés jelenlétét kizárta, minélfogva kénytelen volt először a bécsi, azután pedig a Canquoin-féle péphez folyamodni.

Ezen alkalommal Dolbeau kiemelte, hogy az epének fertőzés elleni tulajdonságai vannak, midőn az epevezetékek véletlenül a

tömlő üregébe nyilnak, s ezért ajánlja a fertőzés megelőzése végett a májbeli tömlőkbe epét fűcskendezni.

A hatodik fejezetben írta meg sajátos nézeteit a húgycső görccseiről. Szerinte a húgycsőnek önálló görccse (*crampe idiopathique*) is van, mely ösmeretlen okból származva, eleinte félbehagyó, de később állandóvá lesz, mert az izmok összehúzódását a szövetek szivósabbá válása és összevonódása követi. Ezen szort ő se gyuladósosnak, se rostosnak nem tekinti, hanem működésbelinek (functionel). Vese- és húgyhólyagbéli rendellenességek szoktak ahhoz csatlakozni, s a betegek hét-nyolcz év alatt elpusztúlnak. A nő ezen betegség alól nincs kivéve, melyet mostanig különböző névvel jeleztek, mint a húgyhólyag nyakának lobja, idült hólyaglob, a húgycső zsábája, a húgycső elsőleges szora. Az egyedüli helyes eljárás a görcsösen összehúzódott izomzat átmetszése, mi belőrl kifelé, vagy a férfinaknál czélszerűbben kívürl befelé történ, míg a nőknél a húgycső kitágítását alkalmazhatjuk. Dolbeau ezen észjárását mindeddig azonban csak föltevénynek lehet tekintenünk, s a világosan kifejezett kérdés eldöntését az egyik vagy másik oldalra csak a további tapasztalatok eszközölhatik; de mindenesetre a szerző világos érdeme marad, hogy a húgycső bajainak a hólyagra és a vesékre való befolyását gondosan szemügyre vette, s ennek szorgosabb figyelembe vételére utalt.

A húgycső szorai gyógyításánál a bélszálcokat legczélszerűbbeknek tartja, s a bemetszéshez csak kivételesen folyamodik, miután pedig a húgycsövet bemetszette, abban huszonnégy órán keresztül állandóan nagy kaucuk-kutaszt hagy. Egy héttel később a kitágítást ónkutaszszal folytathatni, minélfogva a bemetszés csak a kitágítás akadályainak eltávolítására szolgált. *A.*

LAPSZEMLE.

(—h—n) Idegen test a női húgyhólyagban, a húgycső gyors tágitása útján kihúzza.

Bryant a londoni „Guy's Hospital“ sebésze volt az, ki kimutatta, hogy mennyivel előnyösebb a női húgycső gyors tágitása, mint midőn ez lassan és fokozatosan tágitatik ki. A következő esetet Nunneley Tamás észlelte, s Bryant eljárásának helyessége mellett tanúskodik.

Negyvennégy éves nő jött a kórházba, kinek húgyhólyagjába érezbőli tolltartó jutott, még pedig állítása szerint akként, hogy jelenlevő vizelési nehézségen segíteni ohajtván, azt húgycsővébe toltta, midőn az egyszerre kezéből ki és a hólyagba besiklott. Miután Nunneley az idegen testnek a húgyhólyagban való jelenléte felől meggyőződött volna, azt meggörbitett csipesz segítségével kiakarta húzni, de ezen szándékáról le kellett mondania, mert a tolltartó sokkal távolabbra esett, mint meddig az eszköz szárával érhetett. A cső kitágítása okvetlenül szükségesnek mutatkozott, mely czélra a gyors műveletet előnyösebbnek tekintette. A beteg azon helyzetbe tétetett, melyben a kőmetszést csinálni szokták, s ezt követőleg hangyanyhalvaggal elbódított. Ezután pedig a Weiss-féle eszközzel a kitágítás vitetett véghez oly tokig, hogy a mutató ujját be lehetett tolni a húgyhólyag azon helyéig, hol az idegen test feküdt, azon helyzetben görbe csipesz vezetőjéül szolgálván, melylyel a tolltartót meg lehetett fogni és szerencsésen kihúzni. Azon izgatottsági tünetek, melyeket az idegen test a húgyhólyagban okozott, még négy vagy öt napig eltartottak, de ennek eltelte után megszűntek. Eleinte a húgy tarthatlansága volt jelen, mi azonban fokozatosan csökkenvén, végtére egészen elmaradt. A műtétel után két hét múlva a beteg csak arról panaszkodott, hogy többször vizel mint egyébkor. Felsőlítottatott ismét megjelenni, ha azon állapota nem javúl, de többé nem mutatta magát. (Lancet, 1867, jan. 26.)

(—h—n) A rángási roham (éclampsie) gyógytani javalatai.

Hérard tudor a rángási rohamok gyógyítására nézve a következőket ajánlja:

Ezen betegség gyógyjavalatainak megállapítása felettébb nehéz, miután a bántalom lényege nem ösmeretes, s csak annyi látszik bizonyosnak, hogy a gyürü-alakú emelkedés (protuberantia annularis) és a nyúltagy szolgál kiindulási pontúl, ezentúl pedig minden bizonytalan. A rohamok kíséretében tünet jelen meg, mely körülbelöl sohasem hiányzik, s az nem egyéb, mint fehérnye a vi-

zeletben. Lehetlen félreösmerni, hogy a húgyanyvéri rángások és ezen rángási rohamok között hasonlatosság van; ez azonban a kérdés megoldására nem igen kedvező, mert magának a húgyanyvérnek gyógyítása is igen ingatag. Vannak ugyan rángási rohamok, melyek fehérsye nélkül a húgyban jelennek meg, de azok felettébb ritkák, így Dhailly „Traité d'accouchement“ című munkájában mondja, hogy rángási rohamokat fehérsyehúgyozás nélkül nem látott. Belga orvos a különböző kezelési módokat, mennyiben azok a betegre nézve hasznosak lehetnek, következőképp foglalja össze:

1) lobellenes, 2) csilapító és 3) vegyes gyógyeljárás, mely utóbbi a lobellenesből és a csilapítóból áll. A lobellenes gyógymód mellett az esetek két harmadában gyógyulás következett. A csilapító eljárást vagy görcsellenesek nyujtása teszi. — közéjük tartozván a pézsmá és a hódony, — vagy pedig bódítókat nyujtatnak, melyen a mákony, mely szerrel a legjobb sikert akkor lehetett elérni, midőn növekedő adagokban rendeltetett. Hangyanyhalvag szinte adatott, még pedig Brown hét igen súlyos rángási rohamban rendelte azt, mindannyiszor kitűnő sikerrel. A vegyes eljárás szentpétervári orvos szerint a leghelyesebbnek tekinthető, mert tíz esetben kilencszer gyógyulás következik reá.

A hangyanyhalvagot alig lehet igazságosan vádolni, s azon egyetlen szemrehányást emelni ellene, hogy nem mindig sikerül.

Hogy a mesterségesen előidézett szülés által a rángási rohamok megszüntethetők-e, arra nézve e szülészek igen eltérő nézetben vannak. Dubois Pál szerint a szülés siettetése által azok meg nem szüntethetők; de Chailly ellenben azok közé tartozik, kik a méh kiürítését ajánlják, mert ezt a betegség lefolyására kedvezőnek tartják. (Union médicale).

(—h—n) Gyermekegyi vérzés esete porlasztott borégény (éther pulverisé) által meggyógyítva.

Fiatal húszonegy éves asszony, ki először volt terhes, terhessége végére ért. Megelőző este terhes házi dolgokkal foglalkozott, reggeli nyolcz órakor pedig kevés vér ment el tőle, mely azonban csakhamar megállott. Kilencz óra tájban a méhszájadék schillingnyi nagyságúra kitégult, de a szülfájdalmak csak lassan és gyengén mentek véghez, mi mellett ereje folytonosan hanyatlott, míg végtére tizenegy óra körül elájult, midőn határozottan halavány volt, később pedig igen izgatott lett. Hicks tudor a beteget déli félegykor látta, mely pillanatban a méhszájadék igen ki volt tágulva, egyszersmind tágulékonynak mutatkozván, míg a magzat hárttyák megrepedve találtattak. A magzat feje a méhszájadékot erősen nyomta, a méhfénék pedig nagynak, feszültnek és keménynek tapintatott. A beteg igen nyugtalanul, szerfelett izgatottan viselte magát. Az érlökések száma rendszernek tállatott, de azok rendkívül gyengén mentek véghez, sőt két izben észrevehethetnek lettek. Az ivarszervekből semmi vér sem folyt ki. Hicks tudor belső vérzést sejtett, s gondolta, hogy izgatók és üditők belső adagolása által lehetséges lesz a dolgot a méhszájadék tökéletes kitégüléséig vinni, midőn a fogó alkalmazhatóvá válnék, ha a szülés a méh egyszerű összehúzódásai következtében véghez nem menne. Ez valóban megtörténvén, élő gyermek húzatott ki. Nemsokára sok véralvadék löketett ki, s a méh összehúzódni kezdett, mi azonban nem tartván sokáig, csakhamar erőtlenség és elernyedésnek engedett helyet, erre pedig jelentékeny vérzés állott be, r in csak hideg által lehetett segíteni, mely porlasztott borégény által idéztetett elő. A méh tartósan összehúzódott. (Lancet, 1867. febr. 9.)

(B—es) A nyers veres hagyma jó hatása a vizdag és albuminuria egy esetében.

Egy 54 éves férfi, vadász, s így foglalkozásánál fogva az időjárás minden változóságai iránt meggedzett, életében soha sem érzé magát komolyan betegnek, leszámítva néhány könnyű csúz-bántalmat; midőn 1866-ik évi sept. hó 15-én lábai rögtön feldagadának, egyszersmind hasüregének jobb felében éles fájdalmat, továbbá lélegzési nehézséget érte. Dec. 18-án a vizdag az egész alsó végtagokra, a tőkzsacsckóra és a monyra is kiterjedt; a jobb mellürnek majdnem a felét pleuriticus izzadmány foglalja el; a lélegzés rövid, szakadozott, beszéde nehéz, arcza sápadt, ajkai

elszinesedtek; szíven nem vala bántalmazva, húgyában azonban fehérsye találtatott.

Prastour, Mahot és Letenneur orvosok albuminuriát diagnosztisáltak, mely a csúzos kórhajlammal szövetkezett; jóslatuk kedvezőtlen vala, s miután minden szembetűnő eredmény nélkül digitális, Blancard labdacsait használták volt, egyhangulag következőt rendeltek:

1. Két litre tejet, pro dosi, naponta.

2. Három tejlevest, eleinte egy, később két finomra összevagdalt nyers hagymával, mely azonban kovásztalan kenyérrel is bevehető.

És ime ezen gyógykezelés után a beteg csakhamar jól érzé magát, bár az első napon a hagymát kiadta; a fehérsye kevésbült a húgyban, a vizdag sebesen apadt, sőt a vizmellkór szemlátomást szűnni látszott. Hat hónappal a betegség kezdete után a férfi tökéletesen kigyógyult, a mellvizkór egészen eltűnt. (Journal de médecine de l' Ouest. Bul. de Th.)

(—h—n) Belső gümösödés, — a nyom- és a vakbél átfúródása a hashárttyaú felé.

Három és fél éves leány, állítólag 14 nap óta beteg, vizsgáláskor jelentékeny soványság mellett igen felfúvódott hasú volt, ez egyszersmind fájdalmas és hullámzó lévén, a megdagadt lágyékmirigyek pedig keményeknek tapintattak. Vasiblagos szörp használására a tünetek javultak ugyan, de két hónap múlva azok láz kíséretében ismét megjelentek. Két nappal később a köldöknél nyílás támadt, melyen keresztül legalább itczényi büzös folyadék ürült ki. Erre a beteg állapota valamennyire javult ugyan, de részint a rendes úton, részint a köldökseben keresztül kiürülő bélsár mellett az elsoványodás mindinkább nagyobb mérvűvé válván, a gyermek végre sorvasztó lázban meghalt. A bonczolást Schultzen tr. végezte, ki találta, hogy a gombostűfejnyi köldöknyíláson át híg bélsár nyomható ki. A köldöktájon kemény bélsárgümök tapintattak, s ott a kutaszt másfél ujnyi mélyre lehetett betolni. A belek és a bélfordor a hasfalzattal többszörösen és vastagon össze volt növe, miáltal egyszersmind a köldök mögött levő üreg képezetett, mely a belekkel két nyílás által közlekedett, ezek közül pedig a felső a közös epevezeték alatt a nyombélbe vezetett, míg az alsó szorosan a billentyű alatt a vakbélbe vitt. A vakbélben terjedelmes fekélyedések voltak, melyek a billentyűt és a gilisztaképu nyujtványt elroncsolták. A csipőből a két nyílás között üres volt, s a bélsár a nyombélből a rendellenes üregeken keresztül vonult a vastagbélbe. A fekélyek, melyek a nyom- és a vastagbél átfúrták, gümös természetűek voltak. (Berl. kl. W. 1867, 32 sz.)

(—h—n) A cholerasák ürítkeivel állatokon tett kísérletek.

B. J. Stokvis a cholerasák ürítkeivel az állatokon eddig tett kísérleteket tanulván, azon meggyőződését fejezi ki, hogy ekkor biztosan kimutatva nincs az állatok fertőzésének lehetősége a cholerasák ürítkei által. Guttmann és Baginsky, nemkülönben Legros és Goujon kísérlete mutatják, mennyire különbözők lehetnek az elért eredmények. Mindamellett számos tények oda látszanak utalni, hogy az állatok ezen betegségbe szinte bele eshetnek.

Stokvis kísérleteinek száma 43-ra megy, melyekben a cholerasák ürítkeket kutyák, nyulak és galambok bőre alá, gyomrába vagy visszereibe fecskendezte; továbbá az állatok majd egészségesek, majd a megelőző napon vérbocsátás által voltak gyöngítve.

Negyven izben az eredmény tagadólago volt, s az állatok csak három esetben haltak meg. A szerző szerint nem tudhatni, hogy a cholerasák ürítkei mely körülmények között lesznek fertőzőkké; mert míg némelykor az állatok a cholera úgy friss, mint bomlásban levő ürítkeek befűcskendése után megkapják, máskor az ily esetekben kimarad.

Megjegyezzük, hogy a megholt állatok közül kettőnél a fertőző anyag a visszerekbe fecskendeztetett, míg az ilyen befűcskendés más hat esetben eredmény nélkül volt. Szóval az állatokon tett cholera-fertőző kísérletek igen bizonytalanok. (Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde. 1866, 304 l.)

T Á R C Z A.

Az orvos tanuló ifjusághoz.

Pest, oct. 10-én 1867.

Eleven üdítő lég lengi át hazánk rónait és völgyeit; az immár hervadásnak indúlt szellemi élet újra minden irányban hajtani kezd; az út, melyen haladnunk kell, mindinkább tisztábban, az eszközök, miket használnunk kell, egyre világosabban tűnnek fel; a bizodalom ismét gyökeret ver s napról-napra átalánosabbá, mélyebbé szilárdul azon meggyőződés: hogy sorsunk első sorban nem másoktól, hanem tőlünk, becsületünk, tudományunk és tevékenységünk től függ. Ezen tevékenység — bölcs előrelátás, ildom, erély és következetesség által — felhasználhatja céljaira a többé-kevésbé kedvező külviszonyokat is, s alakíthatja át azokat hazánk haladását előmozdító tényezőkké.

Tudomány, becsület, munka, ezek voltak midenkor a haladás alaposzlopai; s ezek orvosi tudományunk és hivatásunknak is éltető elemei; ezek azon vezérelvek, melyek fonalán sikerülend hozzám járulunk úgy az örök igazság kincsei szaporításához, mint nevelnünk nemzetünk és polgártársaink jólétét, s végre megszilárdítanunk azon hivatásnak állását és díszét, melynek életünket szenteltük.

Jó ideje már, hogy nemzetünk és annak kormányzói között az egység hiányzott, hogy nemesak egyesített erővel nem haladhatunk közös célok felé, hanem megfeszített erővel vetvén gátakat egymás igyekezetének és törekvéseinek egymás ellen küzdöttünk is.

A legjobb erőket fölemészto ezen küzdelemnek ideje — adja Isten — lejárt; a nemzet kebeléből alakult kormány vette kezébe hazánk és népei sorsának intézését, s egyesítheti és vezérelheti a nagy nemzeti és emberi célok felé e honban elszórt, de dúsan fakadó élet és erőforrásokat.

A nemzeti erő főkútfejei s a haladás főszközei közt a tudomány és közmivelttség első helyen áll. Ez oszlatja el a balvéleményt és előítéletet, melyek a pangás, az irigység s az egymásiránti gyűlölet legbővebb forrásai; ez fedezi föl és mutatja ki a szellemi és anyagi gyarapodás útait; ez biztosít a népeknek tekintélyt és befolyást az államéletben s maradandó hatást az emberiség mivelődés-történelmi fejlődésére.

Mindezeket nemzeti kormányunk tudja és a szerint cselekszik is. A mozgalom a népnevelés és közoktatás terén mindinkább terjed. Nem csak az állam, az egyház, a municipiumok és községek hívatvák most ez irányban hatni és tenni; de egyénileg is fel van szólítva az egész nemzet hozzájárulni a nagy feladat megoldásához tanácskozás, egyesülés, a hiányok kimutatása, új taneszközök és intézetek minden iránybani kiállítása s azoknak ernyedetlen ápolása és kormányzása által. A tanrendszer felsőbb iskoláinknál s az egyetemnél új szervezés alá vétetett, tankészleteik szaporítottak, tanárokkul szakemberek alkalmaztatnak, s kiképeztetésök ezentúl nem lesz a véletlenre bizva, végre azon ifjak, kik képességök és szorgalmuk által kitűnnek, a tudomány fontosságáról áthatott kormányban és polgártársaikban buzgó pártolókra találандnak.

Nemzeti államéletünk ujja alakításának ezen reményteljes hajnalán karoljátok fel Ti is fiatal üggyársaink hazánk és népeinek ezen nagy feladatát; használjátok fel az eszközöket, melyeket a nemzet kiképeztetésükre állított ki, szorgalmasan és fáradhatlanul; ne feledkezzetek meg arról, hogy a természettudományi és orvosi ösmeretek a legkitünőbb képesség mellett is csak ernyedetlen és szakadatlan tanulmányozás által lehetnek sajátunkká s hogy az első évek mulasztásai s az egyik vagy másik tudományban hátra

maradt hiányok minden további haladásnak elcsüggesztő akadályává válnak, kitünő sikert pedig csak az reménylhet, ki biztos és szabatos alapra fekteti ösmereteinek és művészetének épületét.

Az idő, melynek Ti kedves kartársaink eléje mentek, sokkal szebbnek mutatkozik, mint a melyet a sors reánk mért; de a munka, mely Ti reátok vár, nem könnyebb mint a miénk volt, sőt nehezebb is lehet annál. Korunk haladó szelleme kemény munkára szólítja gyermekeit. Mert az élet nem játékszer, hogy vele csak mulassunk, hanem oly kincs, melynek értékét ösmereteink és tetteink által emelnünk s az utókorra, hazánkra s az emberiségre nézve gyümölcsözővé tennünk kell. Csak ez úton gyarapodik az emberiség, s szilárdulhat és állhat fenn nemzetünk.

Dr. Rupp N. János

kir. tanácsos s a m. kir. egyetem volt rectorának a f. évi sept 3'-ki egyetemi közgyűlésen tartott

bucsubeszéde és évi jelentése.

II.

Mi már most anyaintézetünk a közelebb lefolyt évbenei egyéb élményeit, állapotait és működésének főbb mozzanatait illeti, mindenekelőtt egy ünnepélyről kívánok említést tenni, mely minél ritkábban fordul ismét vissza, annál illőbb, hogy élményeink elősorolásánál első helyen említessék.

Jogtudományi karunk t. i. 1667-ben Nagyszombatban történt megalapításának ez idei január 16-án kétszázados emléknapiját ülte meg egy az egyetemi templomban tartott isteni tisztelettel és a jogtudományi kar érdemteljes dekánja Cserny József által szerkesztett, az alkalomhoz illő, ugy kegyeletteljes, mint találó és ékesszólási zománcriban diszlo beszéddel. És midőn a jogtudományi kar ünnepét emigy az egyetemhez illő diszszel megülte, egy-szersmind méltó bizonyosságát adá testületi szelleme és kegyelete érzetének.

Örvedetes élményeink közé sorozandó továbbá azon szintén ritkábban előforduló esemény, hogy egyetemünkön egy félszázaddal ezelőtt felavatott tudorainknak kettejét, Isten kegyelméből és érdemek közt megfutott pályájok mintegy jutalmául, még jelenleg is az élők soraiban tisztelni szerencsénk van.

Ezek egyikét a jogi kar számítja tudorai közé és ez Vizeleti Ferencz udvari tanácsos, nyugalmazott r. jogtanár és a Ferencz József rend lovagja; a másik székhelyi gr. Majláth Antal kir. asztalnok ő nméltósága, kit a bölcsészeti kar tisztelet tudorai soraiban. Mindkettőjét félszázados jubilaris diszoklevéllel volt szerencsénk megtisztelni.

Örvedetes élményeink sorát végre azon kitüntetések felemelésével fejezem be, melyekben üggyársaink néhányai bokros érdemeik elismerésül s jeles tulajdonságaik méltánylásául részint Ó Felsége legmagasabb kegyelme, részint a nemzet és annak képviselő testületének bizalma által, részesíttettek.

Ugyanis Ó cs. kir. Apostoli Felsége egyetemünk egyik leg-érdemteljesebb, a tudományosság és polgári erényekben egyiránt tündöklő és egyetemünk érdekei körül ugy fáradatlanul, mint fényes sikerrel buzgolkodó, köztisztelet és becsülésben álló tagját, dr. Pauler Tivadar kir. tanácsost, az ész- és büntető-jog r. tanárát és a magyar tudományos akademiának rendes tagját, a Lipót-rend lovagkeresztjével méltóztatott feldiszíteni.

Egy másik üggyársunkat, ki mély szakértői és emberbaráti ihlettség-vezérelte kézzel szegénynek és gazdagnak egyiránti kézséggel osztogatja a földi kincsek legdrágábbikát, az egészséget, és kinek eme jötevésegeért oly sokan nem nyujthatnak egyéb jutalmat a hálától dagadozó kebel érzeténél, e férfut, Balassa János kir. tanácsost és a gyakorlati sebészet r. tanárát megjutalmazta az, kinek kezéből a jutalomnak értéke a legbecsesebb, e férfut a király jutalmazta meg, szintén a Lipót-rend lovag-keresztjét adományozva neki. *)

*) Maga R u p p tanár is magyar nemességgel ajándékozott meg

Zlamál Vilmost, az állatgyógyászat igen tisztelt r. tanárát, szakmájában kitünőségénél fogva Ő Felsége a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi ministeriumhoz osztálytanácsossá méltóztattott kinevezni.

Dr. Schwartzer Ferenc, az elmeorvóságot egyetemünkön jeles magántanárát Ő Felsége a Ferencz-József-rend lovagkeresztjével méltóztattott megajándékozni; és ugyanezen fejedelmi kitüntetésben részesített a fennemlitett dr. Kovács József magántanár is.

Végre Machik Béla orvostudor s belgyógykórodai tanársegédünk, a gyakorlati gyógyászat körében szerzett érdemeiért arany érdemkeresztet jutalmaztatott meg, derék szakértői ügyessége mellett tanuskodó még azon további kitüntetésben részesített, hogy segédorvosi minőségben tagjává lett azon orvosi tanácskozmánynak, mely ama szerencsétlen fejedelmi nőt, ki Mexikóban meggyilkolt férjét siratja, Brüsszelbe kísérte.

De nemcsak a Fejedelm, a nemzet, a községek, a tudomány és magas értelmiség képviselői sem tagadták meg tanártársaink felesbjeitől elismerésüket. Így a nemzeti tudományosságunk legfőbb tribunálja a magy. tudósakademia jogi karunk egyik tanártagját Konek Sándort azon kitüntetésben részesítette, hogy őt a tudomány és irodalom terén szerzett bokros érdemeinek elismerésül rendes tagjai közé méltatta megválasztani.

Honatyáink Wenczel, Pauler, Konek, igen tisztelt ügytársaink iránti bizalmuknak azáltal adtak kifejezést, hogy kitünő szakavatottságukat illően méltányolva, hozzájárulásukat hazánk legfontosabb ügyeiben vevék igénybe.

Mások közülünk, kiknek a közjólét előmozdítása körüli buzgalmuk és tehetségeik tágabb körökben is ismeretesek, a községek által képviselőikül választattak meg.

És ha ily sok oldalról látjuk egyetemünk jelesbjeit kitüntetve, és ha meggondoljuk, hogy eme kitüntetések nem csak az említett ügytársaink személye, hanem általuk maga az egyetem körül is nevelik a dicsfényt, nem-e kétsőszen kell e kitüntetéseknek örvendünk, annál is inkább, minthogy bennük annak is látjuk megnyugtató bizonyítékát, hogy a tudományunk honunkban is lerovatik a tisztelés- és becsülésnek azon adója, mely annak a mivel világban mindenütt megadatik.

És így előadván az említettekben azokat, kiket szives örömet élmenyeink örömmozzanatai közé sorolni szeretünk, átmegegék immár egyetemünk tanintézeti állapotai előadására.

A lefolyt 1866. tanév téli szakában a hallgatók összes száma 2116 volt. Ezek közt: hittudományi hallgató 74, jogtudományi rendes hallgató 1095, jogtud. rendkívüli hallgató 26, orvostani rendes hallgató 422, orvost. rendkívüli hallgató 44, bölcsészettudományi rendes hallgató 86, bölcsészettud. rendkívüli hallgató 18, gyógyszerészet-hallgató 89, sebészet-hallgató 184, szülészettanulónő 78.

A nyári félévben a hallgatók száma, — mint többnyire, — valamivel alább szállt.

Volt pedig összesen 1954; t. i.: hittan hallgató 72, jogtudományi rendes hallgató 1021, jogtud. rendkívüli hallgató 10, orvostan rendes hallgató 388, orvost. rendkívüli hallgató 57, bölcsészeti rendes hallgató 70, bölcsészeti rendkívüli hallgató 5, gyógyszerészet hallgató 153, szülészeti tanulónő 87.

Születésre nézve ifjúságunk legnagyobb száma a szent korona tartományaiból volt; a közbirodalom egyéb tartományaiból az első félévben 62, a másodikban 52 volt. Külállambeli a téli félévben 6, a nyáriiban 4 látogatta egyetemünket.

Vallásra nézve tanulónk túlnyomólag római katolikusok voltak, úgy hogy az egyéb vallásúak összes száma sem üt meg az előbbieket.

A tandíj illetőleg ez idén, és pedig mindkét félévet egybevéve, a mentesség kedvezményében részesített a jogi karban 363, az orvosiban 95, a bölcsészetiiben 75.

Az ifjúság által e tanévben élvezett ösztöndíjak jelentékeny összegéből a jogi karra esik 13,535 frt és 50 db H , az orvosira 4664 frt és 120 db H és a bölcsészetiire 2238 frt és 75 kr.

A felavattatásokat és képesítési okmányok kiszolgáltatását illetőleg ez évben: hittudorrrá lett 4, egyházi jogtudorrrá 1, jogtudorrrá 32, polgári jogtudorrrá 11, orvostudorrrá 32, sebésztudorrrá 19, bölcsészettudorrrá 5.

Mesteri oklevelet nyert: a sebészetből 14, a szülészettől 13, a szemészetből 7, a fogászatból 2, a gyógyszerészetből 43, polgári sebész lett 30, szülész 150.

A tanuló ifjúság tudományos előmenetelét tekintve, arról nemcsak a hittudományi karban és a sebészeti tanfolyamban még szokásos évi vizsgálatok, továbbá a jó sikerrel letett szigorlatok és államvizsgálatok nagy száma, hanem azon tudományos dolgozatok is tanuskodnak, melyek mint pályamunkák az egyetem újjáalakítási ünnepén kihirdetve, ifjúságunk dicséretes szorgalma, tudományos készsége és nyert képességének elvitázhatlan tanujelöl szolgálnak.

A mi pedig az akadémiai polgárainkat átlengő testületi szellemet illeti, örömmel tapasztaljuk, hogy nem csak az eddig fennállott egyletek a legszebb virágzásnak örvendenek, hanem hogy más újabbak megalapítására is tétettek kísérletek, úgy hogy az egyetem csak szerencsét kívánhat magának azon törekvésekhez, mikkel a tanuló ifjúság az előállító szellemi tehetséget is oly kíváncsian kifejleszteni igyekszik.

A segélyző egyleteket mi illeti, a joghallgatók-egyletének tőkésített vagyona tesz 15,523 ft 61 krt és 1 db aranyat. Ebből segélyzésekre fordított 2297 ft 45 kr.

Az orvostanhallgatók segély-egyletének jelenlegi vagyona áll 6812 frtból 200 db aranyból és egy 30 frtos kötvényből; ebből segélyezésére fordított 760 ft.

A sebészettanulók egyletének jelenlegi vagyona tesz 2281 frt 60 krt; ebből segélyezésre fordítva lett 106 frt 20 krt.

A gyógyszerészet-hallgatók egyletének vagyona 2793 ft 12 kr; miből segélyezésre fordított 205 ft 5 kr.

A segélyegyleteknek emez örvendetes állapota fényes bizonyossága annak, mi áldásteljes volt légyen azon javaslat, melyet a jogi karnak soha elég hála- és kegyeletérzettel nem emlitendő, köztisztelet és szeretünkkel oly méltán kiérdemlett egyik tagja, Konek Sándor 6 évvel ezelőtt mint a jogi kar akkori dékánja tett, s a mi által nem csak több ügyefogyott egyetemi polgár sorsát enyhítette hanem az ifjúság közötti társulati szellem ébresztése által az értelmiség emelésére is nagy horderejű hatással volt.

† V e l p e a u.

Midőn arról van szó, hogy miként lehet semmiből hírnévben és gazdagságban magasra emelkedni, Amerikára mutatnak, de Velveau élete arról tanuskodik, hogy még Európában is van arra mód és alkalom a társadalom legalsóbb osztályából a szellem és vagyon legelőkelőbb köreibe eljutni.

Velveau, a párisi sebészet díze és roppant vagyon ura 1795-ben kovács mesterségét üzö apától született, s ifjkorában a pörölyt ő maga is forgatta, műveltsége legesekélyebb mértékben sem lévén nagyobb, mint milyen foglalkozásának megfelelt és milyent apja műhelyében nyerhetett. Tizenöt éves korában csekély baj miatt a tours-i kórházba felvették, s ezen véletlen semmiség jövő nagyságának talpkövévé lett. Üdülése alatt ugyanis, ápolói szolgálatot téve, elméjének élessége és az orvosi dolgok iránti érdekelttsége által Bretonneau-nak feltűnően, ez hozzá a következő kérdést intézte „Nem akarna-e doctor lenni“, mire az ügyes ifju válaszolta „Miért ne?“ Velveau ekkor csak írni, olvasni tudott, s még a számadás négy alapművelését értette, miért Bretonneau őt saját költségén iskolába küldötte, hogy annyit tanuljon, miszerint az orvosi tantárgyakat sikerrel hallgathassa. A latin nyelv remek művelője nem lett ugyan soha, de azért azt elég hamar megtanulta, s igen gyorsan haladt odáig, hogy a megkívántató közép tanodai vizsgálatokat jó sikerrel letehesse. Ezután kórházi szolgálatba lépve, az „officier de santé“ fokozatot, mely a mi sebészmestereinkével sokban megegyez, nem, sokára elérte, mielőtt azonban anyahelyén gyakorlathoz fogott volna, Párisba ment, hogy ezen világvárosban szerzenézen. Mint pedig látta-hogy az ottani tanulás mennyi előnnyel van egybekötve, elhatározta, többé haza nem menni, hanem szegénysége daczára a nagy városban maradni, hol a munkához teljes erejével hozzá látott. A boncztanban eléggé jártas lévén, abból órákat adott, melyek lehetővé tették, hogy ernyedetlen kitarása mellett boldogúljon és ösmeretekben mindinkább gyarapodjék. Ebbeli tevékenységének köszönhetette azt is, hogy az orvosi karnál boncznokká lett, mely állásban a boncztanban magát kitünően kiművelhetette, s mint magasra törekvő férfi biztos kiinduló pontra tett szert. Cloquet tanár önzetlen és nagy pártfogásban részesítette, mi

néki kiválóan javára szolgált. Mint tudorá avattatott, nemsokára kórházi sebész, azután pedig az orvosi karnál segédtanárrá lett.

Azon elvből kiindulva, hogy a tanárságra csak pályázni kell, s az embernek kedvezőtlen kimenetelek által magát visszariasztani nem szabad, 1830-tól fogva mint pályázó ötször lépett fel, még pedig mindannyiszor könyvet irt azon tárgyról, melynek tanszékét elnyerni óhajtotta. Végül 1835-ben a sebészeti kórodai tanszék a Charité-ben elnyerve, itt előadásait mindaddig tartotta, míg utolsó betegségébe nem esett, melyből többé fel nem épült. Még kevéssel halála előtt egyenes testalkatát, élénk szemjárását, szilárd vonásait, tréfára való örökös hajlamát, szakadatlan tevékenységét és legcsekélyebb kötelességeinek pontos teljesítését tekintve, ki sem hitte volna, hogy végéhez közeledik; már pedig látszólag erőteljes életének egén fekete pont volt düllenagyobbodás képében, miről csak legbensőbb barátai tudtak, s mi genyes fertőzés és genyes hörg-tüdőlob kútféjévé lőn, ez Nélaton és Barth gondoskodásai daczára életének néhány nap alatt véget vetvén. Utolsó szavai voltak: „Barátaim mindig dolgozni kell.“

Egész élete a kórház volt. Ott vetette meg szerencsésének alapját, s csak ott érezte magát jól, midőn nagyszámu tanítványai körülveték, kik szavait szentirásként hallgatták. Nagy tekintélyét nem az ékes-szólás okozta, mint tanulójárta és barátjárt Trousseau-ét, kit halálban oly hamar követett, hanem tulajdonképeni ereje erős észjárásában és kitünő sebészeti tapintatában feküdt, mi feledteté, hogy durva nyelve folytonosan ifjúkori pályájára emlékeztet. Egyébkint nagyon furcsa, midőn azt kívánjuk, hogy nagy férfiak egészen ellenkező tulajdonokat egyesítsenek magukban. Így nem méltányos Velpeau-t gyengédség és finomság hiányáért vádolni, midőn az a felmerülő akadályokat csak vasakarató természetével győzhette le. Napoleonról mondják: „Nem bukott volna meg, ha nagyravágyását mérsékelni tudja“, mi azonban méltán kérdehetjük „Valjon mérséklettel trónjára valaha eljutott volna-e?“ Helyes arról panaszkodni, hogy a tűz forró, a jég pedig hideg?

1842-ben az Académie des sciences tagjává megválasztván, ott egészen haláláig vezérserepet viselt, s noha itteni tekintélye és fénye az újabb időben felemelkedő férfiak dicsősége által némiképen tagadhatlanul szenvedett, mindamellett mindvégig a legnagyobb becsülésben részesült, s mindenki szeméi a francia sebész Nestorára voltak irányozva. Számos tanítványai, kik közé korunk igen kitünő sebészei tartoznak, iránta kifogásnélküli tisztelettel viseltettek, ellenségeinek pedig nagy tehetségét, lángelméjét akaratlanul is el kellett ösmerniök.

A tudományos irodalom terén sok nagy érdemet szerzett. Franciaországban a sebészeti boncztan alapítójának őt lehet tekinteni, valamint ő döntötte meg azon hitet, mintha a ráknövedékek sajátlagos alakelmei lennének. Sebészeti mütettana, szülészete, valamint az emlő-daganatokról irt munkája annak idejében kitünő volt, azonban most már újabb könyvek által kiszorítottak. Mint Gilbert Sir Humphry Davy-nek mondotta: „Az ön legnagyobb felfedezése Faraday“ volt, úgy mi is elmondhatjuk, hogy Bretonneau legkitünőbb felfedezése Velpeau volt.

Hírve úgy a nagy közönség előtt, mint a tudományos világban páratlan volt, min csodálkozni nem lehet, miután tanítványai minden polgárosult országban találkoztak, kik öreg mesterükről csak dicséretet tudtak mondani. S míg mások irányában magát nyersen viselte, tanítványainak mindig atyja volt, azon jótéteményekről, melyet fiatal korában Bretonneau neki bőkezűen nyújtott, mindig hiven megemlékeztél, minél fogva magát szerencésnek és büszkének érezte, ha azok előmenetelét a kezdet nehézségei és küzdelmei között előmozdíthatta, mely eljárása őt kimondhatatlanul népszerűvé tette, s népszerűségét állandóan fenntartotta.

Noha a társadalom alsóbb rétegéből származott, mindamellett a democratia határozott ellensége volt, mi egyébkint azok legtöbbjénél így van, kik magukat a semmiből felküzdötték. A korlátlan császárság, a franciaországi jelen uralkodás feltétlen híve volt, s nálunk bizonyára az ó-conservatívok, Nagy-Britanniában pedig a legnyakasabb toryk közé tartozott volna.

Roppant vagyonát egyetlen leánya örökölte, ki Thoiret de la Turmelière, a törvényhozó test tagjának neje. Nagy becsű sebészeti eszköztárát Després és Guyonnak hagyta, kik tanítványai voltak.

Temetésén roppant nagy tömeg volt jelen, abban egyszersmind a nemzetközi orvosi értekezlet majd minden tagja résztvén. A Père-Lachaise-ben temették el. A temetési kísérletet veje nyitotta meg. A szemfődelet tartotta: Chevreuil, az Académie des sciences elnöke; Tardieu, az Académie de médecine elnöke; Laugier, ki Wurtz-öt, az orvosi

kar dékánját helyettesítette, s Husson, ki a közegészségügyi tanács igazgatója. Sirjánál beszédet mondott: az Institut nevében Nélaton; az orvosi académiáról Gosselin; a közegészségügyi tanács részéről Husson; Guyon a sebészeti társulat és Longet az elhunyt barátai nevében.

Vegyések.

Pest, oct. 11-én. A m. orvosi könyvkiadó társulat részére fizetett szerkesztőségünknél Báthory István tr. 1867-re 10 frtot.

— Az élet-, kór- és gyógyszer-tanszék Kolozsvárott, mint értesülünk, Láng Gusztáv tr., m. tanár és az élettani tanszék segéde a pesti egyetemnél neveztetett ki.

— „Azt halljuk“, írja a *Bulletin de Therapeutique*, „— se hírt épen oly sajnálattal mint csodálkozással fogja venni az egész orvosi világ — hogy Nélaton tanár beadta lemondását.“

* Azon érdeknél fogva, melylyel mai nap nem csak az orvosok, hanem a mivel közönség is a humanitás intézetei iránt viseltetik, figyelemzítjük az illetőket két e tárgyban mejelent jeles munkára; az egyik: „*Etudes sur les Hôpitaux par M. Husson, Chef de l'Administration de l'Assistance publique à Paris*“; ára 25 frank; — a másik: „*Studien über Krankenanstalten, deren bauliche Anlage und Ausführung von J. Horkey, Architekt. I. Theil. Wien 1866*“; ára 7 frt 50 kr. Mindkét mű számos francia, német, angol, belga és olasz kórház-tervekkel van ellátva.

Ügyszintén most jelent meg a következő korszerű mű: „*Die Pariser Weltausstellung im Jahre 1867. Medizinische Skizzen und Schilderungen von Dr. W. Pichler, Redacteur der „Wiener Allg. mediz. Ztg.“ 4-rét 87 lap.*

† Franciaországból ismét egy jeles orvos halálának hírt veszszük: Rayer tanár, a császár testorvosa, az Institut tagja, a Societé de biologie és az Association générale de médecins, de France alapítója meghalálozott.

Hetiki mutatás

a pestvárosi polgári kórházban 1867. oct. 4-től egész 1867. oct. 10-ig ápolt betegekről.

1867.	felvett			elbocsátott			meghalt			visszamaradt					
	beteg		összeg	gyógyult		összeg	beteg		összeg	beteg		szülönő	gyermek	elnékor	összeg
	férfi	nő		férfi	nő		férfi	nő		férfi	nő				
Octob. 4.	19	19	38	12	7	19	—	2	2	308	387	23	18	24	760
" 5.	15	15	30	10	10	20	4	4	8	311	390	20	18	23	762
" 6.	18	11	29	16	13	29	3	3	6	311	388	21	13	23	756
" 7.	22	21	43	12	5	17	2	2	4	339	392	21	13	23	778
" 8.	23	17	40	12	19	31	2	2	4	228	394	24	15	22	783
" 9.	15	17	32	9	14	23	5	1	6	327	395	26	16	22	786
" 10.	25	11	36	15	8	23	1	—	1	335	379	27	17	22	798

Létszám nagyobb. Legtöbb az ivar-, és légző szervekben beteg. Himlős 18.

Pályázatok.

Ujvidék sz. k. városa részéről a már lefolyt pályázat a második v.-orvosi állomásra megújittatik. Fizetés 400 frt. Folyamodhatnak orvos-sebész tudorok f. hó végeig a város tanácsához. Az orvos a város IV. negyedében köteles lakni.

A pesti izr. kórházban a segédorvosi állomás f. év november hó 1-sejével megürülvén, további két évre leendő betöltésére ezennel pályázat nyittatik.

Folyamodók csak orvostudorok, nőtlenek, 30 évnél nem korosabbak s a magyar és német nyelvet tökéletesen bírők lehetnek. Elsőségsben azok részesülnek, kik a sebészeti szakban is gyakorlati ügyességgel bírnak és kórházban tett szolgálataikat kimutatni képesek.

Ez állomással 262 frt 50 krnyi évi fizetés, szabad lakás, faizás és világitás van egybekötve.

A kellő kimutatásokkal felszerelt folyamodványok legkésőbb f. é. oct. 31-ig a hitközség titkári hivatalában nyújtandók be.

Pest, 1867. sept. hó 25-kén.

Előzetési ár: helyben egész évre 9 frt., félévre 4 frt. 50 kr., vidéken egész évre 10 frt., félévre 5 frt. A közlemények és füzetek bérmentesítendőek.
Hirdetésekért soronként 15 uj br.

Megjelen minden vasárnap.
Megrendelhető minden cs. kir. postabiztatónál, a szerkesztőségnél, újlér 10. sz., és Kilián György könyvkereskedésében váci utcza Drasche-féle házában.

ORVOSI HETILAP.

Honi s külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Tizenegyedik évfolyam.

Felelős szerkesztő és tulajdonos Markuszovszky Lajos tr. Főmunkatárs Balogh Kálmán tanár.

Tartalom: Balassa János tr.: Jó sikerrel végzett petefészek-tömlő kiirtásának (ovariotomia) egy esete. — Fanta Ad. tr.: A herék gümösödéséről. — Könyvismertetés, Krankheiten der Blut- und Lymphgefäße von Prof. Lebert. — Lapszemle. A háromszatú ideg átmettszése házi nyulaknál, változások a szemben. — A vénék ondjára vonatkozó kutatások. — A kéz ganglion és anyajegy gyógyításához. — Balzsamos szívarkák a hangtalanság ellen. — Az ütérket lekötő fonál új elhelyezési módja. — Methylen kéthavag, új alató — Apróbb szemelvények.
Tárcza: A közegészségi és orvosi ügy rendezése tárgyában. — Évi jelentés a budapesti k. orvosegylet működéséről. — Vegyesek.
Melléklet: A „közegészségügy és törvényszéki orvostan“ 6-ik száma.

Közlemények a sebészi gyakorlat köréből.

BALASSA JÁNOS egyet. tanártól.

III.

Jó sikerrel végzett petefészek-tömlő kiirtásának (ovariotomia) egy esete.

A sebészet korunkbeli haladásának alig lehet bizonyítottabb jelzőjét fölhozni, mint a milyen a petefészek tömlőinek gyógykezelése. Csak néhány éve, hogy az annyira gyakran előjövő petefészek-tömlők olyan bajkint szerepeltek, melynek életet veszélyeztető következményei ellen nem tudott egyéb eszközt felállítani a gyakorlat a megtelt tömlők kiirtásánál, mely mellett azonban a létrehozott enyhülés napjai csakhamar elmúltak, s egyre meg kelle ujitani e szomorú műkezelést mindaddig, míg nem a beteg sirba szállt. Ez volt az általános eljárás, melyben betegnek és orvosnak sajnosan meg kellett nyugodni; mert a csapoláson kívül itt-ott jó sikerrel alkalmazott befűcskendés annyi föltételhez volt kötve, s mindamelllett is nem ritkán oly veszélylyel járt, hogy azt alig lehet kivételnél egyébnek tartani.

Azon körülmény, hogy a petefészek tömlői ujdontételeknek már régen fölismertettek, közel állította ugyan a gyakorlatnak az elhárításukra legbiztosabban vezető gyógy-eljárást, a kiirtást; azonban az ez irányban véghezvitt kísérletek eredményei épen nem szolgáltak buzdításul arra, hogy e gyógymód általán elfogadtassék, minélfogva kényes székhelyük miatt a peténycsták félelmes noli me tangere-féle bajoknak tekintették a legujabb időkig. Az angol sebészek kitartó buzgalmanak és merészségének sikerült elvégre dicsőségesen leküzdeni a gyakorlatnak ebbeli rémületét, mivel a petefészek tömlőinek gyógyithatlansága egyszersmind meg lett szüntetve. Ez idő óta, természetes, mindenütt hévvel karolta tel az orvos-sebészi gyakorlat a gyógytudomány ezen nagy horderejű hódítását, mely akkor is még, midőn Angolországban már népszerűvé vált s nagy mérvben gyakorolta volt jótékony hatását, a continensen még mindég félénk léptekkel haladt előre. Oka ennek könnyen kimagyarázható azon eredményekből, melyek az imitt-amott kísérletképen véghezvitt petefészek-tömlők kiirtásait eleinte kísérték, s többnyire szomorú kimenetelők által az orvosokat kétke-

dökké, a közönséget bizalmatlanná tevék. A petefészek-tömlőben szenvedő egyének ugyanis bajuk azon időszakában, midőn náluk a kérdéses műtétel javalva van, kedélyileg soha sincsenek akként hangolva, hogy a veszélyesnek jelzett műtéthez készen adják beleegyezésüket; valamint nem képzelhetni orvost sem, ki noha kétes jövődjü, de jelenében semmi komolyabb szenvedés által nem zaklatott betegére rá erőszakoljon egy könnyen halálos kimenetü gyógyeszközt.

A pesti sebészi kórodának már több ízben volt alkalma a petefészek-tömlő kiirtását betegeinél javaslatba hozni; azonban csak a múlt tanév folytán akadt olyan betege, ki a műtét súlyos voltának vázolásával szemben helytállott.

Ez esetnek minden rohamos tünetektől mentt lefolyása mireánk, valamint hallgatóinkra, meg orvostársainkra is, kik azt nagy érdekeltséggel kísérték, oly nemü benyomást tett, hogy azt kell hinnünk, miszerint az hazánkban újat nyit a lényegében áldásos műtét meghonosulásának.

Messze vezetne, ha mindazon okokat felhozni akarnánk, melyek miatt áldásteljesnek kell tartanunk a petefészek-tömlőknek kiirtását. Ha valaki e tömlők kórfolyamat tanulmányozta vagy az életből tanulta megismerni ezen kór végzetes kimenetelét, az e műtét jótékony voltának elismerése iránt nem fog zavarba jönni; azonban azon tetemes veszélyek sem fogják elkerülni figyelmét, melyeket a nyerevény irányában latba kell vetnie. Az első és legfőbb veszély származik a hashártya kikerülhetlen megnyitásából, melyet rendesen a sérelem nagyságához mért lob követ. Ennél mivel sem csekélyebb azon veszély, mely a tömlő szárának elválasztásából ered, s mely részint szinte lobot, részint a sebcsőbe zárolt kocsány feszülése folytán idegtüneteket idéz elő. Egy további veszély merül fel, ha a tömlő a haszsigerekhez oda van növe, úgy hogy azt csak zuzó erőszakkal vagy metsszéssel lehet elválasztanunk; ez természetesen nem csak a lobnak fokát tetézi, hanem félelmes utóvérzésekre is adhat alkalmat. Végre a zuzott kocsány vastag visszereiben genyes visszérlob léphet fel s genyfelszívódásra adván alkalmat, a legszerencsésebben s legügyesebben véghezvitt műtétel sikerét is megghiusíthatja.

Mindezekkel szemben a műtétnek technikáját illetőleg már is mindent oda összpontosított a gyógyművészet, hogy a sebzés minél kevesebb kártékony hatásává váljék. Ezért a

sebnylás rendszeren a lehető legkisebbre, 4 — 5 hüvelyknyire, készítették; a haszigereknek elötölulása szorgosan távol tartatik; a megnyitott tömlő bennékének, vagy vérnek a hasürbe való beömlése meggátoltatik; a lezárt kocsánynak üszkösödő része a sebcsőnek kifelé közlekedő felébe illesztetik; ott, hol odanövések vannak, telhető kímélettel történik azoknak leválasztása és a sebcső a kocsány terén kívül szabatosan összeillesztetik. Azonban oly esetekben, hol a tömlő fala nagyobb tömegű húsdagos járulékkal van ellátva, s ennek kibocsátására 4 — 5 hüvelyknyi sebcső nem elég, nagyobb kiterjedésben (6 — 10 hüvelyk) kell a hasfalat felhasítani, a mi kétségenkívül tetézi a műtét által okozott veszélyt. S ott, hol régi szilárd összenövések vannak jelen, melyeket az ujjaknak közbefurása és gyöngéd széjjelvonás által nem lehet kettéválasztani, a legtetemesebb veszélyre adatik alkalom a miatt, hogy metszéseket kell tennünk, melyek nemcsak a hashártya nagy sérelmével vannak egybekötve, hanem félelmes hasüri vérzéseket is eszközölnek. — Végre a kocsánynak szerfelett rövid volta azon oknál fogva veszélyt hozó körülmény, mert a rendkívüli feszülés folytán kimerítő idegtünetek lépnek fel. Pedig mindegyike ezen kellemetlen eseményeknek oly nemű, hogy azt előre meghatározni nem igen lehet, s hogy azokra és következményeikre a műtőnek a petefészek tömlőinek kiirtásánál elkészülve kell lennie.

Köresetünk, a fennebbi körülményeket tekintve, egyike volt a legkedvezőbbeknek, a mennyiben tisztán savós tömlővel volt dolgunk, melynek kiirtásához és kivételéhez 4 hüvelyknyi sebnylás elégséges volt; a mennyiben továbbá csak egy helyütt volt a cseplezhez odanöve, mit könnyű szerrel sikerült eltávolítanunk; s a mennyiben ennél fogva a műtét sikerült úgy végeznünk, hogy sem a tömlő bennékének, sem a vérnek legparányibb része sem jutott a hasürbe és hogy a beleket, úgy szólva, nem is láttuk. Csupán a kocsánynak rövid volta korlátozta némileg a kedvező jóslatot.

Az angol orvosok a hashártyalob irányában melegen tartják műtötteiket. Arra, hogy a pesti sebészi kórodának magasabb hőfoku tanterméből betegünk a számára berendezett külön szobába ne vitessék át úgy, hogy az utóbbinak hőmérséklete a tanteremtől igen eltérő lett légyen, mi is gondoskodtunk, e célra eleve kissé befűtetvén a kórszobát; és az első órákban, míg a hashártyalobnak semmi nemű jelei nem mutatkoztak, mi is szorgosan betakargattuk a beteget. A mint azonban a hasa kissé feszes és fájdalmas kezdett lenni, czélszerűbbnek láttuk eltérni az angol gyógykezelési modortól, hideget alkalmaztatván a műtött hasára. Ha a hideg kizárt sérv műtéte után jót tesz, a miről számtalanszor volt alkalmunk meggyőződni, nehezen fogható fel, miért legyen az az ovariotomiából származó hashártyalobnál, mint szinte sebészinél, ellenjavalva. A kórfolyam igazolta is nézetünket, a mennyiben a hidegnek alkalmazása után a fennemlített hashártyalobi kórjelek nem csak nem nőttek, hanem szemlátomást csökkentek, annyira, hogy betegünk, mint feljebb említők, minden rohamos kórtünet nélkül átesett a gyógyulási folyamaton.

Lássuk az esetet.

* * *

Urban Verona, 32 éves, Pánó veszprémmegyei születésű hajadon, f. évi május hó 26-kán majd háromszorra megnagyobbodott altesttel kereste fel a sebészi kórodát. Ezen bajának eredetére nézve következő adatokat közölt: Mintegy öt év előtt altestében,

minden előrement ok nélkül erős fájdalmak által lepetett meg, melyek a fanív feletti tájon, de főképp a bal oldali lágyéktájon erős fokuak voltak; ez időben egyúttal tapasztalta a beteg, hogy alteste teriméjében növekedett és hogy a lágyéktájának megfelelő heves fájdalmak a czombokra és a keresztájakra is kiterjedtek. Vizelése és székürülése ezen bántalmazottság főfokán fájdalommal voltak összekötve, melyek három heti tartam után enyhültek s végre teljesen megszűntek. Maga az altest folytonos terimenagyobodása azonban megmaradt, mely mellett még tapasztalta, hogy hasbeli dagja helyváltoztatáskor mindig a test mozdulatait követi. E kettős körülmény betegnek feltűnően, orvoshoz folyamodott tanácsért, ki őt teherben lenni állította, s mitsem rendelt. Orvosának ezen állításában beteg megnyugodva, békével viselte hasában a folyton növekedő daganatot, míg végre, miután több éven keresztül hiában várta terhességétől való megszabadulását, a Rókus-kórház nő-gyógyosztályához fordult segélyért, honnét műtevés végett a sebészi kórodára utasított.

A beteg, előzményeit illetőleg állítja, hogy 23 éves koráig teljesen ép és egészséges volt, s noha 32-dik évét éli, havadzása eddig nem volt.

Huszonhárom éves korában hosszan tartó bujafekélyekben szenvedett, két évvel később pedig, öt éven keresztül, minden évben megjelenő mondolobjai voltak; majd ismét három évvel később szemérem bal ajkának belfalzatán dió-mekkoraságú dag lépett fel, mely felfakadván, sárgás folyadékot választotta ki. Megemliti végre, hogy egy ízben váltóláza is volt, mely orvosilag kezeltetett. Fejér folyása 9 év óta van, kezdetben ugyan csekély, de a dag keletkezése és növekedése óta valamivel több kiömléssel. Szülei és 4 testvére előtte ismeretlen bajban haltak el. Egy nő-testvére él és egészséges.

A külvizsgálatnál úgy találtuk, hogy a beteg altestének térfogata háromszor akkorára növekedett, úgy azonban, hogy annak külleme nem egyenletesen domború, hanem a jobb és bal rászttájon felfelé domborún végződő és mindkét helytől be- és lefelé a fanegyessusés irányában nagyobb emelkedés tűnik elő, mely emelkedések a köldöktájon egymásba összeolvadva, mézeskalácsból készült szívhez hasonló alakot kölcsönöznek a hasdagnak, mely alak hanyatt fekvésnél kevésbé, de fennállásnál határozottabban mutatkozik, míg oldalfekvéskor a has teriméje említett alakjától annyiban tér el, hogy a fekvő oldalon nagyobb kidomborodást mutat. Az egész has felülete feszes összeállású, a leirt alakban kissé tömöttebb, érméceszen ellenálló, kopogtatásra mindenütt tompa hangot ad, míg a környi részekben, úgymint a köldök fölötti tájakon, a jobb és bal rász- és mindkét oldali lágyéktájon, valamint a fanív fölött puha, engedékeny tapintatú és dobos kopogtatású.

A tompa kopogtatási hangot küllő kidomborodó rész nemcsak a beteg helyzetének változtatásával változtatja helyzetét, de azt még kezünk nyomása által is képesek vagyunk kieszközölni, a midőn ujjaink a hasfalak mögött síma felületű dagot éreznek, melyet nem csak mellülről, hanem hátulról is körülövedzhetni.

Belvizsgálatnál a hüvely bemenetét rendes alakúnak, magát a hüvelyt kellő mértékűnek s irányúnak találtuk; a hüvely felső részletében a méh hüvelyes része rendszerénél valamivel magasabban és mell-felé irányulva van. Tapintásra valamivel duzadtabb és tömörebb, a keskeny méhszájba vezetett kutasz alig halad fél hüvelyknyire, hol feszes ellentállásra talál. Tükörrel való vizsgálatnál a hollótooll vastagságú méhszájából üvegszerű nyulós váladék tűnik elő. A méh hüvelyes része szabadon mozgatható, anél-

kül, hogy ezen mozgás a hasbeli daganatra áttérjedne, míg a méhnyak rögzítésekor a daganat fölfelé és oldalt való mozgásánál abban némi összhangzó helyzetváltozást észlelünk. A hüvelybe vezetett kezünk ujjaival, a fanív fölött a hasfalakon keresztül kitapinthatjuk, anélkül hogy kutató ujjaik közé valami tömörebb összeállású test jutna. A végbélben keresztül tett vizsgálatnál, a végbél mellő falán át, egy hüvelyk hosszú, tömörebb minőségű és a méh hüvelyes részének megfelelő képletet veszünk észre, mely fölfelé domborún végződik, anélkül hogy a rendes körülmények között, a méh testének megfelelő dűdorzatot találjunk, még akkor sem, ha a fanív feletti tájakra lefelé irányított nagyobb nyomást gyakorolunk. Ezen hüvelyknyi hosszúságú képlet a végbélben keresztül minden irányban kitapintható és szabadon mozgatható.

Beteg közép termetű, meglehetősen táplált, légzési és emésztő szerveinek működése, nemkülönb az el- és kiválasztások — a havadás leszámítása mellett — rendesek.

A fenn leírt körjelekből kitűnően, miszerint egyszerű savós petefészek-tömlővel (*cysta ovarii serosa*) van dolgunk, mely bal oldali, egy üregű, és a nádra hiányzását kivéve, bonyolódás nélküli; javalva láttuk annak kiirtását, s ebbeli javulatunknak kívánt sikert ígérhettünk, főleg azon körülménynél fogva, minthogy minden arra mutatott, hogy az ujonképleti dag különváltan létezik a hasban, azaz hogy annak legalább tetemesb összenövésai a környi hasszervekkel nincsenek jelen. Nem kevésbé kedvező jelül vettük a betegnek teljes odaadású kedélyét.

A műtétet nemcsak nagy számú hallgatónk, hanem több tisztelt ügyfelünk élénk részvétele mellett, f. év jul. 2-kán vittük véghez.

(Vége köv.)

A herék gümösödéséről.

Főolvasza a m. orvosok és természetvizsgálók XII-dik nagy-gyűlésén
FANTA ADOLF tr., Sz.-Fehérvár város főorvosa.

A gümőkór főleg azért oly veszélyes és rettegett, mert rendszeren az életre nélkülözhetetlen szerveket, milyenek az agy, tüdő, bélcsatorna, támadja meg. A herék az életműködések közt szinte fontos szereppel bírnak, és talán épen azért képezik a gümőkórnak is egyik kedvenc helyét. A gümők elsősorban többnyire a tüdőben lépnek fel; az agyi tünetek, a kimerítő hasmenés, mint az illető szervek gümösödésének körjelei, a tüdőnek már előrehaladt gümőkórját kísérik. A herében a gümők többnyire később fejlődnek ki, mint a tüdőben. Vannak azonban oly esetek is, melyekben a herék megbetegedése elsősorban.

A gümős lerakódások a mellékherékben kezdődnek, sárgás, puha, sajtszerű anyag alakjában, mely körül a herék állománya tömött kötszövétté fajul. Ezen lerakódások később az egész herére, ondózsínorra, nyirkmirigyekre, húgyszervekre és hashártyára is elterjednek. A gümős here nagyobb térfogatú, kemény és ha a gümők felületét is ellepték, dűdorzatos; a gümők genyesen szétmálván, fekélyeket, sipolyokat és barlangokat képeznek, végre az egész herét elroncsolják.

A múlt hónapban a heregümösödésnek igen érdekes esetét kezeltem, melyet bátor leszek a következőkben közölni, s egyuttal a kiirtott gümős herét bemutatni.

H. József, 26 éves, acai születésű, csizmadia legény f. évi június 10-én vétetett fel a fehérvári városi kórházba. A betegnek jobb heréje ökölnagyságú, kemény tapintatú, egyenletes felületű és nyomásra kissé fájdalmas; a borék színe és összeállása rendes, kivéve hogy a külső oldalon a here közepének megfelelőleg lencse-nagyságú folytonossághiány látható; az e helyen bevezetett kutasz

a herét haránt irányban keresztülhatolja, és gömbje erősebb nyomás mellett a tulsó oldalon érezhető; ezen nyílásból nyomásra zöldes, bűzös, híg geny nagy mennyiségben ömlik ki és azon kívül is folytonosan szivárog. Az ondózsínór, valamint a bal here teljesen épek, a közel fekvő nyirkmirigyek beszűrődve nincsenek és a húgyszervekben rendelkezés nem észlelhető.

A beteg elsoványodott, bőrszíne halvány; a tüdők egészségesek; étvágya nincs, de a székelés rendszeren történik. A nyakon levő nyirkmirigyek néhány év óta beszűrődtek és diónagyságú csomók alakjában tapinthatók.

Az egyén elbeszélése szerint a betegség egy év előtt kezdődött, midőn a jobb here alsó részében daganatot vett észre, mely kevésbé fájdalmas volt és folytonosan növekedett, míg az egész herét körébe vonta és a jelen nagyságot elérte. A daganat két hónapra keletkezése után, a mostani sebnyílás helyén érzékeny és puha lett, azután felfakadt, s azóta szünet nélkül genyed. A beteg több ízben orvosoltatta magát, a pesti Rókus kórházban is kezeltette, de minden szerelés sikertelen volt.

A kutasz általi átjárhatóság és a nyomásra nagy mennyiségű genynek kiürülése világos jelei voltak annak, hogy a herében genyüreg van jelen. Azon körülmények, hogy egyrészt az egyén görvélyes alkatú, a daganat lob nélkül keletkezett és minden szereléssel daczolt; másrészt hogy a here egyenletes felületű, fájdalomtalan és 10 hónap alatt sem növekedett; kizárták mind az egyszerű lobból származó genyedést, mind a rákos elfajulást, és jelenlevő gümösödésre, genyes széteséssel és barlangképződéssel, utaltak.

Szükséges volt, hogy a hosszan tartó és a beteg erejét kimerüléssel fenyegető genyedés megszüntetése legyen a kezelés fő-célja. E végre 10 napig iblanyfestvényt löveltem a sebüregbe, de eredmény nem mutatkozott; megkísértettem ugyanannyi ideig a Fricke-féle összenyomó kötést; a daganat a kötés alatt az üreg falainak egymáshoz közeledése által megapadt ugyan, de a kötés levétele után előbbeni nagyságát visszanyerte. Miután a megkísértett eljárások a genyedést meg nem szüntették, sőt a beteg mindinkább gyengült, a herekiirtásra határoztam magamat.

A műtételtől nem palástoló hatást, hanem gyökeres gyógyulást reméltem, mert sem a szomszédos mirigyek beszűrődve, sem gümők a test más valamely lényeges szervében jelen nem lévén, a daganat kiújulásától vagy más testrészből kiinduló életveszélytől tartani nem kellett.

Ezen esetben a herében gümöket, a nyákmirigyekben pedig görvélyt találunk; ez véleményem szerint bizonyítéka azon rokonságnak, mely a gümőkór és görvélykór közt létezik, s melynél fogva sokan a gümös és görvélyes képződések szövettani hasonlóságából kiindulva, a görvélykört a mirigyek, savós hárták és csontok gümőkórjának tartják. A herék gümösödése rendszeren más szervek gümösödésével jár, itt pedig gümők helyett a rokon vagy azonos görvélyekkel párosult.

A kétféle műtéti módor közül a here kifejtését választottam; a Zeller-féle eljárás, mely szerint a here a bórrel együtt egy metszéssel eltávolítottatik, véleményem szerint elvetendő, mert a bravourszerű gyorsaságon kívül más előnnyel nem bír, s az ép és kóros szövet közti határ biztos kijelölését lehetetlenné teszi. Miután a beteg chloroform által érzéketlenítve volt, két félhold-alaku metszés által, melyeknek végpontjai egymást érintették, a sebnyílást körül foglaltam, s a herét szikével történt metszések által kifejtettem. Az ondózsínór az ondóvezeték kivételével lekötötten, átnetszetett. Az együttes lekötést az edények egyenkinti fölkeresésének azért tettem elébe, hogy az utóvérzésektől biztosabb legyek. A borékból történt csekély terimbeles vérzés csilapítása után a sebet négy varrattal egyesítettem.

A seb gyógyulása rendszeren történt; az ondózsínór lekötött vége 14 nap múlva a műtétel után levált és elutazásomkor csak kis terjedelmű, tisztán sarjadzó sebfelület volt még jelen. A beteg kinézése tetemesen megjavult, étvágya megjött.

A kiirtott here hártái épek, nagysága ökölnyi, állománya kemény, fehéres, tömött szövetté változott, melyben helyenként borsó, egész mogyoró nagyságú, sárgás, puha sajtszerű anyagból álló göczok fészkelnek. A here közepét tyúktójas nagyságú üreg foglalja el, mely a sebnyílással üregjártal által összekötve van; ezen üregnek falai az agytekervényekhez hasonló dűdorzatokat képeznek, melyek egymástól öblözetes bemélyedések által elválasztvák;

ezen falzat zöldes, bűzös genyvel fedett, melynek leöblítése után sárgás színű, puha, duzzadt és síma szövet tűnik elő. Ezen öblözetes üreg az egyes gümögöcöknek genyes szétmálása és összenyílása által keletkezhetett; a here állományának kérges elváltozása, valamint az üreget bevonó lágy szövet pedig azon visszahatási lob eredményei, melyet a gümőknek lerakódása és elgenyvedése a környezetben előidézni szokott.

A górcsói vizsgálatnál a here állománya kötőszöveti rostokból állónak mutatkozott, melyek a leirt üreg közelében genytelekkel voltak körülveve; a puha, sajtyszerű anyag pedig részint ép, részint összezsugorodott genytelekekből állt.

KÖNYVISMERTETÉS.

Krankheiten der Blut- und Lymphgefäße von Professor Lebert in Breslau. Második bővített és javított kiadás. Erlangen. Enke Nándor kiadása. 1867.

A Virchow Rudolf által szerkesztett „Handbuch der speciellen Pathologie und Therapie“ című nagy munka sokak előtt ismeretes, s számosan lesznek, kik annak második kiadását örömmel tekintik. Az előtűnk fekvő munka az ötödik kötet második részének második füzetét teszi, s külön is kapható. Nagy 8-rétben a 335-dik laptól a 681-dikig terjed, áll pedig három fejezetből, melyek elseje az üterek (335—491), másodika a visszerek (491—595), harmadika pedig a nyirkedények és mirigyek betegségeit foglalja magában.

Ezen füzetéről csak dicséretet mondhatunk, s Leberttől, ki közkedvességű különös kór- és gyógytan. továbbá a nem rég megjelent általános kórtan és világhírű kórbonczani atlas szerzője, nemkülönbben több érdekes apróbb értekezést írja, mást nem is várhattunk. S valóban a legnagyobb igyekezetet fejtett ki, hogy tárgyát minél teljesebben kimerítse, s olvasóinak oly munkát nyújtson, mely ne csak a mindennapi szükségeket, azon követelményeket elégítse ki, melyek általában valamely különös kór- és gyógytantól váratnak, hanem hogy egyszersmind az oly dolgozatoknál is szolgálatot tegyen, melyek a szóban levő tárgy előbb vitelére irányozvák. Ennek megfelelőleg az irodalmat a legrégebb időktől korunkig szorgalmasan feljegyezve találjuk, s az irodalomtörténetre elég nagy gond van fordítva. A bonczani leírásban nem csak minden jelentősebb szerző van illően méltányolva, hanem meglátszik, hogy azon körben magának Lebertnek is terjedelmes tapasztalatai vannak. A tünettanban szerző valamint a fontosabb jelenségeket ki nem feleli, úgy a legcsekélyebb apróságokat szorgalmasan elősorolja, midőn azonban így cselekszik, nem pusztán névjegyzéket ad, hanem bírálólágg jár el, s minden tünet-értéket tények és tapasztalatok alapján meghatározni iparkodik, nemkülönbben közülök azokat, melyek a jelzés meghatározására alkalmasak lehetnek, gondosan csoportosítja együvé. Az oktanban fürkésző szellemet, a jóslásban pedig ovatosságot mutat, valamint észszerű gyógytana is a mai kor szellemében gondolkodó orvost kielégítheti. Az egyes betegségek leírásában eléggé terjedelmes ugyan, de a szükségesnél túl nem hosszadalmas, s még Franciaországban megtanulta gördülékenyen és érdekfeszítően írni, mi őt sok német írótól igen előnyösen megkülönbözteti. Leberttől úgy a gyakorló orvos, mint az orvosíró egyaránt sokat tanulhat. Az előbbivel a tárgyat minden oldalról alaposan megismerteti; míg az utóbbi láthatja, hogy a tudományos dolgokat kimerítően és egyúttal eszinosan lehet előadni. Duchek általános és különös kór- és gyógytanában az edények betegségei szinte kitűnően, de kevésbé mereven vannak megírva, az irodalom pedig nem annyira teljes, mint Lebert ezen dolgozatában.

A.

LAPSZEMLE.

(—h—n) A háromszatú ideg átmetszése házi nyulaknál, — változások a szemben.

Azon szembebeli változások, melyek a háromszatú ideg átmetszése után mutatkoznak eléggé ismeretesek, azok okai felett azonban még mindig vitatkoznak, Snellen, utána pedig Büttner a házi nyulaknál a porczhártya (cornea) fekélyedését azáltal kerülték

ki, hogy az állatok fülét a szem elé vagy pedig a szempillákat összevarrták. Ennélfogva a táplálási zavarokat a köthártya vagy a szempillák érzételességének kellett tulajdonítani, minthogy ekként a szem a külső befolyások izgatásainak védtelenül ki volt téve. Schiff ellenben megjegyzi, hogy a lökések, az izgatások csak alkalmi okul szolgáltak, mert a táplálási zavarok tulajdonkép mégis azon súlyos sértésekből származtak, melyekkel a háromszatú ideg átmetszése jár.

A véletlen úgy akarta, hogy a kérdés megoldását Meissner előbbre vigye. Kísérletet tévén, ez eleinte elhibázottnak tekintett, de később belőle kitűnni látszott, hogy a táplálási zavarokat mégis a háromszatú ideg átmetszéséből, nem pedig a köthártya érzételességéből kell következtetni. Ő ugyanis a háromszatú ideg átmetszése után támadó zavarokat mutatni akarván, az annak két felső ága által képezett törzset nyúl koponyában kettémetszeni törekedett. A kísérlet sikertelennek látszott, mert a köthártya és a szempillák érzételessé nem lettek. Az állatot megtartották, s később mindazon változások felléptek, melyekkel a háromszatú ideg átmetszése járn szokott. A szem meggyuladt, a porczhártya genyvedésnek indult sat. A háromszatú ideg belső oldalán csak gyengén megsértetett az ideg metszés által, minélfogva észszerű volt következtetni, hogy a szembebeli rendellenességek a háromszatú ideg belső részletének megsértése folytán jöttek létre. Meissner egyszersmind ellen bizonyítékot hoz fel. Büttner egyik kísérletében ugyanis a háromszatú ideg átmetszése után az érzékenység egészen elveszett, de a szem meg nem gyuladt. Bonczoláskor kitűnt, hogy az ideg részben sértetlen maradt, s épen ezen részlet volt az, mely Meissner kísérletében megmetszetett.

Schiff ugyanezen tárgyra vonatkozó közleményében megjegyzi, hogy itt nincs szó egyszerű esetlegességről, mert négy esetben, melyekben macskákön és házi nyulakon kísérleteket tett, a táplálási zavarok határozottan mutatkoztak, noha a háromszatú ideg, illetőleg a Gasser-féle dúcz nem volt tökéletesen átmetszve. Ezen kísérletek egyike a Meissner által véghezvitthez mindenben hasonló. (Zeitschrift f. rat. Medicin XXIX k., 1, 2 és 3 f., 1867.)

(—h—n) A vénék ondójára vonatkozó kutatások.

A. Dieu bonczolás alkalmával 105 vén térfi ondóját vizsgálta meg, kik hatvanöt és nyolczvanhét év között voltak. Duplaix és Casper észleleteihez csatlakozik, kik állítják, hogy ondószálcákat igen előhaladt korú férfiaknál találtak, még pedig az előbbi nyolczvanhat az utóbbi pedig nyolczvankét éveseknél.

Dieu észleletei tárgyát tette: 14 hatvanas, kik közül 9 nél ondószálcákra lehetett akadni; 49 hetvenes, kiknél ondószálcát 22 esetben talált; 38 nyolczvanas, 10 esetben ondószálcákkal; végül 4 kilenczvenes, kiknek egyikénél sem volt ondószálcák. Ezen tények törvénytyszerű orvostani és társadalmi fontosságát tagadni nem lehet, s a szerző azon nézetét is megengedjük, hogy a közösülés tökéletlen monymeredéssel vagy épen enélkül is megveszhetik, ennek hiánya feltétlen tehetetlenségnek nem lévén mondható, mert a kilövelés és termékenyítés nélküle is megtörténhetik. Ekként ha az ondószálcák jelenlétét a termékenyítésre elégségesnek tekintjük, Dieu vizsgálatai után a termékenyítési képesség még fenn van, miután közösülési képtelenség már elkezdődött. Ha azonban a dolgot tisztán tudományos szempontból tekintjük, Dieu vizsgálatait a vénék ondójának termékenyítő képessége bebizonyítására kielégítőeknek nem tarthatjuk. Való ugyan, hogy a hólyagcsákban ondószálcákat talált, de ezek életképessége felett méltán kételkedhetünk, mert egyiküknél sem szól mozgások jelenlétéről, ezek nélkül pedig az ondószálcákat termékenyítésre alkalmasnak nem tekintheti. (Journal de l'anatomie et de la physiologie, 1867, 5 sz.)

(—h—n) A kéz savós tömlőinek és az anyajegyek gyógyítása Baunscheidtismus által.

Baunscheidt mestersége eszközökből és olajból áll. Az eszköz főrésze: negyven tüvel fegyverzett korong, melyet rugó által elő lehet ugrasztani, s a bőrre olyképp hat, mint valamely durva, érczkefe, az egyszersmind megvörösödve, az ilyképp megszurkált helyet pedig a Baunscheidt-féle olajjal (faolaj és illó mustárolaj) be kell dörzsölni, mire rövid idő múlva apró hólyagcsák támadnak. Ezen eljárás mód mellett igen természetesen elvonólag hathatunk,

s mindenütt hasznát láthatjuk, ha az elvonás javulva van. Tizenöt év előtt került az a közönség elé, s minthogy általa minden betegséget meg akartak gyógyítani, igen természetesen hitelét rövid idő múlva egészen elveszítette, legközelebb azonban de Méricourt a Baunscheidtismust a kéz savós tömlői (kystes synoviales) és az anyajegyek ellen használja, még pddig állítólag jó sikerrel. Azt ismételve több ízben kell alkalmazni. (G. h. de m. et de ch. 1867, 40 sz.)

[(—h—n) Balzsamos szivarkák a hangtalanság ellen.

Vastag itató papirost légenysavas hamany (nitrás kali) oldatába kell mártani, azután pedig megszáritani, minek megtörténte után az összetett benzoösavas festeny által bevonandó. A papiros ezután 10 centimeter hosszú és 50 centimeter széles darabkákká metszessék szét, melyek mindegyikéből szivarkát kell készíteni.

Ezen szivarkák az idült huruttól függő hangtalanság ellen hasznosak lehetnek.

Az összetett benzoë-festvény a következő vény szerint készül :

Rp. Resinae benzoës ruditer tusæ unciam unam,
storacis drachmas sex,
balsami tolutani drachmas duas,
aloës soccotrinae serupulos quatuor,
alcoholis vini rectificati uncias octo et drachmas tres.
Macerata per septem dies, dein filtra. (Union médicale.)

(—h—n) Az ütereket lekötő fonál új elhelyezési módja.

Campbell de Morgan a „Middlesex Hospital“-ben egy idő óta a műtételek alkalmával átmetszett üterek lekötő fonalaikat tüsegélyével a bőrön keresztül húzza, s nem hagyja azokat a sebajkak között, mint ez mostanig történt. A fonalak azon helyükben maradnak mindaddig, míg szolgálatukat nem teljesítették, minek megtörténte után a legcsekélyebb fájdalom nélkül eltávolíthatók. Ezen elhelyezési mód előnye abban áll, hogy a seb idegen test által nem ingereltetik, s a gyógyulás heveny úton mehet véghez. — A további tapasztalatoknak kell eldönteni, vajon ezen eljárásnak van-e gyakorlati haszna. (Lancet, 1867, jan. 19.)

(—h—n) Methylen-kéthalgav (bichloride of methylene = CH₂ Cl₂), új altató szer.

Richardson tr. a „British Association for the Advancement of Science“ ezen évi ülésében új általános érzéstelenítő szerről tett

említést, mely nem egyéb, mint a methylen-kéthalgav. Ezen egyület édes ízű mint a hangyanyhalvag, azonban míg ezen utóbbi csak Fahrenheit szerinti 142°-nál (C. sz. + 61¹/₉°) forr, az előbbi már F. sz. 88°-nál (C. sz. + 31¹/₉°) forrásba megy át. A methylen-kéthalgav az állatokat igen gyorsan tökéletesen érzékteleníti, izgatottságot nem okoz, s azok igen könnyen magukhoz teljesen visszatérnek. Hatására nézve a hangyanyhalvag és a borégény tulajdonságait látszik egyesíteni, de azok mindegyikénél könnyebben alkalmazható, biztosabb és tartósabb. (M. T. et G. 1367. sept. 7.)

(—h—n) A görcsös köhögés (tussis convulsiva) ellenszere.

Davreux, Lüttichben gondolja, hogy a sisakvirág kivonata, a hánygyökérrel és borostyán-meggyvízzel keverve, a görcsös köhögés ellenszeréül vagy ennek gyors megszüntetésére szolgálhat. Az általa ajánlott vény a következő :

Rp. Extracti aconiti unam tertiam partem grani unius,
Aque laurocerasi scrup'los duos et semis,
Syrupi ipecacuanhae drachmam semis,
Aque gummosae uncias quinque et semis.

Misce. DS. Egészen fiatal gyermekeknek óránként egy kávéskanállal adni. Három évnél idősebbeknek két kanállal, felnőtteknek pedig egy evőkanállal adhatni. (Congrès médical international.)

(—h—n) A cotyledon umbilicus nedve a nehézkór ellen.

A cotyledon umbilicus növényt a régi orvosok a nehézkór ellen szélfében használták, később azonban az egészen kiment a használatból, s csak a spanyolországi és portugalli köznép vette igénybe, még pedig állítólag jó sikerrel. Legközelebb Fonssagrives annak nedvét naponként egy evő kanállal több nehézkóros betegnek rendelte, kik közül némelyek meggyógyultak, mások javultak és csak kevesen maradtak változatlanok. Hétet a növényben sok propylamin-t talált. (G. h. de m. et de ch. 1867, oct. 4.)

(—h—n) A hangyanyhalvag hatásáról.

Faure tudor azon véleményben van, hogy a hangyanyhalvag általi bóditás nem valami általános, hanem helybeli hatás eredménye, melyet a tüdőkre gyakorol, ezeket áthatolhatatlanná tevén. Hogy a hangyanyhalvag a vérbe jutna, nincs kimutatva, valamint a hangyanyhalvag gőzeinek nincs hatása, midőn azok csak az egyik tüdőt érik. (Ar. gén. de méd. 1867, május.)

T Á R C Z A.

A közegészeségi és orvosi ügy rendezése tárgyában.

Pest, oct. 18-án 1867.

Gyakran halljuk elmondani — s alaposnak is tartjuk azon meggyőződést, hogy a tudomány hatalom; — hogy világa kivált korunkban áthatja az emberi törekvés minden téreit, mozgalmába hozza, életre ébreszti a tespedő erőket és hathatósan segíti elő a jólét minden nemű tényezőit. De ennek ellenében igaz az is, hogy mai nap szintúgy mint ez előtt, száz meg száz akadálylyal kell meg küzdeni az életben az útat törő tudománynak és minden újító eszmének.

S hogy ez így van nem csak természetes, hanem egy bizonyos határig sok tekintetben jó is. Természetes azért, mert minél gyökeresebb átalakítást, minél kiterjedtebb reformot indít meg valamely eszme, annál nagyobb összeütközésbe kell jönnie a fennálló nézetekkel, annál kelletlenebbül zavarja fel az embereket kedves énjükkel összeforrt kényelmükből, annál kevésbé képesek megítélni, mily arányban áll a költség és fáradság, mit tőlünk kívánnak, azon nyereséggel, melyben idővel talán részesülhetnek. Jónak pedig a tudomány e küzdelmét az elővéleménnyel azért mondhatjuk, mert vele és általa az életre való eszme tisztul és erősödik, segédeszközében gyarapszik s gyakorlativá, használhatóbbá válik, egyszersmind eleje vétetvén a meddő s túlrohanó ujitásoknak.

Az eszmék és tudomány ezen közös sorsában a közegészség is osztozik. Voltak ugyan már a régi korban is a sorstól különösen kedvelt oly népek, melyeknek törvényhozói és országlárai ritka ihlettséggel állították fel vallási tételekben vagy polgári törvény-czikkekben a közhygiene bölcs szabályait — s épen e népeknek köszönjük mi saját mostani kulturánk alapját is; — de az új civilisatio sem első kezdetében sem további fejlődésében a legujabb időkig nem mutathat föl ez irányban jelentékeny előmenetelt, sőt sok tekintetben hátra is maradt. S még mai nap, midőn az emberiség mindinkább tisztulót öntudattal bontakozik ki az irott betű békoiból s az igazságot az eredeti forrásokból kezdi meríteni, midőn az ember személyes méltósága s az emberélet bece el van ösmerve s az előbb megvetett emberi test halottaitól valósággal feltámad, az ember egészszé lett, — még mai nap sem találták meg a közegészségi tudomány tételei és kívánalmi a sokat zaklatott népeknél azon méltánylást, mely azokat a humanitás, az állam- és népgazdászati szempontjából megilleti, s találják azt még kevésbé mint a hogy csakugyan történik, ha az időszaikonként meg-megújuló kórjárványok egyre nem ostoroznak fel pusztításaikkal a veszélyeztetett társadalmat s a középkor hagyatékos fogalmaiban még sokat sinlődő kormányok figyelmét.

Hasznos és elismerésre méltó hivatás kétségkivül a már jelenlevő betegséget leküzdeni, az elgörbült tagokat egyenesre nyuj-

tani, az elhalt érzékeket új életre segíteni, a láznak főlemésztő hævét csökkenteni, szóval a szegény és nem szegény beteg ápolásáról s egészsége helyreállításáról felebaráti szeretettel és tudományos tapintattal gondoskodni; — de ennél még sokkal szebb, mert messze hatóbb és magasabb feladat, a kóroknak elejét venni, az elgömbüléstől, megvakulástól és a hagymáztól az embereket megóvni, a nemzedékről nemzedékre öröklő korcsvegyet megsemmisíteni, röviden a halandóságát csökkenteni, az egészséges élet tartamát meghosszabbítani, a községek lakosságát, egész nemzedékeket, a nemzetet — czélszerű lakás, életmód, a levegőnek és viznek tisztántartása a nevelés és foglalkozások természet szerű rendezése által — ép egészséges állapotban fenntartani. Hiszen a leginkább pusztító bajok nagy része nem is küzdhető le másképen, mint övrendszabályok életbeléptetése, az u. n. praeventiv gyógyeljárás által.

Mind ezen czélnak megfelelni a hygiene, különösen a közhygiene, a községek és népek élete és egészsége tudományának feladata, azon tudományé, mely a természet- és orvostudomány közös törzséből eredvén, a legújabb időben oly hatalmas önálló fává fejlődik ki, melynek gyümölcse egész községek és népcsoportok egészségére nagyobb haszonnal lenni ígérkezik, sőt tetteleg már hasznosabbnak is bizonyult azon életitaloknál, melyekről a középkor alchimiája álmodott s melyek más alakban ugyan, de nem kevésbé erősen még mai nap is tartják lebilincselve a természetismeret terén idegen, alacsony és magas rangú közönséget, sőt némely orvosokat is.

A magyar orvosok és természetvizsgálók az interregnum után Pesten tartott első nagy-gyűlése tervet határozott készítetteti a közegészségi és orvosi ügy rendezésére hazánkban; ezen terv a pozsonyi gyűlés által az országgyűlés elé terjesztetett; végre a rimaszombati gyűlés czélszerűnek tartotta a belügyministerhez intézett följelentésben, melynek szövegét mai számunk mellékletében közöljük, az ügyet a kormánynak is ajánlani. Óhajtjuk, hogy ez ügy, mely nemcsak mi reánk hanem a hazára nézve is fontos, méltó pártolásban részesüljön, hogy az ne csak átalán, hanem jól is rendeztesse.

Teljes meggyőződésünk szerint elmondhatjuk, hogy az orvosi rendszert s az orvostörvényszéki eljárás czélszerű szervezése, és az orvosoknak nemes közczélok körüli egyesülése azon ügyet is, melyet mi az államra és a nemzetre nézve a szóban levő irányban legfontosabbnak tartunk, azaz a közegészségi ügyet, jobb jövőnek vezetheti eléje, sőt hogy ez a jó siker alapföltételeinek egyike. Hiszen az orvos első rendben van hivatva egészségi tárgyokban tanácsot és irányt adni, s e hivatásnak csak akkor felelhet meg, ha a szükséges közegek rendelkezésére állanak s a kormány és hatóságok törekvéseit támogatják. Ez mondjuk az egyik még pedig lényeges föltétele a jó eredménynek, de nem az egyedüli; függ az nem csak az intézvények czélszerűségétől, hanem föltételezettik ugyanoly mérvben a kormányzó és végrehajtó személyzet alapos ismerete, erélye és ügyessége által; s ismét nem csak ez határozza meg azt, hanem jelentékenyen befoly abba a társadalom és nép fogékonysága és miveltségi foka is, valamint átalán az állam és a községek egyéb kötelmei és szükségei.

Mindezek felette különböző s nem egy könnyen kiszámítható tényezők: tudomány az egyik, fogékonyság a másik, jó akarat és képesség mindakét részről, s azonkívül még béke s a szabad és nyugodt fejlődésnek malasztja! — Óhajtjuk, hogy mindezen tényezők ne hiányozzanak s lehetőleg közremunkálkodjanak egy oly mű létesítésén, mely sokkal inkább mint bármi más képesíthetné rendünket közhasznu tevékenységet kifejtetni.

Egy dolog van, a mihez mindenképp fognunk kell; ez az

első, a mit tehetünk, mert a fontos ügy sikerülésének első föltétele részünkről. Lásson mindenki a munkához, s végezze kötelességét és hivatását azon benső meggyőződéssel, hogy minden bármily diszes intézvény és állás — akár „orvosi kar“, akár „közegészségügyi tanács“, akár „tanárság“, akár „tiszi orvosi hivatal“, csak merő schema, üres küleme, szóval semmi, sőt akadály a jónak, ha azt szilárd tudományos munkával és közhasznu tettekkel ki nem töltjük.

Hogy ezt képesek legyünk tenni, oda mindnyájan mindenképp előtt törekedjünk!

Evi jelentés

a buda-pesti k. orvosegyület 186⁶/7-dik évi működéséről.

Tisztelt Gyülekezet! Ez évvel, melyről a tisztelt nagy-gyűlésnek ezennel jelentést teendek, együletünk működésének 24-dik éve telt el.

A múlt év folytán, az 1866-dik évi nagy-gyűlésen kívül, mely ez alkalommal a tisztújítás és újtagok választása miatt, továbbá indítványok s elvkérdések megvitatása köveztében is négy napot vett igénybe, az egyület még 17 tudományos előadásoknak s értekezéseknek szánt rendes gyűlést tartott. Ezen gyűléseknek tárgyai következők valának:

1. *Batizfalvy Samu* tr. a térdízugsugornak egy esetéről tartott előadást, a gyűlyt egyén bemutatásával. Továbbá értekezett két műteti esetről; nevezetesen egy monyconkitásról s egy méhhabarcz kiirtásáról, a kórkészítmények bemutatásával.

2. *Böke Gyula* tr. három külön gyűlésben értekezett: 1-ször a fülhabarczokról s eltávolításokról, fülhabarcz-gyűjteményének bemutatásával; 2-ször a külhangrésnek benövése eseteiről; 3-ször a sziklacsont szuvasodásáról — mindannyiszor esetek vagy kórbonczai készítmények bemutatásával.

3. *Decsényi Lipót* tr. bemutatta az állalatti s a halánték-ütiér tágulatának esetét.

4. *Faludi Géza* tr. értekezett a csecsemők fejbiczentő izmának dagáról s egy másik gyűlésben bemutatá e kórnek egy üde esetét.

5. *Genersich Antal* tr. értekezett két külön gyűlésben: 1-ször öt kórbonczai leleletről s bemutatá az illető kórbonczai készítményeket is; 2-ször egy ütérdagos szív kórbonczai készítményét mutatta be, az egyén kórtörténetének felolvasása kíséretében.

6. *Herrmann Adolf* tr. öt külön gyűlésben értekezett: 1-ször az állkapocszár egy esetéről, a beteg bemutatásával; 2-ször a Tiersch-féle beföcskendés két esetéről és sikeréről rákdag gyógyításánál, az egyik sikeresen javuló beteg bemutatásával; 3-ször egy gümökóros gégefekélyes betegnek s egy ugyanily érdeku kórbonczai készítménynek bemutatása után taglalta az ál gégeszálalagok szerepét a gége elzárásában; 4-szer bemutatott még két gégebeteget, s végül 5-ször egy szív s egy lép kórbonczai készítményét.

7. *Horváth György* tr. három külön gyűlésben 1-ször bemutatta a csont és izületi lösebnak négy gyógyuló esetét, a felkar csonkolásának egy műtett példányával, értekezvén a gipszkötés czélszerűségéről ily esetekben; 2-ször bemutatta a légutakba szorult idegen testnek egy esetét; s 3-ször előadta a nyelvkráknak eczetsavas beföcskendésekkel gyógyult egy esetének történelmét.

8. *Kélli Károly* egy léptultengésben s leukaemiában szenvedő egyént mutatott be s tárgyalta kórállapotát.

9. *Korányi Frigyes* tanár két gyűlésben tartott előadást, kimerítő jelentést tevén a weimári cholera-értekezlet tárgyalásairól.

10. *Kovács Endre* tr. két külön gyűlésben előadást tartott a sípcsont terjedelmes elhalásának egy zárlat-metszéssel gyógyult esetéről, továbbá a czomb-üszöczárlat egy hasonló műtett esetéről, a csontlobról s kimeneteléről átalában; végre az állcsont villanyüszök egy műtett esetéről, mindannyiszor az illető kórese-tek s készítmények bemutatásával.

11. *Kovács József* tr. előadta az állcsont alatti háromszögben fészkelő álképlet kiirtásának egy esetét, a kóresef bemutatásával, s egy nagy terjedelmü állcsont csonkolásának kórtörténelmét.

12. *Lenhossék József* tanár előadást tartott az agybántalom három kórbonczai leletéről, az illető kórese-tek tarkóduzzanatának átmetszete göröcső alatti bemutatásával.

13. *Navratil Imre* tr. két külön gyűlésben közli a lobtermény nyomása által okozott boka alatti fájdalmak ellen dextrinkötés által gyakorolt fokozott nyomásnak eredményét; továbbá bemutatta a hangrésszor és a hangszálagösszenövés egyes eseteit.

14. *Niedermann Gyula* tr. értekezett az elmebeteggek agyütereinek kásás elfajulásáról.

15. *Patrubány Gergely* tr. közlé a garat hátsó fala sértésének egy esetét.

16. *Rózsa József* tr. értekezett az ezen évi pesti cholerajárványról s eladta körüle gyógyosztályán gyűjtött tapasztalatait.

17. *Török János* tr. levelező tag értekezése a „tiszti orvosok működéséről“ felolvastatt.

18. *Verzár Joachim* tr. közlé egy gége-sejtrák esetének s érte történt gégemetszésnek történelmét, a kórbonczlelet bemutatásával.

19. *Wilhelm Henrik* tr. közli egy aphasiában szenvedő egyének faradisatióval, s egy másik az 5-ik és 7-ik agyidegpár féloldali hűdéses esetnek villamárammal gyógykezelt esetét.

Az összes előadások s értekezetek tárgya szerint, közülök öt a belgyógyászat körébe általában, kettő az idegkórban, egy az elmebetegségeket, négy a gégebetegségeket, kettő a gyermekgyógyászat, három a fülbetegeket, kilenc a műtősebészet, négy a kórboncztan s kórszövegettan s végül egy az államgyógyászat körébe tartozott. Számra 31 előadás tartatott.

Az együletnek utolsó rendes gyűlése Preisz úr, főelőtanodái vegytanárnak a borról és a bornak saját szesztelenített készítményéről írt, a gyógyszer-tani vegyészeti körébe vágó s az együlethez véleményezésre beküldött értekezésének felolvastatására s illetőleg eszméinek bírálatára volt szárv.

Ezeket kivül a napi kérdések, uralgó kórok s járványok tudományos megvitatása több ízben képezték a r. ülések tárgyát.

Mint a múltban az ideiglenes felső hatóság, úgy ez évben a nemzetnek jobb csillagzatában ismét életre derült felelős kormánya is nyújtott alkalmat az együletnek, hogy meggyőződhessek arról, miként véleménye mint szakügyi tudományos testületé általa is illetékesnek tekintetik. A magas belügyministerium részéről az egyület két tárgyban szólítottatott fel hivatalosan véleményadásra. Mely felhívásoknak az egyület közzel megfelelni nem késett.

Ugyancsak a magas belügyministerium helybenhagyásával együletünknek ez évben egy régen táplált óhaja teljesült. Már az 1864-diki nagy-gyűlés kebeléből, az alapszabályok megtoldása iránt illető helyre felterjesztett kérvényünk engedélyezve lön s immár bírnunk újlag megerősített alapszabályokkal.

Ellenben hasonlólag harmad év előtt az együletnek honi ügytársainkhoz intézett egy szózata elhangzott sikertelenül. Az egyület által 1864-diki május hóban kiírt jutalomdíjas pályázat határideje ez év június 30-án letelt s némi megdöbbenéssel kellett tapasztalunk, hogy a kitűzött időre egy pályamunka sem érkezett be. Az együletnek legközelebbi feladata leendő a jó szándék megdöcségének okait vizsgálat alá venni s tanakodni a felett, miként lehessen az áldozatkész ügyfelek adakozása által összegyűlt jutalomdíjat a tudomány részére gyümölcsözővé tenni.

Mielőtt bezárnám hivatalos jelentésemet, szemlét tartandok az egyület tagjainak mai létszáma fölött. A múlt évi nagy-gyűléssel az egyület 9 rendes taggal szaporodott; ellenben az év folytán egy rendes és hat levelező tagjának elhunytával ritkult is. Joffe Antal tr. rendes tag, Mar J. pozsonyi, Kratzmann tr. mariceni badi orvosok elhaltak, a világhírű Fergusson, Velpeau, Malgaigne s Trousseau tanárok elhunytak s nem disztik többé együletünk tagjainak névsorát. Ilyszertü szaporodás és fogyatkozás után együletünknek jelenleg 127 rendes, 7 tiszteletbeli s 172 level. tagja van.

Együletünk alapítóit kétségtelenül ihlettség érzése vezényelte, midőn alapszabályilag úgy intézkedtek, hogy az évi nagy-gyűlés, melyen az egyület közvetlen múltjával számol — alakulásának fordulópontja legyen s mintegy ennek emlékére tartassék. Emlékezzünk meg arról, hogy míg a múlt év együletünk létének 24-dik éve volt — a mai nap alakulásának 25-dik, tehát negyed évszázados emléknapja. Oly memento ez, mely arra int, hogy legközelebb számot vessünk magunkkal, valjon jelenünk megfelel-e korának s az egyület haladása meg-e az időnek, mely létezésé óta letelt. 24

éves munkás lét oly idő, mely kétségkívül életrevalóságot tanúsít; az egyület tagjainak száma ellenben a szakférfiak oly összege, melyhez a tudomány lényeges igényeket köthet. Vállvetve fogjunk tehát a huszonötödik év munkájához, hogy elmondhassuk negyedévszázados együletünk nemcsak él, de virágzik is.

Lumniczer Sándor tr.
első titkár.

Vegyesek.

Pest, oct. 18-án. — *A m. orvosi könyvkiadó társulat* számára fizettek szerkesztőségünknel Szabó Ferencz tr. 8 frtot 1867-re; Farkas János úr, orvosnövendék, új tag 1864, 1865 és 1866-ra 24 frtot.

— F. hó 13-án nyújtotta át a belügyminister ó nmsgnál a m. orvosok és természetvizsgálók Rimaszombatban tartott XII-ik nagygyűlésének küldöttsége — Kubinyi Ágoston és Kovács Endre tr. elnökök mellett — a gyűlés föliratát a közegészségi és orvosi ügy szervezése iránt. A minister úr közremunkálását s egy enquete-bizottmány összehívását e tárgyban megígérte, s hogy ez ügyben eddigelé nem intézkedett, azt egyéb országos ügyek nagy száma és sürgős voltával indokolá.*) A feliratot mai számunk mellékletében közöljük.

— *A budapesti k. orvosegyület* f. hó 14-én nyitotta meg s 19-én fejezendi be idei közgyűlését. A közgyűlés folyamáról részletes közlé-sünket annak befejezése utánra halasztván, egyelőre — a lapunk tár-czájában foglalt titkári jelentés mellett — közöljük a megválasztott tagok névsorát. Rendes tagokul megválasztattak: Altsstädter Mór, Schweiger Zsigmond, Bernolák József, Polyák Mór, Báthori István és Siklósy Gyula trok. Levelező tagokká külföldről: Rotureau, Geist, Pettenkofer, Alf. Sw. Taylor, Stellwag-Carion; belföldről: Láng Gusztáv tr., Reichenberger Zsigmond Zarándmegye főorvosa, Oláh Gyula jászberényi főorvos, Raisz Gedeon Sárospatakon. Balogh Kálmán egyetemi tanár, Kolozsvárról Pestre tévén át laká-sát, újból a rendes tagok sorába lépett.

— *A m. k. egyetemnél tanársegédek* az orvostanári kar által kinevezettek: Jenev Gyula tr. a belkórodára orvosok számára és Török Aurél tr. az élettani tanszékhez, Majorosy Géza tr. végre, mostani tanársegéd a boncztanál, egy évre állomásán megha-gyattot, más pályázó nem is jelentkezvén.

* *A mixtura stomachico-hepatica vegyelemzése.* Gombos sep-temvir eme szerének Berlinben véghezvitt vegybontása szerint a pana-cea fehér bor, sok szénsavas mésszel, konyha- és timsóval. A vizsgálok nézete szerint romlott bor is, mely mesterséges kezelés által félig med-dig ismét ihatóvá van téve. Ha a 12 latos üvegben 1/2 fon árult bor csak néhány napig is áll, utólagos erjedés áll be, s szürke csapadék képződik, mely erjedési gombákból (Gährungspilze) állván, azt élvezhetlenné sőt veszélyessé teszi. — E közleményt a Berlinben megjelenő s Ha-ger és Jacobsen trok által kiadott „Industrie-Blätter“ f. é. 39. számá-ból idézzük. A nevezett lap, mely régóta foglalkozik titkos szerek leál-czázásával, ez alkalommal ostromozza mind a méltóságos készítő, mind pedig azon — többnyire külföldi — orvosokat, a titkos szert bizonyít-ványaik által terjesztik s az avatlan közönség kizsákmányolását elősegítik.

* *Brémában* a város számos lakosa, orvos és laicus, összeál-lott egy „közegészségi egyület“ (Verein zur Pflege der öffent-lichen Gesundheit) alakítására, mely hosszú és alapos előkészületek után f. é. augustus 24-én működését megkezdte. Az új egyület teljesen organisálva van, s négy szakbizottmányra oszlik, melyek tár-gyai: 1. Járványos és tájkóros betegségek; egészségés lakások szer-zése. 2. Kútak és talajviz. 3. Vizvezeték és csatornázás. 4. Az egészség-nek ártalmas ipartelepek. Óhajtott volna, hogy ily szellemű egyuletek nálunk is alakulnának, nálunk hol a közegészségügyre vonatkozó rend-zabályok fontosságáról a lakosoknak és hatóságoknak többnyire még fogalmuk sincsen. De még ott is igen üdvösen fog ily társulat műkö-d-

*) A tárgy előadása után a küldöttség részéről, Szentkirályi Mór tr. polgármester úr, ki úgy látszik tagja volt, azt jegyezte meg, hogy az öndispensatio iránt a hasonzenvi egyület véleményét is ki kellene kérni. Ez ellen — meritorie — méltányosság szempontjából mi kifogást sem tehetni, de hogy a megjegyzés azon alkalommal helyén volt-e, annak megítélését a tiszt, polgármester urra bizzuk.

hetni, hol a hatóság intézkedései nem hiányoznak, mert igen szükséges, hogy azokat a lakosság erélyesen támogassa, ha a czélt elérni s lakhe-lyeinktől minden ártalmas befolyást távol tartani akarunk.

Hetiki mutató

a pestvárosi polgári kórházban 1867. oct. 11-től egész 1867. oct. 17-ig ápolott betegekről.

1867.	felvett			elbocsátott			meghalt			visszamaradt					
	beteg		összeg	gyógyult		összeg	beteg		összeg	beteg		szülőne	gyermek	elmekór	összeg
	férfi	nő		férfi	nő		férfi	nő		férfi	nő				
Octob. 11.	22	17	39	12	16	28	3	2	5	339	391	35	16	23	804
" 12.	21	11	32	8	7	15	2	1	3	353	391	35	16	23	818
" 13.	15	18	33	14	27	41	3	1	4	350	388	27	19	23	807
" 14.	29	7	16	19	16	35	1	5	6	339	378	23	19	23	782
" 15.	21	19	40	18	14	32	1	2	3	341	384	21	19	22	787
" 16.	28	20	48	10	10	20	3	—	3	352	399	20	19	22	812
" 17.	21	12	33	12	15	27	1	1	2	357	399	18	20	22	816

Létszám növekszik. Legtöbb az ivar-, és légző szervekben beteg. Himlős 20.

ANGLIA. Londoni kiállítás. TISZT. ÉREM. 1862. FRANCZIAORSZÁG. GYÓGYSZER. ISKOLA PÁRISBAN. TISZT. MEGEMLÉKEZÉS. PORTUGAL. Oportói kiállítás. 1-ső R. ÉREM. 1865.

TOROK-BAJOK, SZÁJ-GYULADÁSOK. DETHAN LEPÉNYKÉI

(Pastilles de Dethan) BERTHOLLET-SÓBÓL (Kali chloricum).

Ajánlják Páris és Belgium kórodáinak orvosai a torokbajok, torokgyík, hártás lob, a száj fekélyei s gyuladásai ellen. Visszaadják a gégeének hajlékonyságot, a hangnak az üde csengést, megszüntetik a rossz leheletet, véget vetnek a dohányzás szülte ingerlésnek s ellensúlyozzák a higanynak a szájra gyakorlott veszélyes hatását.

Ára egy doboznak 2 frt.

DETHAN FOGPÉPJE (Opíat de Dethan)

Berthollet-sóból (Kali chloric.)

Különösen ajánlatos e mézzel készült száj-szer oly egyéneknek, kiknek foguk inog vagy lóg, fnyök vérzik és a kik higanyval élnek.

Ára 1 frt.

Ezen fogkészítmények megtartják a fogak fehér színét, eloszlatják a gyuladásokat, felüldítik a szájat s mérséklék és rendessé teszik a nyál-eltávolasztást.

ORVOSI MEGJEGYZÉSEK.

"A Kali chloricum a torokgyulladás és fekélyei ellen sajátos gyanánt hat és azokat öt-hat nap alatt visszaesés nélkül gyógyítja meg." Blache, gyermekkórházi főorvos Párisban; Herpin és Chanal, Helvéciában; Hensch, Németországban; Hunt és West Londonban; Barthez, a császári koronaherceg orvosa; Trousseau, a Hétel Dieu kórház orvosa Párisban sat.

"Ezen szer azonnal enyhíti és gyorsabban gyógyítja meg a szájüreg fekélyeit, mint bármely más szer." Bergeron, a St. Antoine kórház orvosa.

"Határozottan mondhatom, hogy a higanyos nyál-folyás sajátsszere fel van fedezve." Demarquay, a Dubois-féle gyógyintézet orvosa.

"Ezen só a higany által előidézett káros hatásoknak elejét veszi, s azokat meggyógyítja, a nélkül, hogy ezen szer gyógyerejének ártana." Ricord, Napoleon herceg orvosa.

"Dethan lepénykei Berthollet-sóból a legbiztosabb és legkevésbé kellemetlen óvó szer a higanyos szájfolt ellen" Diday és Rollet, a lyoni kórház orvosai.

RAKTÁRAK :

Párisban : Adh. Dethan pharmacien, Fauburg St. Denis No. 90.

Magyarországi főraktár : **TÖRÖK JÓZSEF**, gyógyszerész, király-utca 7. szám. — Bécsi főraktár : Franz Wilhelm, Materialist. Budán : Wlasek gyógyszerész; Pozsony : Piszatory gyógyszerész. Prága : gyógyszerész a fehér angyalhoz; Tokaj : Krötzer gyógyszerész; Grätz : Hutter gyógyszerész; Triest : Serravallo gyógyszerész Velenze : Bötner gyógyszerészében. (8-*)

Megszerezhető : Európa minden kitűnő gyógyszerészében.

DEROCQUE NORVÉGIAI CSUKAMAJOLAJA

1864-ben ezüst éremmel kitüntetve.

Ezen kitűnő, légmentesen zárt üvegekben árukt, tökéletesen szagtalan, íztelen, fehérés-sárga csukamajolaj, mely a híres Henry Ossian párisi tanár vegyvizsgálata szerint 1000 részben 0,153 rész iblant tartalmaz, kapható Pesten : **TÖRÖK JÓZSEF** gyógyszerészében, Király-utca 7. sz. n. s általa minden magyarországi gyógyszerésznél. (1-?)

Ára egy üvegnek 1 frt 50 kr.

Cs. kir. kizáról. szab.

Fog-szivarkák fog-bántalmak ellen,

feltalálva **TÖRÖK JÓZSEF** gyógyszerész által Pest, Király-utca 7. sz.

Egy egész doboz ára 1 frt, fél doboz ára 50 kr. Kapható minden jelesb gyógyszerésztárban.

A legjelesb orvosok újabb és legújabb fürkészetei nyomán a gyógyszerek helybeltett alkalmazása mindinkább nagyobb fontosságot nyert, és kivált a gáz- és gőzalak mint legkitűnőbb és legbiztosabb alkalmazási mód lön elfogadva. Ezen elvitáztatlan tapasztalati tényre támaszkodva sikerült az alúrtinak igen czélszerű módszert föltalálni, melylyel közvetlenül a beteg fogidegre hatni lehet. Ezen új találmány jelessége fööl meg lévén győződé, alúrt ajánlja azt az orvos uraknak a gyakorlatban fölvételre, és pedig annál nagyobb megnyugvással, minthogy ezen eljárás kitűnő hatása és kényelmes alkalmazási módja folytán már is általános elismerést és a legszelesb körökben elterjedést nyert, melyben csak minden tekintetben biztos és észszerű módszer részesülni szokott. Egy rendszer, mely oly általánosan alkalmazható alakban minden fogfájást — azon esetek kivételével, melyekben az tályogtól származik — megszüntet és ezen bajt félelmetességétől megszabadítja, föltétlenül találkozni fog az orvos urak helyesléssel; miért is a föltaláló reményli, hogy nagy részvétre és általános használatra tarthat számot. (1-*)

BLANCARD VASIBLANY-LABDACSAI

a párisi orvosi akademia, s a sz. pétervári orvosi collegium által jóváhagyatva, Franciaország, Belgium, Irhon, Törökország stb. kórházaiban általánosan behozattak.

A new-yorki 1853-ki és a párisi 1855-ki világhíállításnál dicséretes megemlést nyertek.

Az ezen készítmény által nyert kitüntetések, s különösen azon körülmény, hogy a **Blancard-féle vasiblany-labdacsok** a legtöbb pharmacopoeába officinalis szer gyanánt felvétek, mint az a legújabb 1866. évi codexbe is történt, világosan mutatják, hogy **Blancard vasiblany-labdacsai** kiváló helyt foglalnak el a pharmakodynamikában.

Egyesitvén a vas és iblany gyógyhatását, ezen labdacsook különösen alkalmazhatók minden oly bajnál, mely görvélykór vagy más vérsenyv által föltételeztetik; továbbá mirigydagognál, hideg tályogoknál, esontszúnál stb.; az alkati bujasenyv, a sápkór, a fehér-folyás, a véhiány, s egy egész sora az említettek folytán elsóványodással párosuló betegségeknek eme labdacsookkal legezélszerűben gyógykezeltetik.

Végre ezen labdacsookban találja a gyakorló orvos a leghathatós szer, ha az egész szervezet életerejét fokozni és a lymphaticus, elgyengült, elsatnyúlt testalkatot zsongítani akarja.

NB. A tisztátalan vasiblany nem biztos, sőt kártékony szer lévén, ügyelni kell arra, hogy a **valóságos Blancard-féle vasiblany-labdacsok** szolgáltatassanak ki, melyeknek kitűnő mivolta épen a készítmény tisztaságán alapszik; azért is nagyobb bizottság okáért minden dobozon ezüst pecsétünk és következő aláírásunk található : **BLANCARD,**

gyógyszerész, Paris, 40, Rue Bonaparte.

Kapható a magyarországi főraktárban : **TÖRÖK JÓZSEF** gyógyszerésztárban, Király-utca 7-ik sz. s általa Pest-Budán minden gyógyszerésztárban. (1-?)

Közegészségügy és törvényszéki orvostan.

Melléklet az „ORVOSI HETILAP” 39-dik számához.

6-dik szám.

Vasárnap, october 20-én.

1867.

Tartalom: A m. orvosok és természetvizsgálók XII-dik nagy-gyűlésének fölrata a m. k. belügyministerhez a közegészség és orvosi ügy rendezése tárgyában. — Mutatvány Kún T. tr. „Törvényjavaslat Magyarország közegészségi és orvosi ügyének rendezésére” című munkájából. — Életbiztosítás, Mutatvány A. S. Taylor „The Principles and Practice of Medical Jurisprudence” című munkájából, Vége. — Orvosi évi jelentés a pesti sz.-gyermekkorház 1866-dik évi működéséről, Bókai tr. igazg. főorvostól. — Sabinsky a Tardieu-féle foltok fontosságáról a megfulásnál, továbbá a lép vérszegénységéről a tetszhalálnál. — Pestváros t. főorvosának aug. havi jelentése.

A magy. orvosok és természetvizsgálók XII. nagy-gyűlésének fölrata
a m. kir. belügyministerhez

a hazai közegészség rendezése tárgyában.

Nagyméltóságú Minister ur! — A magyar orvosok és természetvizsgálók XII. nagy-gyűlése szükségesnek látja nagyméltóságod figyelmét az ország alkotmányos szervezése közben egyszerűs mind a hazai közegészség rendezésére mély tisztelettel fölkérni.

Sajnosan ismert tény, hogy a közegészségi ügyek hazánkban soha sem voltak a tudomány követelményéhez képest rendezve. Közös életveszély idején vagy közegészségi visszaélések ellenében időről időre hozattak ugyan hiányos kormányrendeletek: ezek azonban, törvény erejével nem bírván, országszerte és teljesen soha sem hajtottak végre.

A közegészségi szabályoknak eme részint nem-léte, — részint nem-foganatosítása következtében oda jutottunk immár, hogy az állam egyáltalán nem biztosítja a honpolgárok közös physikai jóllétét, s így (saját kárára) nem is felel meg ebbeli nemes föladatának.

Az állam fönntartására s a közös és egyéni jólét gyarapítására semmi sem bir kedvezőbb befolyással, mint oly kormányrendszer, mely a haza összes polgárainak minden előtt physikai erejét fejleszti ki. A physikai erő fejlesztése emeli a polgárok életkorát, kevesbiti azok halandóságát, s így leghatalmasb és közvetlen tényezője a nemzedék szaporodásának, testi és következöleg szellemi életrealóságának. Tapasztaljuk ezt mindazon államokban, hol a közegészség czélszerűbb felügyelet alatt áll, mint hazánkban. Így például, mig Európa nyugoti részén nevezetesen Poroszonban és Schleswig-Holsteinban az általános közép-életkor 28—38 évre terjed, Magyarországon az 20—21 évre száll alá. Feltünöbbs még, hogy mig Európa nyugoti országaiban az ujszülötteknek 29—40 százaléka hal el az ötödik korév előtt, hazánkban az ujszülötteknek 51 százaléka hal el ugyanazon idő alatt. Mi több, megértük azt is, hogy hazánkban több hatósági területén, magában Pesten is, többen halnak el, mint születnek.

A középkornak ezen példátlan alacsonyágát, s a halálozásnak eme pusztító magasságát hazánkban oly itthonos betegségek és visszaélések okozzák, melyeket czélszerű közegészségi intézkedéssel meg lehetne gátolni; melyek azonban segélyhiány mellett annyira eltörpítik népünket, hogy vidéken immár fegyverfogható ép embert alig lehet találni.*)

A magyar orvosok hivatásszerű kötelmöknek ismerték, valahányszor a nemzet saját sorsának alkotmányos intézését kezébe vette, koronkint figyelmeztetni majd a hazabeli törvényhozó testü-

*) E kissé talán mégis tulságos állítás ellenében ó nmtsága csakugyan joggal hivatkozhatnék a „jó magyar constitutióra”

letet majd a fölkormányshéket a közegészség rendezésének égető szükségére. Nevezetesen 1848-ban a pesti „Orvosi kar” terjesztett föl közegészségi törvényjavaslatot, — 1865-ben pedig a m. orvosok és természetvizsgálók XI. nagy-gyűlése nyujtott be illetén, a közegészségi személyzet rendezését tárgyazó újabb javaslatot, melyeknek egy-egy példányát ./- ./-:jegyü mellékletekben csatoljuk jelen fölterjesztésünkhöz.

A m. orvosok és természetvizsgálóknak legujabban Rimaszombatban tartott XII. nagy-gyűlése mélyen érzi, mennyire függ az ország java s az állam erkölcsi és anyagi ereje a honpolgárok physikai jóllététől, és azért nagyméltóságú minister urat ismételve mély tisztelettel kéri föl: méltóztassék az ország alkotmányos szervezése közben a közegészségi ügyek rendezéséhez is hazafias erélylyel járulni.

A közegészségügy rendezésének érdekében a m. orvosok és természetvizsgálók XII. nagy-gyűlése egy 35 tagból álló :/: alatt megnevezett bizottságot küldött ki, mely e kérelmet nmlgod előterjeszse, s egyszerűs mind fejezze ki, miszerint a m. orvosok és természetvizsgálók XII. nagy-gyűlése minden előtt

1) Égető szükség gyanánt ohajtja az „Orvosi Kar” életbeléptetését.

Az orvostudorok és tanárok e szakértő testülete minden jól rendezett államban fönáll, azt az állam irányadó közegül használja föl mindenütt a közegészségi czélok elérésére. A pesti „Orvosi Kar” nálunk is fönállott 1849-ig; azóta működésében föl van függesztve, de jogilag megszüntetve nincsen. Mig a hazában az „Orvosi Kar” működését ujra meg nem kezdi, addig a magyar államban nincsen illetékes közegészségi testülete, mely irányadó közegül szolgálhatna a közegészségi czélok elérésére.

2) Ohajtja az orvosi policia behozatalát országszerte, főleg gyógyvizeink helyein.

Hazánkat a természet dúsabban áldotta ugyan meg gyógyerős ásványvizekkel, mint Európa bármely országát, ámde azok távrolról sem kamatoznak akár egészségi, akár államgazdászati tekintetben hazánkban annyit, mint a külföldi gyógyvizek anyaföldüknek. Ennek egyik főoka, hogy a magyarhoni gyógyvizek helyein a betegek igényei egyáltalán háttérbe vannak szoritva, az egészségesek élvezete, a fürdőtulajdonos vagy a bérlő érdekei levén (kevés kivétellel) mindenütt irányadók. Ezen csupán czélirányos hatóság-orvosi felügyelet fogna segiteni.

3) Ohajtja a hasonszenvészek öndispensatiójának megszüntetését.

A m. orvosok és természetvizsgálók XII. nagy-gyűlése nem a hasonszenvi gyógymód s ennek gyakorlata ellen szólal föl, hanem azon eljárást roszalja, miszerint gyógyszereiket a hasonszenvészek gyógytárak ottilétében is magok szolgáltatják ki betegeik számára. Minthogy az állam jogosan követel biztosítékot az orvostól a benne bizó betegek egészségére és életére nézve; az öndispensatio pedig

minden tudományi és hatósági ellenőrzést kizár, s e miatt az orvosnak szabály szerint tiltva van betegek részére saját gyógyszereit adni el: azért a hatósági és tudományi ellenőrködés szempontjából ohajtja a m. orvosok és természetvizsgálók XII. nagy-gyűlése, hogy a gyógyszerek öndispensatiójának tilalma a hasonszenvészekre is tetteleg alkalmaztassék, azaz, hogy a hasonszenvészek is tartozzanak gyógyszereiket gyógytárból írásban rendelni.

Nm. minister ur! Anyagi érdekeink legbecsesbikét a közegészség képviseli; azért ez a köz-jólét szempontjából előtte áll a pénzügynek, kereskedelem és ipar stb. ügyeinek. Kétszeresen méltó tehát a közegészségügy arra, hogy a nm. m. kir. ministerium annak rendezését is elővegye; méltó, hogy a hazai törvényhozás a közegészségügyet is akként rendezze, miként az igazságügyet, belügyet, pénzügyet stb. rendezi; a mennyi gondot az állam ezekre fordít, ugyanannyit fordítson a közegészségügyre is.

A károkért, mik a közegészség ügyének mellőzéséből a hazára háramlanak, az államférfiak felelősek, mert a közegészség felelőli gondoskodás az államot illeti meg. Mi a koronkinti figyelmeztetéssel ismételve megtettük hivatásbeli és hazafiúi kötelességünket.

Midőn egyáltalán a hazai közegészség rendezése, különösen pedig az „Orvosi kar“ életbe léptetése stb. tárgyában fölterjesztett kérelmünket hazafiúi hódolattal ismételnők, mély tisztelettel maradunk nm. minister urnak

a m. orvosok és természetvizsgálók XII. nagy-gyűlése nevében.

Pesten, 1867. oct. 13.

Mutatvány

KUN TAMÁS tr. volt megyei főorvos ily című munkájából:

„Törvényjavaslat Magyarország közegészségi s orvosi ügyének rendezésére.“*)

Gyermekekkel való dolgoztatás gyárakban, iparvállalatoknál és a mezei gazdaságnál.

A naponként mindinkább növekedő iparüzlet és kereskedés, — mindamellét hogy a különböző gépek sok kézi erőt megkimélnék, — fölszámíthatlan mérvben veszi igénybe az emberek szorgalmát és tehetségét. Hogy a különféle gyárakban és iparvállalatoknál nemcsak az erő-megfeszítés és tulságos munka rongálja az ember testi erejét és egészségét, hanem a kártékony és mérges szerek párája, gőze, s finom pora a test apró likaicsain, orrok és szájon behatván, lassan emésztő méreg gyanánt ássák alá az egészséget: az minden országban elismert dolog lévén, — az orvosi rendőrség különféle szabályok megállapítása által örökös, melyek törvényhozás útján szentesítettén, az ifjú nemzedéket a korai elromlástól és elsatnyulástól lehetőleg megóvják.

Honunkban is hol a terhes foglalkozás vaskészítményeknél, öntödékben, czukorgyárakban, üveggyártásnál, iparosok vállalatainál, mesterségeknél, főleg pedig a mezei gazdaságnál naponként nagyobb mérvben válik szükségessé: a következő orvosrendőri javaslati pontok igényelnek törvény általi megerősítést:

a) A növendék fiúkat és leányokat tizenkét éves kor betöltése előtt, — míg a magas kormány által megszabott iskolázási öt évet nem igazolják bizonyítvánnyal, irni s olvasni nem tudnak, anyanyelvüket jól nem beszélik, és vallásukhoz képest az úri szent vasesorával nem éltek: mezei munkára, mesterségre, kereskedésre, gyári foglalkozásra s bár minemű ipar vállalatnál munkára alkalmazni szigorúan tiltatik.

b) A gyárak, iparvállalatok, kereskedések, mesterségek s gazdaszatok vezetői, tulajdonosai és mezei paraszt gazdaságnál szülék vagy azoknak helyettesei köteleztetnek, a foglalkozásban lévő növendékek névsorát, életkorát, lakhelyét, szüléit, belépése idejét a

*) E munka october hóban meg nem jelenhetvén, az előfizetést reá a szerző november hó végeig elfogadja.

munka körébe, az orvosi rendőrségnek bármikor is a legnagyobb készséggel előmutatni.

c) Ugyancsak ezek köteleztetnek a foglalkozó növendékek egészségére oly lelkiismeretes felügyelni, hogy mihelyest beteg jelentkezik, azt orvosilag megvizsgáltassák és gyógykezelés alá bizzák.

d) Hogy a test egészségére kártékony befolyást gyakorló kihatványok ellen lehetőleg megóvattassanak a növendékek és testi fejlődésükben ne gátoltassanak: a b) pont alatt megnevezettek köteleztetnek a fölvétel előtt minden növendéket orvosilag megvizsgáltatni, hogy valjon: az eléjük kifizőtt foglalkozásra egészségök rongálása nélkül alkalmasak-e vagy nem?

e) Oly gyárak és iparvállalatok tulajdonosai, hol az üzlet egészségnek ártalmas porral tölti be a dolgozó termet, köteleztetnek a helyiség szellőztetéséről gondoskodni, mi ha kívántató mérvben kivihető nem volna, az ifjú munkásokat bizonyos időszak szerint pihentetni tartoznak.

f) Oly üzleteknél, melyekben mérges szerekkel vagy épen valóságos mérgekkel dolgoznak, akár ügyetlenségből, akár gondatlanság vagy tudatlanságból történik veszély, mindenkor a tulajdonos tartozik felelősséggel.

g) Gyárakban, nagyobb iparvállalatoknál gyermekeknek meglett emberekkel ugyanazon zárt helyiségben együtt dolgozni nem szabad. Különösen pedig az erkölcsiség világos kárára, növendék leányoknak suhanczokkal és meglett férfiakkal ugyanazon zárt körben dolgozni tilos.

h) Ezen rendszabályok áthágói első esetben öttől — tiz, második esetben húsztól — ötven forintig büntetendők, sőt az eset minőségéhez képest, ha p. o. életveszély forog fenn, — börtönre is ítélendők.

Temetőhelyek, temetkezési rendszer fölötti örökös.

A megholtak iránti kegyeletes érzésből s a keresztényi jó indulat fogalmából önként foly a temetőhelyeknek nemcsak orvosrendőri szabályok szerinti megválasztása, hanem azoknak folytonos gondos ápolás alatt tartása is.

Az orvosi rendőrség, minden jól rendezett államban különös gondot fordít e tárgyra. Édes hazánkban, hol ekkoráig az orvosi rendőrség, mostoha körülményeink miatt, még figyelemre sem méltathatta a temetőhelyeket, és a temetkezési rendszer nincs megállapítva, szükséges, hogy a törvényhozó testület a következő rendszabályokat érvényesítse:

a) Minthogy a tapasztalat kétségen túl bebizonyította már azt, miszerint a temető helyekből kibontakozó gőzölgés az egészségnek ártalmára van: templomokban, városok és falvak közt temető helyeket választani tilalmaztatik.

b) A temetőhelyeket városokból, falukból legalább 800—1000 lépésnyire, országutaktól távol észak vagy északkeleti oldalon kell választani, mely hely vizártól vagy előmléstől mentesítve, s a szélnek minden oldalról ki van téve.

c) Ha valamely városban vagy faluban temető helyiségre van szükség, — az erre alkalmas hely megválasztása az illető lelkész és előjáróság által történik a közigazgatási főorvos, járási vagy községi orvos jelenlétében

d) A temető hely térfogatát mindenkor a lakosság létszáma határozza meg. Hogy a kellő arány tévesztése mellett a temető hely nagyobbitásának vagy épen új tér foglalásának szüksége kikéreltessék, nem csak a lakosság és elhaltak számát kell figyelembe tartani, hanem az évek számát is, mely a régi sirboltok újbóli használhatóságáig szükséges. A számításnál irányadóul szolgáljon az, hogy évenként 32 lélekre egy halott esik, a sirboltokat pedig 30 év előtt ismét használatba venni tilos.

e) Minden holtat a fennálló rend és sor szerint kell eltemetni anélkül, hogy valakinek előnyös joga volna helyben válogatni. Minden új év kezdetével a mult év utolsó, — s az új év első sirboltja közt egy határt jelző oszlop állítandó be, melyen az évszám világosan és letörülhetlenül van följegyezve, azon alapos oknál fogva, hogy 30 év telte után ismét azon rend szerint lehessen fölnyitni. Ezenkívül szükség temetőkönyvet tartani, melyben az elhaltak neve, a temetés napja és órája, valamint a sirbolt száma is

be van jegyezve. E jó rend oly törvényszéki eseteknél tesz főleg nagy szolgálatot, hol a hulla ismét kiásatása szükségeltetik.

f) Ha valamely család saját tagjai részére kirakott sirboltot akarna építtetni: ez iránti engedélyért az igazgató egyházi tanácsot kérvényileg kell megkeresnie, mely esetről esetre a tér nagyságához képest a temető helyiségének fenntartására szolgáló pénztár javára bizonyos összeget állapít meg a kijelölt helyért.

Kötelesek azonban a család tagjai minden egyes elhalt koporsója fölé jelző érez táblát függesztetni, melyen a halálozás évszáma világos betűkkel ki legyen írva, hogy oda a 30 év elteltéig másod vagy hanmadiziglenes rokonok ne temetkezessenek.

g) A temetőhelyeket egyszerűen s olyaténkép kell bekeríteni hogy csak a kártévő barmok ellen szolgáljon korlátul, de a szabad légjárást ne akadályozza. Az orvosi rendőrség kötelessége az iránt is intézkedni, a hullák részei egyenlőbb felosztásának előmozdítása végett, hogy az egész temetőterületen a növényzet diszkrétéssék. Fűmagvakkal behintendők a sirhalmok, apró csemetékkal beültetendők az utak egy általában nem lévén szabad nagy és terebélyes fákat ültetni a temetőbe.

h) Bármennyire idegenkedjék is a nép a halottszobák felállításától, minden temetőben egy halottszoba, s mellé egy őrház építtessék. Orvosrendőri magasabb szempontból kívánatik azoknak felállítása, — nevezetesen;

hogy ragályos betegségben megholtak hulláját rögtön oda lehessen szállítani,

hogy oly ügyefogyottak, kiknek nincs alkalmas helyök halottaikat a törvényesen kiszabott ideig házoknál tartani azokat oda vihessék,

hogy minden hirtelen halállal kimúlt egyént vagy a kit tetszhalál gyanúja miatt el nem lehet temetni, a feloszlás beálltáig oda lehessen szállítani, s ott őrizni.

i) Minden város és falu temetőhelyiségében egy bizonyos a végre kijelölt helyről kell gondoskodni, hová a kiásott csontok ismét gondosan eltakarítatnak.

k) A megholtakat 48 óráig eltemetni nem szabad. Ha a hulla hirtelen feloszlásnak indul, egyrészt a holtak iránti kegyelet, másrészt az élők egészsége iránti gondoskodás parancsolja a kivételes korábbi eltemetést, de előbb a hulla megvizsgálattván, oly bizonyítvány állítandó ki, melyben az orvos okodatolt véleménye foglaltatik.

l) A helybeli lelkésznel nemcsak a halálozási eset, hanem a kór minősége is bejelentendő. Ezenkívül a halva szülöttek és keresztelés nélkül kimúlt kisdedek is beirandók. A család hátramaradt tagjainak, vagy a ház tulajdonosának, melyben a halálozás történt, kötelessége a bejelentést eszközölni.

m) Ha hirtelen és véletlen halálozásnál az iránt kétség támad, hogy az egyén valóságban megholt légyen, míg a kétely végkép el nem oszlik, a hulla feloszlásának beálltáig a koporsó leszegzése tilalmaztatik.

n) Ha valamely halálozási esetenél a halottkém erőszakos halál gyanújára jönne: az eset a helybeli lelkészszel azonnal közlendő, hogy a temetkezési szertartást ne eszközölje; a törvényszéki hatóságnak pedig tüstént feljelentendő, hogy a törvényszéki orvosi bonczolás felől azonnal intézkedhessék.

o) Ha valamely család halottját más vidékre kívánja szállíttatni: az ez iránti engedély a legközelebbi törvényszéknél kieszközölendő, mely főorvosa által a szükséges szemlét és vizsgálatot megtéttvén, az engedélyt lehető gyorsan kiszolgáltatja. Ha azonban a vizsgálatból az derülne ki, hogy a kérdéses egyén ragályos betegségben halt légyen el: a hulla a halálozási helyen temetendő el, s más vidékre szállíttatása nem engedtetik meg.

p) A hulla elszállíttatását tárgyazó kérvényhez csatolandó az elhalt egyén orvosától kiállított halotti lap, melyen a név, rang, életmód, betegség és a meghalálozás napja világosan ki van téve, úgy szintén az orvosnak az iránti véleménye, mely szerint az elszállíttatás közegészségi és orvos rendőri törvényekbe nem ütközik.

q) Azon esetben, midőn a hullát külföldre szállítják, a törvényszéki főorvos véleménye s hivatalos bizonyítványa veendő igénybe, valamint akkor is, ha a magánorvostól kiállított halotti lap némely különös esetenél az illető feleket meg nem nyugtathatná.

r) Ha valamely helyen ragályos betegség uralkodik, onnan a hulla átszállíttatása a járvány egész tartama alatt meg nem en-

gedtetik. Ha azonban már hivatalos úton meg van állapítva, a járvány megszűnt, a törvényszéki főorvos által meghatározandó óvó rendszabályok megtartása mellett az ily kórbán elhaltak hulláját is el lehet szállítani.

s) A más vidékre, vagy épen külföldre elszállíttandó hullát telje sen beszukolt koporsóban, ezt pedig a lehetőségig légmentesen elzárt faládjába kell elhelyezni. Az illető felek kötelesek arról gondoskodni, hogy a hullát egy biztos felügyelő kísérelje, ki oly utasítással látandó el, hogy útközben pihenni és szünetelni csak elkülönített helyen szabad.

Továbbá oly utasítással látandó el, hogy a hullával az eltakarítás helyére érkezvén el, azt egyenesen a temetőbe vagy sirboltba köteles beszállítani.

Életbiztosítás.

Mutatvány Alfred Swaine Taylor „The Principles and Practice of Medical Jurisprudence“ című munkájából.

Fordította BALOGH KÁLMÁN ny. i. tanár Pesten.

(Vége)

Öngyilkosság. — A biztosítási bizonyosságlevelék pontjai között közönségesen azon szerződési feltétel foglaltatik, hogy a bizonyosságlevelél érvénytelenné válik, ha az életét biztosító személy öngyilkossá lesz. Ennélfogva azon orvosi kérdés támadhat, vajjon valamely felmerült esetben öngyilkosság követtetett-e el vagy sem? Az ember meghalhat sebekben, mérge által, megfuladhat, s bizonyos esetekben nehéz megmondani, vajjon öngyilkosság, véletlen általi, vagy más által erőszakosan előidézett halál forog-e fenn. Az ily kérdéseket a halottkém vizsgálatai nagy bizonytalanságban hagyják — a nyert felvilágosítás tökéletlen vagy elégtelen lévén; mert rögtöni halál eseteiben, hahogy gyilkossági gyanú nem forog fenn, a szabatos kutatást csekély jelentőségűnek tartják. Ha azonban az elhunyt élete történetesen biztosítva volt oly bizonyosságleveléllel, mely az öngyilkosságra vonatkozó azon feltételt magában foglalja, a dolog a biztosítók érdekében nagy fontosságú lehet, s arra nézve, vajjon a halál természetes vagy véletlen volt-e és nem öngyilkosságból történt, határozott bizonyítást kívánhatnak, mielőtt a kikötött összeget kifizetnék. Erőszak eseteiben az orvosnak a halál okát mindig ki kellene mutatnia: ez a bizonyosságlevelél szerinti fizetést illetőleg minden perpatvarnak véget vetne, s a követelőket a perlekedés kellemetlenségétől és költségeitől megmentené. Ha a halál rögtöni és némely gyanús körülmények fel nem világosíttatnak, bizonyosan polgári per következik. Azért tehát biztosak nem vagyunk, ha a halottkémlő általi vizsgálatkor gondoljuk, hogy csak közönséges esküdtzéket kell kielégítenünk felületes véleményünkkel, melyet a hulla külső megtekintéséből, vagy rosszúl vezetett szemle után alkottunk, csupán azért, mert nekünk úgy tetszett, hogy az elhunyt nem gyilkoltatott meg. Ha az elhunyt történetesen azon emberek közé tartozik, kiknek élete biztosítva van, a test vizsgálatával egybekötött minden körülmény, valamint a halál oka feletti orvosi vélemény is napfényre jön, s ha az gond nélkül vitetett véghez, ez valószínűleg igen szigorú ellenvallatásra szolgáltathat okot. Több esetet tudok, melyekben ilyeszerű igen kellemetlen események fordultak elő, mert az orvosi tanú gondolta, hogy a halottkémlő esküdtzéseknek akármilyen bizonyítás elegendő. A halottkémlő által összehívott esküdtzések határozatai a biztosító társaságra nem kötelezők: nekik nemcsak joguk, hanem gyakran helyes okuk is van azt megtámadni, s ezen szabadalmat többször gyakorolják. A biztosító társaságok mindenemű csalásoknak kitéttvők, melyek közül némelyek iszonyatos természetűek, tényleg gyilkosságra vezetvén a biztosított csekély összeg kedvéért, mint ez a temetkezési egyletekben (az életbiztosítás neve) előfordul.

A mérge általi öngyilkosság kérdésére vonatkozólag némileg érdekes eset, mely Tenterden lord előtt 1832-ben tárgyalattott (*Kinnear v. The Rock Insurance Company*), s melyben a személy élete csak nem régiben igen jelentékeny összegben biztosíttatott; a boldogult J. H. Green, Key és én szólíttattunk fel véleményadásra az alperesek részéről. Ezen per csak azért került fel, mert a hulla orvosi szemléje, mely felhívásra két év előtt vitetett véghez, igen tökéletlenül végeztetett és a halálnak elégséges oka fel-

nem jegyeztetett. 10000 fontnyi összeg fizetéséről lévén szó, a biztosítók teljes és tökéletes vizsgálatot méltán követelhetek. A lelet, mely az elhunyt felett felszólításra vétetett fel, hozzám küldetett megtekintés végett, s abból kitűnt, hogy a biztosított személy a per megkezdésénél két évvel előbb halt meg; a hulla a halottkém felhívására csak gondatlanul vizsgáltatott meg, s a gyomor bennéke, anélkül, hogy vegyi elemzés alá vettetett volna, eldobatott. Ezen körülmények a bizonyítás elé nagy nehézséget gördítettek, s valóban, mennyiben az orvosi bizonyításról volt szó, a kérdés majdnem egyedül a vélekedés tárgya volt. A biztosító társaság részéről azon kérdést intézték hozzám, vajlon a hulla kiásása és vegyelemzése által lehetne-e valami használható eredményre jutni, mire tagadólag válaszoltam. Azon eljárásból, mint az első vizsgálat vezettetett — tehát azon tényből, hogy a tünetek, melyek között az elhunyt kimúlt, látszólag bódító általi mérgezésre mutattak, igen valószínűtlennek tetszett, hogy két évi eltemetés után, a hullamadarékokban a bódító mérég nyomát felfedezni lehessen.

Az elhunyt — ki a per folyamában nyilatkozó tanúk szerint egy idő óta meggyengült elméjű volt — 1830-diki october 19-én este a Regent's parkban levő lakására haza ment. Házát tataroztatta; családja falun volt, s csak egyetlen személy volt nála, t. i. szolgálója. Ezen személy mondotta, hogy a kimúlt körülbelől esti tíz órakor érkezett meg, látszólag szokott egészségében: megparancsolta, hogy palackbort, nagyobb és kisebb poharat tegyen könyves asztalára, mely hálószobája mellett volt; mondotta, hogy csilapító orvosságot akar bevenni, s meghagyta, hogy másnap reggel ne keltsék fel, mert ha valamire szüksége lesz, majd csengetni fog. Az elhunyt ágyába feküdt, körülbelől tizenkét órakor szolgáját olyszzerű zőrej ébresztette fel, mintha a könyvtár ablakának szárnya becsapódott volna. Felkelt, s látta, hogy ura gyertya nélkül a könyvtárból az ezzel érintkezésben levő hálószobába megy; ő a gyertyát szolgájától elvette és ismét ágyába ment. A tanú tíz percz múlva a lépcsőkön felment, s a gyertyát kioltva, az ajtót pedig betéve találta. Másnap reggeli 9 óra 30 perczkor a tanú az elhunyt szobája ajtaján szokás szerint kopogott, de feleletet nem kapott; tíz órakor visszament, de az ajtót még mindig bezárva találta, s a kopogásra feleletet nem adtak. A háznál dolgozó munkások körülbelől tizenkét órakor a tanút felriasztották, mondván neki, hogy ura szobájában sohajtást és nyöszörgést hallottak. Lábát szereztek, s a szobába az ablakon keresztül bementek. Azonnal orvosért küldöttek, ki megérkeztek az asztalon levő ivópohárban foglalt kevés folyadékot megvizsgálta és megízlelte. Üvegcsét kerestek, de nem találtak; a könyvtár asztalán azonban egy kék és egy vörös papirdarabra akadtak, melyek nyilvánvalóan valamely palackkocskák takarójául és boritékául szolgáltak, mely előbb nem volt ott. Egyszermind a kaminban dugaszt és zsineget találtak. Az ablak nyitva állott, mennyiben szárnyai nem voltak betéve

Az orvos, kit elhittak, a hullát nyugodt állapotban feküve találta, az arc pedig kevésse halavány volt. A párolgásban levő bőrön itt-amott, szétszórva, kékes színű foltok látszottak. A test a halottkém felszólítására két orvos és két sebész által vizsgáltatott meg. A gyomorban állítólag bűzös vér volt felhalmozódva, míg a mellhártyaürben mindkét oldalon ömölvény foglaltatott. Az agy edényei kevésse duzzadtan néztek ki, de vérkiömlés nélkül. A gyomor bennéket eldobták, anélkül, hogy vegyileg elemezték volna. Úgy látszik, hogy a vegyi kémzés megkísértése egyedül abból állott, miszerint a szemle alkalmakor a gyomor nyákhártyáját légenysavas ezüstbéli pálczikával hosszan megérintették. A tanúk szerint a halál véredénynek a gyomor felé történt megrepedéséből következett be. A határozat akként szólt: „Halál természetes okból”; a testet eltemették, s gondolták, hogy minden vizsgálatnak vége van.

Mindamellett a halálnak a tanúk által kijelentett oka, ezen esetben azon körülmények között, kellőképp kielégítőnek nem tekintetett — oly ember gyors halála, ki megelőző este tökéletesen egészséges volt — az agyban vérömlenyre mutató minden jel hiánya, melylyel gutaütés folytán való rögtöni halálkor oly gyakran találkozunk — azon különös körülménnyel együtt, hogy az elhunyt valami folyadékot ivott, a palackkocskát pedig eldobta, gyanúra méltó okot szolgáltatott. A biztosítók a biznyságlevélben kikötött összeg fizetését megtagadták, s vizsgálatot kértek.

A tárgybéli bizonyítás nem lévén elegendő, a mérgezés tényé-

nek megállapítá ára, utólagosan annak meghatározását kérték — 1) vajlon a halálnak a tanúk által jelzett oka annak megértésére elegendő-e; és 2) ha nem, vajlon az elhunyt halálával egybekötött tények bódító mérgezés mellett tanúskodnak-e — röviden, vajlon a mérég általi halál valószínű-e vagy sem.

Green, Key és én szólítottunk fel véleményadásra azon pontok felett. Az elsőre nézve mondtuk, hogy a halálnak a tanúk által jelzett oka nem kellő és nem kielégítő. A gyomorban talált vér, mint félig rohadt és meg nem aludt, felületesen íratott le: vajlon annyiból kimutatható-e, hogy a vérzés még az életben történt, sőt ha a gondatlanságot, melylyel a boncsolás végeztetett, figyelembe vesszük, nem valószínűtlen, hogy a vér a boncsolók által megmetszett edényekből folyt ki. Megengedvén, hogy az még az életben folyt ki, belőle a halál okát elegendőképp ki nem fejthetjük, mert mennyisége csekély volt. Hogy azt maguk a vizsgálók sem tartották elégségesnek, abból látszik bizonyosnak, miszerint mérgekre durván kémlelve, a gyomor nyákhártyáját légenysavas ezüstbéli pálczikával érintették! Továbbá a gyomorvérzés ritkán oltja ki az életet mindjárt az első roham alkalmával, s közönségesen vérhányással van egybekötve; az elhunyt azonban vért sohasem hányt, s vérkiürítés nyomára nem akadtak.

A második kérdésre vonatkozólag a kikutatott tényeket azon felvételből lehetett megfejtetni, hogy az elhunyt mákony festvényéből vagy más készítményéből halálos adagot nyelt le: lehet mondani, hogy a gyomorban vegyi elemzés történt, de nem látszik, hogy vegyi elemzés vitetett volna véghez. Az elhunyt körülbelől azon idő alatt halt meg, mely alatt a mákony végzetesen hat; s minthogy az orvosi bizonyítás ezen tárgyra világosságot semmiképp se vehetett, az esküdtszéknek a körülmények egymáshoz való viszonyából kellett megítélni, mennyiben lehet azt felvenni. Mennyiben elemzés hiányában szólhattunk, valószínűnek tartottuk, hogy az elhunyt esetében bódító általi mérgezés történt, legalább a halálra vonatkozólag kikutatott tények ezen nézet mellett szóltak, valamint az orvosi szemle eredménye, meddig t. i. ez ért, azzal megegyezett. Másrésztől azon kérdés merülhetett fel, vajlon nem lehettek-e természetes okok, melyek az életet szintoly csendes módon kioltották, mint miként az elhunyt felvétel szerint meghalt. Erre felelni lehetett, hogy gutaütés és más betegségek a halált szinte előidézhetők; a szemléből azonban azok jelenlétét meg nem állapíthatni, minéltozva, orvosilag szólva, a bódító általi halál igen valószínű volt. Röviden, minthogy a bizonyítás lényegében tagadó természetű volt, s a halál megfejtésére két út állott nyitva, melyek mindegyike az orvosi tényekkel megegyezett, az esküdtszék a körülmények egybevetése folytán csak azt határozhatta, mi valószínűbbnek látszott. A halál oka egyedül orvosi felvétel tárgya volt. Lehetetlen volt megesküdni, hogy az elhunyt nem gutaütésben, vagy nem mákony nagy adaga következtében halt meg. Mint-hogy az esetben csak *gyanú* forgott fenn, s lényegesen *bizonyítani* nem lehetett, az ítélet a felperes javára szólt.

Az ítélet igazságossága felett kétkedni nem lehet, mert a törvény mindig határozottan megkivánja, mit itten az ösmert körülmények, az orvosi véleményekkel egyetemben nem eszközölhetek, — hogy a mérég általi halál *egyenesen*, ne pedig hozzávetőleg *bizonyítassék* be. A biztosítók mérég általi öngyilkosságot vettek fel, mit nekik tisztán és határozottan be kellett volna bizonyítaniuk; a felperesnek nem kellett kimutatni, hogy a halál természetes volt. Ha a papirosboritékon, zsinegen és paradugaszon kívül még a palackkocskát megtalálják vala, mi mákonyt kétségkívül tartalmazott, vagy ha az ivópohárban foglalt folyadékot gondosan vegyelemzik, ahelyett hogy az orvosurak azt csak megszagolták és megízlelték, azután pedig eldobták, nemkülönbben ha a gyomor bennékre nézve ugyanazon ovatossággal járnak el, akkor eléggé tiszta bizonyítás van, mely az esküdtszéket afelől meggyőzte volna, hogy az elhunyt bódító mérég következtében halt meg. Annak felvételénél, hogy az elhunyt a mákonyból végzetes mennyiségű adagot vett be, az által vezettettek, hogy ő a palackkocskát a könyvtár ablakán kidobta, melyet nyitva találtak, noha szárnyai előbb betétettek: a *csilapító szernék* semmi nyoma sem látszott, melyről szolgájának mondotta, hogy be akarja venni — még a palackkocskának sem — s a színes boritékokat, nemkülönbben a hálószobában talált paradugaszt és a zsineget ahhoz tartozónak tekinteni nem lehetett.

A bódító általi mérgezés felvétele ellen csak ez szólt: a szolga esküdött, hogy urának csengetyűjét körülbelül kilencz órákor halotta. Ha ez való volt, akkor az elhúnyt mérgező anyag által elbódítva nem lehetett, mert hogy a csengetyűt meghúzhassa, a szobán keresztül kellett mennie. Ennélfogva a mákonynak végzetes hatása bekövetkezésére csak három óra maradt volna, míg az általa való mérgezés legtöbb esetében a halál legalább hat órától fogva tizenkét óráig szokott beköszönteni. Azonban előfordult, hogy a mákony már rövid idő múlva hatott. Christison tr. esetet észlelt, melyben a mérgezett három óra alatt meghalt, Beck tr. esetében pedig a halál harmadfél óra alatt következett be. Ha azonban a tanúnak a vizsgálatkor való bizonyítását a tárgyaláskori vallomásával összehasonlítjuk, nagy különbséget találunk. Midőn a mindjárt ura halála után történt vizsgálatkor kihallgatták, mi a tárgyalást két évvel megelőzőleg ment véghez, a csengetésről mit sem szólt, noha fel lehetett tenni, hogy minden körülmény friss emlékezetében van. Egyszersmind mondotta, hogy épen az állítólagos csengetés előtt, midőn gazdájának szobája ajtaján kopogtatott, hová körülbelül kilencz órákor ment fel, semmi feleletet sem kapott. A háznál csak egy csengetyű volt, s annak hangját egész reggel a ház körül dolgozó négy munkás egyike sem hallotta. Ezen négy tanú más nevezetes tény is közölt: megesküdtek, hogy tizenegy és tizenkét óra között az elhúnyt hálószobájában jajgatást és hortyogást hallottak, minélfogva a szolgának mondták, hogy az ajtót törjék fel és menjenek be; ki azonban azt ellenzette, mert, mint mondotta, gazdája gyöngélikedik — csilapító szert vett be, s kívánta, hozzája nem menni, mielőtt csengetne. Ez két óra múlva mondatott azon idő után, melyben a törvényszék előtt tett eskü szerint a csengetést hallotta, s felment arra felelni! A bizonyítás ezen része, mely a bódító mérgezés felvétele ellen látszott lenni, annélfogva ingatag és hitelre érdemtelen volt; azonban a tanú vallomásaiban való ellenkezések különös mulasztásnál fogva annak idejében nem vétettek észre. Ezen eset mutatja, hogy fontos, sőt feltétlenül szükséges, a vizsgálat részére a bonczolási szemlét és a vegyi elemzést gondosan és pontosan végezni. Egyszersmind pedig azon elvet is megvilágítja, hogy noha az öngyilkosság az ilyen nemű szerződést megsemmisítheti, a bizonyításnak nem orvosi feltételek vagy következtetésekből kell állani, hanem közvetlen és tárgyilagos tényekből.

Az ezen tárggyal egybekötött orvosi törvényszéki kérdések közül való a következő: A bizonyáglevélben az öngyilkosságra vonatkozó fenntartás az élet ön-megsemmisítésének minden tényét magában foglalja, vagy csak azon esetekre szorítkozik-e, melyekben az egészséges elméjű vagy részben tébolyodott ember életének öntudatosan véget vet? Ezen kérdés máshol tárgyalatott (1040 l.) Az öngyilkosság nem feltételez szükségképen tébolyt; ha azonban feltételez is, a bírák többsége által az életbiztosítás eseteiben azon fenntartásra vonatkozólag megállapított törvényes szokás szerint a bizonyáglevél megsemmisül, ha a biztosított, bármely elméleti állapotban legyen is ez, életét *szándékosan* kioltja. Ha pedig a személy, legyen bár ez épelméjű vagy tébolyodott, magát *akarattalanul* öli meg, akkor a biztosítók fizetni tartoznak; csak hogy ezen esetben a bizonyítás terhe a felperesekre, vagyis azokra nehező, kik a bizonyáglevél jótéteményben akarnak részesülni. Némely intézetek gyakorlata szerint az öngyilkosság a bizonyáglevelet nem semmisíti meg.

Azon felvétel igen természetes, hogy az embernek közvetlen érdekében áll saját életét megtartani, mi azonban attól meg nem óv, hogy más bűnös szándékainak áldozatául ne eshessék. Valamely személynek biztosítható érdeke másnak életére fontos kérdéssé vált *Hebdon v. West* esetében, 1863-diki januárban. A felperes váltóüzletbeli irnok volt, ki ugyanazon cég másik hivatalnokának életére biztosítást eszközölt. A felperes a cég irányában 5000 font erejéig tartozásba esett, s ama hivatalnok vele tudatta, hogy az ő életében visszafizetési követeléssel terheltetni nem fog, mire a felperes az alperes társaságnál a hivatalnok életét 2500 fontig biztosította. Ezen összegnek a felperes részére való fizetése volt most a per tárgya, az alperes bebizonyítani törekedett, hogy a panaszlónak a hivatalnok élete irányában nem volt biztosítható érdeke. Az eset megvitatott, a törvényszék mindazon eseteket elővette, melyekben már határozatot hoztak, azokban az apa saját vagy a férj feleségének életére biztosítván. Úgy találták, hogy ezen esetekben

nincs biztosítható érdeke. Így midőn a férj neje életére biztosítani akar, saját maga életét biztosítja — a nő az övét nem biztosítja. Továbbá *Wainwright* (1163 l.) nevezetes esetét említették meg, melyben ezen személy sógornéját rábirta, hogy életét biztosítsa, azután pedig őt megmérgezte, hogy mint legközelebbi rokona a biztosított összeget felvegye. Ezen eset azon törvény rendkívüli fontosságát mutatja, mely megkívánja, hogy az ember élete irányában, kinek életére a biztosítás történt, valódi érdeke legyen jelen. Az okoskodás eredménye az volt, hogy a törvényszék ítéletét fenntartotta; azonban úgy látszik, abban meg nem egyeztek, hogy mi a törvényes biztosítható érdeke, midőn egyik a másik életére magát biztosítani akarja.

Az életek biztosításának ellenvetni jónak látták, hogy az másnak halála iránt érdeket támasztani mutatkozik, minélfogva gyilkosság rejtett tényeire vezet. III-ik György 14-ik 48 szakasza határozottan kimondja, hogy az életre történt biztosítás csak akkor érvényes, ha a biztosító személy a biztosított személy élete iránt közvetlenül törvényesen érdekelve van. Ezen törvény azon czélból czikkelyeztetett be, hogy a bizonyáglevelekkel való játék üzése kikerültesse, s a társaság a biztosító személyek vállalkozásai ellenében védve legyen, kik a biztosítottak halálára törekednek a bizonyáglevélben kikötött összegek felvétele végett; ily esetek a bizonyáglevelet egyszerűen megsemmisítik; a díjakat nem kell visszafizetni, se pedig a törvényszégek szükségképen nem büntetnek. Minthogy az életbiztosítási bizonyágleveleket, mint bármely más tulajdont, venni és eladni lehet, az oly személyek kezébe kerülhet, kiknek abban csak azon kívánságuk lehet, hogy a bizonyáglevelek alapján a biztosított halálára kikötött összeget minél hamarabb követelhesse. Az ilyen birtokosok érdeke, mint helyesen mondatott, a biztosított *halálában* és nem *életében* van.

573-dik lapon eset van elbeszélve, melyben St. Fergusban, Skóciában, pisztolylövés által leterítve embert találtak igen gyanús körülmények között. Úgy az orvosi mint az erkölcsi tények az öngyilkossággal meg nem egyeztek; hanem ellenkezőleg minden hidegen és gondolkodva véghezvitt gyilkosságra mutatott. Az állítólagos bűnös orvost vádoltak, indokul felhozván, hogy a fogoly három különböző intézetnél 2000 fontig biztosította az elhúnyt életét, ki szegény ember volt, s bebizonyított, hogy ennek élete iránt pénzből törvényesen érdekelve nem volt. A biztosítások csak rövid idő előtt történtek, s minthogy a skót intézetben a bizonyáglevelek öngyilkosság alkalmával nem semmisülnek meg, a kikötött összeg követelhető, midőn az elhúnyt önmaga vetett véget életének. A test, fegyver és más tárgyak látszat szerint úgy helyeztetek el, hogy a cselekedet öngyilkossággá tűnjön fel. Egyéb-kint nevezetes tény, mely az elhúnyt halála és a vádlott indoka megfajtására kulcsul szolgálhat, hogy a legjelentékenyebb biztosítással (1000 font) egybekötött koczkáztatás 1852-diki november 24-dikén kezdődött és 1853-diki november 24-dikével végződött. Csak egy, körülbelül tizenegy fontnyi összegből álló díj fizettetett, mely fizetést, mint bebizonyított, a fogoly eszközölte. Az elhúnyt meghalva november 20-dikán találták, az az csak négy nappal előbb mint mikor az életére szóló biztosítási bizonyáglevél lejárt volna. A bizonyításból kitűnt, hogy a vádlottnak volt oka, módja és alkalma azon bűn elkövetésére; minthogy azonban a körülmények azt közvetlenül nem bizonyíthatták, a vádlott a bűn terhe alól felmentetett.

Ezen országban 1835-ben nevezetes esetet tárgyaltak (*Wainwright v. Bland*, Exchequer, 1835 jun. 29), melyben a bizonyáglevél *Miss Abercromby* életére két évi tartammal kötöttett, s a biztosított összeget fel akarták venni. A per az Imperial Assurance Company igazgatói ellen kezdetett meg, mert ezek a fizetést azon okból megtagadták, hogy a kisasszony életének mérgező véget, s a felperes *Wainwright*-nak annak élete iránt törvényes pénzbeli érdeke nem volt. Minthogy erős ok van azon hitre, hogy ez egyike volt azon első gyilkosságoknak, melyek ezen országban szoral használása által elkövetettek, azoknak mintájául tekinthető, melyeket húsz évvel később a bűnös *Palmer Vilmos* sikerrel elkövetett. A szoral körülbelül tizenkét év előtt fedeztetett fel, s mint mérget Angol és Fancziaországban csak kevésé ösmerték. Az eset története nevezetes, s a halál valódi okát tökéletesen eltevesztették. *Abercromby* néven két csinos kinezésű nő, megholt katonatiszt leányai, kiknek a kormánytól fejenként kapott tizfontnyi nyugdíjon

kivül egyéb évi jövedelmük nem volt, Wainwright nevű férfinél és ennek nejenél a városon kívül laktak, az utóbbiak hasonlóképp szegény körülmények között éltek. 1830-ban a tél kezdetén Londonba jöttek és szállást béreltek. Az idősebb leányt, ki épen huszonegyedik életévét elérte, gyakran elküldötték, némelykor egyedül, némelykor pedig nővérével, hogy nem kevesebb mint nyolcz biztosító intézetnél mindannyiszor saját életére biztosítson. Teljes erejében és egészségében lévén, a biztosító intézetek mindegyikében szívesen fogadták, noha azon kívánságát, hogy életét biztosítani akarja, csak azzal tudta indokolni, hogy arra neki joga van. Öt társaság az ő nevére bizonyágleveléket állított ki részint két, részint három évnvi tartammal, nem kevesebb mint 16000 fontnyi összeg erejéig. Közöttük az Imperial 1830-diki octoberi kelettel életére 3000 fontnyi biztosítást fogadott el két évi tartamra. A következő december 13-án, midőn teljesen jó egészségben volt, végrendeletet csinált, s úgy az utóbbi, mint a többi bizonyáglevelét a felperes Wainwright-nak és ennek nejeének átadta. Ezen nap estéjén mindnyájan nyilvános színházba mentek, midőn pedig haza érkeztek osztrigákat vacsoráltak és portert ittak. Ezen alkalommal Abernethy kisasszony először lett rosszul, s mondták, hogy méhszenvi (hysterical) roham érte, ezen időbeli betegségét azonban tisztán nem beszélték el. Orvos csak 16-án látta, de a betegség nem volt olyan, hogy feltűnést okozzon. 21-én az orvost gyorsan hitták hozzá megtekintés végett, ki öt heves *dermében* találta, mely ahhoz hasonlított, midőn néha seb következtében lép fel. Mondotta, hogy bizonyos, miszerint meg kell halnia, mire rögtön rángások rohama köszöntött be. Az orvos a házból elment, de körülbelől egy óra múlva visszatért, midőn épen a beteg meghalt. A test kinézéséről szóló jelentés igen tökéletlen: az agy fenekén savó volt kiömlve, s a halált ebből származtatták. A gyomor bennékét vegyileg nem elemezték: mondták, hogy apróra megvizsgálták ugyan, de a halál elegendő okát nem találták; a személyt pedig, ki azon vizsgálattal megbizatosott, a törvényszék elé nem idézték.

Wainwright, mint végrehajtó és gyám, a bizonyáglevelék kettejével, melyek reá voltak ruházva, jelentkezett, de visszautasították. Erre családjával Franciaországba ment, s öt évvel később (1835-ben) ügynöke által az Imperial Assurance Company ellen pert kezdett. Ezen alkalommal az esküdtszék ítéletet nem hozott. (Med. Gaz 16 k., 606 l.) Később a társaság ellen más per indult meg, s az előbbi tények szinte a töményszék elé kerültek. A közvádó mondtotta, hogy a panaszló az országot elhagyta, s helyes okai vannak, hogy oda ismét vissza ne térjen. A bírő az esküdtszéket figyelmeztette, hogy a végrehajtók az összeget felvehetik, akár követtetett el gyilkosság, akár nem, feltéve, hogy a biztosítás *jó hiszemben* az elhunyt javára történt. Ő lódsága azon rendkívüli tényt emelte ki, hogy az elhunyt fiatal leány a nagy biztosításokat csak két évre eszközölte, a bizonyáglevelé aláírása után pedig csakhamar egyszerre beteg lett és rángások közepette meghalt, s nem szolgáltatott arra nézve elegendő okot, melyből ki lehessen venni, hogy a különböző intézeteknél életét miért biztosította. A végrendelet és átruházás által a felperesre és ennek feleségére ezen két személy oly helyzetbe jutott, melyben való állást a törvény meg nem engedi — névleg, nagy érdekük volt, hogy felebarátjuk halálát törvénytelen módon előidézzék. Az esküdtszék a biztósítók javára döntött, félrevezetés és érdekhány alapján.

Nem kételkedhetni, hogy ezen fiatal leány szoral adagának hatása következtében múlt ki, melyet december 21-én délután kevéssel előbb adtak neki, mint az orvos őt látta. Az ezen méreg által előidézett derme gyorsan halált okozta, ha pedig ez sebek következménye, lassan szokott beköszönten, s csak néhány nap múlva lesz végzetes kimenetelűvé, s se seb, se más természetes ok nem volt jelen, miből megjelenését meg lehetett volna fejteni. Wainwright ebből folyólag csalás miatt perbe fogatott, elítéltetett és átszállították. Több év múlva büntető gyarmataink egyikében halt meg, s halála előtt, mint jelentik, bevallotta, hogy Abercromby kisasszonyt, valamint másokat is szoral által megmérgezett.

Némely mérgezések, melyek 186⁵/₆-ban Rugeley-ben vitettek véghez és tetőpontjukat a nevezetes *Palmer Vilmosnak* J. P. Cook meggyilkolása miatti elítéltetésével és kivégeztetésével érték el, a pénzszerzésnek könnyű rendszeréből származtak, az életre történt biztosítások útján. Palmer Annának, a fogoly nejeének teste, ki orvosi temetési bizonyítvány szerint epés kolerában halt meg, már

tizenöt hónap óta volt sirjában, midőn Cook rögtöni halála és ennek testében dárdany felfedezése azon asszonyosság hullájának kiásatására vezetett. Kitünt, hogy dárdany hatása következtében halt meg, melyet Rees tr. és én a test minden részében, még a petefészkekben is felfedeztünk. Midőn pedig a halált megelőző betegség taglaltatott, találtuk, hogy a tünetek borkósavas dárd-hamany (tartarized antimony) hatásával megegyeznek, de epés kolerának, vagy más betegségnek semmi nyoma. Az elhunytnek betegsége alatt dárdany nem rendeltetett, minélfogva világos volt, hogy azt neki valaki rövid idővel halála előtt adta. Felesége vagyonában csak 3000 font erejéig volt cselekvőleges életérdeke, s annak halála előtt kilencz hónapos rövid időszak alatt *Palmer Vilmos* nyolcz különböző intézetnek 33000 fontig menő ajánlatot tett, illetőleg mások által tetetett, hogy életét biztosítsa. Ezek közül három *személyesen* tett ajánlat elfogadtatott, még pedig 1853-diki decemberben Norwich Union által 3000 font, 1854-diki januárban a Scottish Equitable által 5000 ft., s a Sun által 1854 februárban szinte 5000 ft. Így kevesebb mint három hónap alatt 13000 fontra terjedő biztosítást eszközölt, hogy neje vagyonában 3000 fontnyi életérdeket védjen! A többi ajánlatok, melyek körülbelől 20000 fontra mentek, azon intézetek által, melyekhez fordult, elutasítottak. *Palmer* a három bizonyáglevelre összesen 388 font díjat fizetett; s ezen időben oly pénzsükségben szenvedett, hogy váltót bocsátott ki, melyet tényleg a bizonyáglevelék alapján számítottak le, minélfogva úgy intézkedett, hogy a bizonyáglevelék magukért fizessenek. Minthogy zavart körülmények között volt, s ily alapon több váltót nem bocsáthatott ki anélkül, hogy az adósságba még mélyebben bele ne süllyedjen. a neje halálára szóló bizonyáglevelék foganatosítása reá nézve szükséges dologgá vált. Az eszközölt biztosítások után kevéssel több mint hat hónap múlva felesége méreg által meghalt, az ő közvetlen felügyelete alatt. Halála után *Palmer* a nagy összegeket követelte, melyek neki az intézetek által ki is fizettettek. Noha azon időben némileg gyanakodtak, hogy az asszony méreg által halt meg, vizsgálás nem történt, s a holt testet gyorsan eltemették. Ezen tények csak több mint egy évvel később jöttek napvilágra, midőn 1855-ben más gyilkosság miatt vizsgálatot tartottak. Úgy látszik, hogy *Palmer* általános tekintélye, társadalmi és szakbeli állása a neje halálának okáról szóló két orvosi bizonyítvánnyal egyetemben az intézetek azon netán létező szándékát, hogy a fizetést megtagadják, elnyomta. *Palmer Vilmos* azonban életbiztosítási kereskedését annál messzebb vitte. Bátyjának *Palmer Walternek* élete által pénzbelileg semmikép se léven érdekelve, maga vagy mások által rábírt iparkodott, hogy élete biztosítására különböző intézeteknél 82000 fontig ajánlatokat tegyen. A Prince of Wales Office az ajánlatokat 13000 font erejéig bizonyos határok között elfogadta. 1855-diki augusztus 16-án *Palmer Walter* rögtön meghalt, bátyja és mások, kétes jellemű ember jelenlétében, kinél őt nem régiben elszállásolta; s igen valószínűnek látszott, ha nem bizonyosnak, hogy a fogoly *Vilmos* gyógyszer-árustól kevéssel előbb egy üveg könnyeszléneget (acidum borussicum) vásárolt. *Walter* a bizonyáglevelét névleges elismerésből előbb *Vilmosra* ruházta: midőn azonban *Palmer Vilmos* bátyja halála után az összeg felvétele végett megjelent, az intézet a fizetést megtagadta; s igen helyes oknál fogva *Palmer* azt nem erőszakolta. Erre megkísértette, habár sikertelenül, legényének, *Bates Györgynek* életét 25000 ftig biztosítani, s azt ajánlatában független módú „úri embernek“ mondtotta; ezenkívül a rugeley-i postamesternek, kit *Cheshire*-nek hittak, tanácsolta, hogy életét 5000 fontig biztosítsa, a bizonyágleveléket pedig ruházza reá. Azonban a *Cook* halálával egybekötött tények felfedezéséből ítélve, ezen két ember, kiknek fejéhez jelentékeny életbiztosítási érték volt kötve, lett volna a legközelebbi áldozat. A thuggismus, mely azelőtt Hindostanban a hinduk bizonyos osztálya által gyakoroltatott, megbocsátható bűnnek volt tekinthető ezen mesterséghez képest, az emberi élet rovására nagy összegekhez jutni.

Most az intézeteknél szokásban van annak bevallását kívánni, valjon az élet más társaságoknak ajánlatott-e, s valjon azt elfogadták-e vagy sem. Ez által azonban a gyalázatos kereskedést csak részben lehet megakadályozni. Franciaországban és a legtöbb szárazföldi államban az olynemű biztosítások mostanság szigorúan megtiltvák, nem az üzérkedés megelőzése, mely inkább bátorítva van, hanem avégett, hogy a társadalom oly személyek vállalatai

ellenében biztosították, kik a biztosítottak halálát akarják. Hogy ezen szabályok az alattomos gyilkosság és az ember életével való kereskedés ellen nem elegendők, azt de la Pommerais tr. esete világosan bebizonyította, ki 1864-diki májusban Párisban Pauw nevű asszony meggyilkolása miatt bűnsnek találtatott. Ezen munka más részében (364 l.) az olvasó megtalálhatja azon orvosi körülmények elbeszélését, melyek ezen gyilkossággal egybekötve, ez kegyetlenség tekintetében Palmer Vilmosnak feleségén és bátyján elkövetett gyilkosságaival mérközvé, ha hogy ezeket meg nem haladja.

De la Pommerais eleinte az elhúnyttal együtt lakott, kit azután előzvé, 1861-diki augusztusban a némi vagyonnal bíró Dubizy kisasszonyt vette nőül. Ezen házasság után rövid idő múlva anyósa igen gyanús körülmények között halt meg, még pedig mint gondolták, a fogoly által mérgeztetett meg. 1863-ban egyszerre; látható ok nélkül ösmeretségét az elhúnyt Pauw asszonynyal megújította, ki akkor több gyermekével nagy szegénységben élt. Kévs pénzüsszeget, mi összesen 27 fontra ment, adott néki, s rábirta hogy magát különböző biztosító intézeteknél 22000 fontig biztossítsa, a biztosságleveleket pedig azután ruhazza reá. Ezen biztossítások eszközzése okául azt hozta fel, hogy az elhúnytnak 4000 fontra terjedő nagy pénzüsszeget adott, részint pedig azt mondotta, hogy a nő halála esetére törvénytelen gyermekeiről gondoskodni akart. Az első állítás valótlannak bizonyított, míg a második azon követelésekkel nem egyezett, melyekkel később az intézetek irányában fellépett. Az asszony megvizsgáltatván, jó egészségben találtatott, minélfogva a biztossítás két vagy három évre a fentebb említett nagy összeg erejéig megtörtént. Pommerais az első díjakat, melyek 600 fontra hágtak, lefizette. Ily módon három évre kötelezettségeket vállalt magára, hogy díjak fejében évenként 800 fontot fog fizetni, míg gyakorlata évi 400 fontnál többre nem ment, más forrásai pedig nem voltak. Az elhúnytat rávette, hogy mutassa magát mintha beteg lenne és roham érte volna; a hozzá hívott orvosok és sebészek azonban úgy vélekedtek, hogy némi hányási rohamoknál egyéb baja nincs. November 16-káig magát jól érezte, midőn a fogoly őt meglátogatván, az estét véle töltötte. Éjszaka rosziul lett, s heves hányás, rángások után, ájulással egybekötve, 17-én reggelre meghalt, gyűszünkedék (digitaline) hatása következtében, melyből kevéssel előbb nagy mennyiséget vásárolt, s melynek elhelyezése iránt kielégítő választ adni nem tudott. Mindamelllett nem került nagy munkába, hogy orvosi bizonyítványt kapjon, miszerint az asszony gyomorlobban és gyomor-átfuródásban halt meg. A biztossítási biztosságlevelek az elhúnyt által, kevéssel ennek halála előtt, reá ruháztattak, s az első gyanúra a fizetésnek korai követelése szolgáltatott okot. A gyűszünkedék általi gyilkosság bűnét megczafolni nem lehetett, minélfogva elíteltetett és kivégezték.

A gyilkosság ezen alattomos rendszerének legczélszerűbben azáltal lehetne elejét venni, ha a biztosságlevelek eladása és átruházása törvény által erősen megszoríttatnék, s azoknak idegenek általi megvásárlása eltiltatnék, mint kiknek a biztossítottak lehető legkorábban bekövetkező halála leginkább érdekében áll. A temetési egyletekben elkövetett gyilkosságok, mint mondják, azon szabály által akasztattak meg, mely meggátolja, hogy valaki a biztossítás ezen neménél nagyobb összeget vegyen fel, mint mennyi a temetésért valóban fizettetett.

Orvosi évi jelentés

a pesti szegény-gyermekórház 1866-ik évi működéséről.

A pesti szegény-gyermekórházban 1866-ik évi január 1-től december 31-kéig összesen 5641 beteg gyermek részesült orvosi segélyben; ezek közül 5169 beteg járólagon (ambulatorisch) látogatá az intézetet a nyilvános orvos-sebészi és szemészi rendelési órákban, melyek délelőtt 9—10-ig, délután 3—5-ig; sőt sokszor 6 óráig és tovább is tartattak. Azon szegények, kik az intézetbe ápolásul fel nem vétethettek, nagyrészen ingyen gyógyszereket nyertek, amennyiben a rendeléseknél irt orvosi vények (Recipék), a városi előjárók ellenjegyzése mellett, a város költségére szolgáltatottak ki a gyógyszertárakból; számos sebészi eset a szükséges kötszerekkel, a szembetegek pedig a külső gyógyszerekkel láttattak el. Orvosi ápolásban részesült az intézetben 472 beteg gyermek.

A járólagon orvosolt 5169 beteg között volt 4530 orvos-sebészi és 639 szemészi eset; továbbá volt nemre nézve: 2617 fiú és 2552 leány; korra nézve: 1641 egy éven alóli, 1520 1 évtől 3-ig, 1191 3-tól 7-ig és 817 gyermek 7-től a 14 évig; születési helyre nézve volt: pestbudai 4821 és 348 az ország különféle részeiből.

A járólagon betegek összes számát tekintve az egyes hónapokra a következő felvételi számok esnek:

Jan.	Feb.	Mart.	Apr.	Máj.	Jun.
390.	392.	485.	557.	460.	663.

Jul.	Aug.	Sept.	Oct.	Nov.	Dec.
579.	389.	374.	363.	276.	241.

Ezen járólagon betegek látogatásainak összes száma az egész éven át 12,481 tett ki, mely számból 8900 látogatás a 4530 orvos-sebészi esetre, 3581 látogatás pedig a 639 szembetegre esik, — s így átlag egy napra 34 járólagon beteg.

Összehasonlítván az ez évbéli járólagon betegek számát a múlt évbennivel, kiderül, mikép a betegek összege 504-el, a látogatások száma pedig 1400-al volt nagyobb mint 1865-ben.

Az intézetben kórodailag orvosolt és ápolott gyermekek száma 472-öt tett ki, tehát 10-el többet mint 1865-ben; ezek közül 24 beteg az 1865-ik évről maradt vissza, és 448 vétetett fel az év lefolyta alatt. Ingyenes osztályon ápolatott 418, az első fizetési osztályon (50 kr. ápolási napi díj mellett) 27 és a másodikban (30 kr. ápolási napi díj mellett) szinte 27 gyermek. Ápolási díj fejében 406 frt. 80 kr. o. é. jött be az intézet pénztárába.

Ezen 472 kórodai beteg 9686 ápolási napot töltött az intézetben; melyből egyes betegre átlag 20½ ápolási nap esik, egyes hónapokra pedig:

Jan.	Feb.	Mart.	Apr.	Máj.	Jun.
866.	918.	893.	856.	931.	838.

Jul.	Aug.	Sept.	Oct.	Nov.	Dec.
677.	729.	627.	756.	811.	775.

Összesen 9686.

Egy napra esik 25.5% beteg, tehát 1.5% kevesebb mint 1865-ben.

A csecsemők mellé felvett 14 dajka 215 napot töltött az intézetben.

A 572 bennfekvő beteg között volt nemre nézve: 231 fiú, 241 lány; korra nézve: 9 egy éven alóli, 107 1-től 3-ig, 163 3-tól 7-ig és 193 7-től a 14-ik évig; vallásra nézve volt: 359 római katolikus; 59 izraelita, 27 ágostai, 25 helvét és 2 görög hitvallású; továbbá volt: 448 törvényes és 24 törvénytelen születésű. Születési helyre nézve a kórodailag ápolott betegek következő megyékből és tartományokból származtak: Abauj, Árva, Bács, Bars, Békés, Bihar, Csongrád, Esztergom, Fehér, Gömör, Győr, Heves, Hont, Komárom, Máramaros, Mosony, Nógrád, Nyitra, Pest, Pozsony, Soprony, Soprony, Szabolcs, Szepes, Temes, Tolna, Trencsén, Veszprém, Zala, Jász-Kunság és Erdélyből; továbbá: Ausztria-, Cseh-, Gácsországból; Triesztből és Szerbiából.

A kórodailag orvosolt és ápolott betegek közül gyógyultan vagy javultan 386 bocsátatott el, meghalt 55 (ezek közül 8 haldokolva hozatván be) további ápolásban 1867-re maradt 31 beteg.

Ezek szerint a halálozás 11.7%-ra rug.

A járólagon és kórodailag orvosolt gyermekek betegségei következő kórcsoportozatok szerint fordultak elő:

A kórcsoportozatok megnevezése.	Járolagos betegek	Kórodai betegek
Agy- és gerinczagi bántalom	69	13
Ideg-baj	106	16
Fül-baj	66	1
Szem-baj	639	90
Orr-baj	19	2
Légzési és vérkeringési szervek bajai	1010	84
Száj- és garatüri kórok	288	21
Emésztési szervek betegségei	917	39
Húgy- és ivarszervek bajai	125	24
Bőr-baj { heveny ragályos kiütés	291	40
{ nem ragályos kiütés	284	18
{ borsérülések, fekélyek stb.	96	12

Sejtszövet-, mirigy-, izom-baj	164	10
Izületi baj	137	13
Csont-baj	79	12
Táp- és versenyvek	879	77
Összesen	5,169	472

A kóresetek nagy részét sebési esetek képezvén, ezeken alulirott által számos műtétek vitettek véghez, nevezetesen: 3 húgyhólyag-metszés és 2 húgycső-metszés húgyhólyag-kövek miatt, továbbá műtetett 2 vizsér, 2 hüvelycsukulat, 7 makkörv; eltávolított 1 orr- 2 végbél-habarcz, és számos idegen test a fülből és orrból; kiirtattak 3 gyermekből a mondolák, felnyitattott 8 garatmögötti tályog és számos más tályog; műtetett 1 nyulszáj, 2 dongaláb, 2 hajszáledénytagulat, 4 inducz, 2 tömlősdag; 20 csonttörésnél kötések és sok sebzésnél varratok alkalmaztattak; számos esetben üszkös csonttörések távolítottak el.

A szemészeti osztályon Hirschler Ignác tr. intézeti szemész vitte véghez a szükséges műtéteket és ugyan: 6 szarucsap műtetet, 4 látaképezést, 2 inmetaszt kancsal szemnél, 2 könnytömlő felhasítást, több tömlősdag kiirtását, a szembe jutott idegen test eltávolítását, kamra-csapolásokat és alkalmilag számos más kisebb műtetet.

A nyilvános gyakorlati gyermek-gyógyászati előadásokat az intézetben a két félévi tanfolyam alatt 42 orvostanhallgató és 83 sebész-növendék látogatta; a gyermekápolásról tartott nyilvános előadásokban részt vett a két félévben 172 szülész-tanlónő.

A pénztári kimutatás szerint a kórházi kiadások*) (16 lap a 6 tételtől a 19-ikig) 5777 frt, 62 kr. rugnak, ezekből $\frac{15}{100}$ -et vagyis 866 ft. 64 kr., a járólagos betegek, 4910 frt. 98 kr. pedig a kórházban ápoló 472 beteg gyermek gyógykezelésére fordított. Ezek szerint egy beteg ápolása és gyógykezelése átlag 10 ft. 40 $\frac{1}{2}$ krt., igényelt, melyből egy ápolási napra 50 $\frac{3}{4}$ kr., esik.

Bóka János tr.,

a pesti szegény-gyermek-kórház igazg. főorvosa.

Sabinsky a Tardieu-féle foltok fontosságáról a megfulásnál, továbbá a lép vérszegénységéről a tetszhalálnál (Asphyxia).

Tardieu azt állítja, hogy az úgynevezett „ecchymoses“ jelenléte állandó kórjele azon megfulásnak, mely a légzés erőművi megszakasztása folytán bekövetkezik. Ez állítás ellen már Casper, Maschka, Loman s mások is jogosan keltek ki, bebizonyítván, hogy ezen pettyek sem a mechanikai úton létrejött megfulásnál, sem más betegségeknel elő nem fordulnak.

Szerző sok fojtogatási kísérletet tőn, de ezen pettyes véraláfutást (ecchymosis) sem a mellhártyán, sem a szív burkán nem észlelhette. Állandónak találta azonban a lép vérszegénységét. A lép ilyenkor kicsi, összeesett, összezsugorodott, tömött tapintatú, felülete száraz, váglapja vértelen. És ezen vérszegénység annál feltűnőbb, minthogy azon szervek, melyek a léppel ugyanazon vérkeringési rendszerrel bírnak — mint a gyomor, máj — vérdúsak.

Ha S. először az állat hasüregét felnyitotta s azután — bezárván a száj és orr üregét — az állatot megfojtá, akkor a kikészített lépen, melyen egy kis bevágást tőn, azt látta, hogy az a fuldoklás kezdetén szemlátomást összehúzódott, kisebb és sápattabb lőn és hogy 3—4 perc múlva az előbb bő vérzés megszűnt. Ha e közben a fojtogatást félbeszakította, akkor a lép előbbi sajátságait visszanyeré, a vérzés újra beállt; de ez utóbbi tünet újra megszűnt, mihelyt az állatot fojtogatni kezdték. Azonkívül állandó maradt a lép vérszegénysége, bármikép hajtották végbe a megfojtást.

Hogy ezen tünetny okát szerző kiderithesse, a kísérletek egész hosszú sorozatát tanulmányozta. Ha a lép ütereit és idegeit előbb alakította s azután fojtogató az állatokat, akkor a vérszegénység nem jelentkezett; sőt ellenkezőleg a lép felduzadt sötét-kék lett. De akkor is összehúzódott a lép, ha üterébe megfojtott állat vérét lövelte be. Ez eredmény változatlan maradt, ha a vért

*) A kórházi kiadások összegében bennfoglaltatik az ápolói, konyha s mosó személyzet, nemkülönb 14 dajka, 3127 napi teljes ellátás is.

előbb a levegővel összezárta. Szénsavval telített vér azonban nem változtatja meg a lép teriméjét.

Mindezekből azt következteti szerző, hogy az összehúzódást a fuldoklás által elváltozott vér okozza. Befolyással e tünetnyre nem bír sem a vér élenyének csökkentése, sem szénsavtartalmának szaporítása, hanem egyedül a vér azon eddig ismeretlen elváltozása, mely fuldoklásnál létrejön. (?)

A lép idegeinek megsemmisítése után sem a fojtogatás, sem pedig megfojtott állat vére nem volt képes a szerv összehúzódását előidézni. Ezen körülményből azt következteti Sabinsky, hogy a fuldoklás által elváltozott vér a központ felé vezető idegekre hat s így az egész folyamat visszaható.

Orvos-törvényszéki szempontból szerző végre arra utal, hogy a lép vérszegénysége egyike azon kórjeleknek, melyek a tetszhalál folytán létrejött halál mellett tanuskodnak s nem léte ezen vértelenségnek csökkenti a gyanút egy végrehajtott vétkes erőszakra nézve.

Azonban a lép vérszegénységéből nem lehet biztosan az asphyxia által létrejött halálra következtetni, sem annak távollétéből más betegségekre, minthogy az e szerv kóros állapotai a megfulás eredményeit eddig közelebbről még nem ismert módon megváltoztatja. (Medizinisches Centralb.)

K i v o n a t

Pestvárosi tisztii főorvosának augusztus havi közegészségi hivatalos jelentéséből.

Az augusztusi időjárat teljesen megfelelt az előhaladt nyári évszaknak; — a mutatkozott hős szelek és csekélyebb esőzések alig hoztak elő érezhető változást, sőt általában véve az egészségre kedvező hatást gyakoroltak. — A légnymat közepsulya 332,99 par. von. mutatott. — A hőmérő közép foka R. szerint +17,70. — A párnymat középértéke 4,98 par. von. — Közép nedvesség 58,0 százalék. — Ozon tartalom közép számítás szerint nappal = 3,40, éjjel = 2,80 fok. — Az észak-nyugoti szél volt uralkodó. — Esett öt napon = 24, 24 par. von.

A közegészségi állapotokat illetőleg a gyógyintézetekben s a köz-költségen ápoló szegények között összesen 5434 kóreset fordult elő; mely szám a júliusi beteg létszámnál 201 esettel kevesebbet tüntet föl; a mi közegészségi tekintetben némi javulást mutat. Ezek közül különféle intézetekben 3166, — a ker. főorvosok által külön város részekben 2268 ápoltatott. — E hónapban a következő betegségek jelentkeztek leggyakrabban u. m. gyomor- és bélhurut összesen 796, azaz 14,65 százalék; — bujakór 569, = 10,47%; — gümőkór 184, = 3,99%; hagymáz 238 = 4,38%; stb. Említésre méltó továbbá: himlő 41 = 0,75%; vörheny 8 = 0,14%; cholera 27 = 0,49%. — A gyógyintézetekben ápoló 3166 beteg közül gyógyult 1180 = 37,22%; meghalt 131 = 4,13%; ápolás alatt maradt 1855.

Az egész városban (a katonaság kivételével) meghalt összesen 502 (finemű 328, nőnemű 274). Legtöbb halt el 1—5 éves korig = 310; továbbá 20—30 év közt = 57; 40—50 év között = 53 stb.; a 80. korévet pedig csak 2 élte túl. — Polgári állás szerint a tisztességek közül 32, — kereskedő és iparos 222, — munkás és szolga 340 halt meg. — Leggyakrabban előfordult halálnemek: gümőkór 141, bélhurut 45, béllob 34, hagymáz 32 stb.

Született összesen 523 (fiu 297, lány 216). Törvényes 347, törvénytelen 176. E szerint e hónapban 79-el született kevesebb mint meghalt.

Házassult 126 pár.

Törvényszék-orvosi vizsgálat 7, orvos-rendőri 9 esetben tétetett. Bonczolat 15 esetben hajtattott végre. Hivatalos tárgy 115 fordult elő.

A házi állatok között uralgó betegség nem mutatkozott. A heti vásárookra hajtattott összesen 19022 darab marha, birka és sertés; a vaspályán tova szállítottott összesen 26721 darab.

Flór Ferencz tr.

Pestvárosi tisztii főorvosa és kórház igazgatója.

Előfizetési ár: helyben egész évre 9 frt., félévre 4 frt. 50 kr., vidéken egész évre 10 frt., félévre 5 frt. A közlemények és fizetések bérmentesítendőek.
Hirdetésekért soronként 15 uj kr.

Megjelen minden vasárnap.
Megrendelhető minden cs. kir. postahivatalnál, a szerkesztőségnél, újtér 10. sz., és Kilián György könyvkereskedésében váci utca Drasche-féle házában.

ORVOSI HETILAP.

Honi s külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Tizenegyedik évfolyam.

Felelős szerkesztő és tulajdonos Markusovszky Lajos tr. Főmunkatárs Balogh Kálmán tanár.

Tartalom: Altstädter Mór tr: A női magtalanság okairól és gyógyításáról, különös tekintettel Sims ebbeli nézeteire. I. — Balassa János tr: Jó sikerrel véghezvitt petefészkek kiirtás (ovariotomia) egy esete. Vége. — Könyvismértetés. Compendium d. Sanitätspolizei u. gerichtl. Medicin. Bearbeitet von Dr. A. Lion. — Lapszemle. Remegő téboly gyógyulása narcein által. — Vérsajtmérő. — Apróbb szemelvények.

Tárca: Rupp N. János a k. egyetem volt rectora bucsubeszéde és évi jelentése. III. — Budapesti k. orvosegyet. — Vegyesek. — Pályázat.

A női magtalanság okairól és orvoslásáról, különös tekintettel Sims Marion ebbeli nézeteire.

ALTSTAEDTER MÓR tr. gyakorló női orvostól Pesten.

I.

Alig képzelhető, hogy akadjon orvos, ki tudományát és annak haladását szeretve, és még kevésbé olyan, ki női kórok orvoslásával kissé bővebben foglalatzkodva, Dr. Sims Marion „Clinical Notes on Uterine Surgery“ című klasszikus munkájának azon cikkei figyelmes átolvasásánál, melyek a női magtalanság okaira és orvoslására vonatkoznak, egyrészt el ne legyen ragadtatva ezen baj okainak lángelmű kifürkészése és felfogása által, és lelkéből ne örvendjen azon haladásnak, melyet ezen lángésznek sikerült egy oly baj gyógytanába létrehozni, mely gyakorisága daczára mindedig igen kevés sikerrel gyógykezeltetett, másrészt pedig ellenállhatlanul ösztönözötve ne érezze magát a nőgyógyászat ezen mesterének tanait és utmutatásait magáévá tenni és előadandó alkalommal mielőbb fogantatosítani.

Nyiltan azok közé kell magamat soroznom, kik ezen könyv majdnem minden szakaszának átolvasásánál, a magtalanságról szólókat természetesen szinte ide értve, magasabb tudományos élvezetben részesülnek, és áthatva azon óhajástól, művészetünk ezen haladásának áldásaiban netalán előforduló ilyenmű betegeimet részesíteni, azonnal kellőképen rendelkeztem, hogy megbízható forrásból azon műszerek birtokába juthassak, melyeket Sims az illető baj orvoslására czélszerűeknek és szükségeseknek ismer és megnevez, különösen azokat, melyek a méhszáj és méhnyak bemetszésére satb. szükségeltetnek.

Mindazonáltal, midőn e könyvet végig olvastam, a habozás és kételyek homályos sejtelmei merültek fel bennem a fölött, vajjon

a) csakugyan okvetlenül szükséges-e a véres műtét, mint egyedüli eszköz az óhajtott cél elérésére mindazon esetekben, melyekben Sims azt annak állítja;

b) az óhajtott cél elérhető-e mindig az említett esetekben a műtét által;

c) csakugyan annyira veszélytelen-e az említett műtét, mint ezt Sims állítja, és

d) vajjon az elősorolt esetek némelyikében nem volna-e lehetséges más szerek és módok által a kívánt czélt elérni?

Úgy látszott nekem, mintha a női magtalanságról szóló nevezett szakaszokban a sebészi szempont, mint kedvencz szempontja, kiválóan lebegett volna a szerző szeme előtt, míg az élettani és az orvos-gyógytani szempontot általában kelletnél kevésbé vette figyelembe. Ezen észrevételemet Sims nyilatkozata daczára is fenn kell tartanom, mely szerint munkájához való bevezetésében mondja: „hogy nincs szándéka a magtalanság orvoslásáról teljes megánrajzot írni.“ — Indittatva érzem magamat kételyeim és kétkedéseimet kimondani és azokat közzé is tenni. — Azonban egy visszapillantás e könyv kitűnő tartalmára, a tény, hogy művészetünk általánosan elismert első rangú mesterének művével van dolgom, eme szándékom foganatosítását rövid időig késleltette velem, jóllehet nem tartozik épen legnagyobb hibáimhoz „jurare in verba magistri“, és hogy önállóan itélni szeretek. De a legujabb időben történt czáfolatok és megtámadások, melyek Sims művének némely fejezetei ellen intézettek, oly férfiak részéről, kik mint kitűnő nőgyógyászok és e tárgyban általánosan elismert illetékességgel bíró szakemberek ismeretesek*): ujonnan arra ösztönöztek engem, miszerint a fenn említett kételyeim és kétkedéseimet önmagamnak szabatosan meghatározva elmondjam és közzé tegyem, hogy ily módon azon kérdésnek tiszta és világos felderítéséhez némileg hozzá járulhassak: a Sims által közzétett gyógmódban és a magtalanságnak a sebészi gyógykezelés által elért fényes sikerben, mi valódi haladása művészetünknek és követésre méltó, és mi csupán csak kedvencz-kedés és egyéni hajlam?

Azt mondám, hogy kételyek merültek fel bennem a fölött vajjon a) csakugyan okvetlenül szükséges-e a műtét mint egyedüli eszköz az óhajtott cél — a fogantatás — elérésére

*) Ide tartozik különösen Sims azon nézete, mely szerint a fájdalmas havadás (dysmenorrhoea) lényeges összeköttetésben áll a méh külső vagy belső szájadékának, vagy pedig a méhcsatorna valamely más pontjának szükületével, mely ellen Holst János Worpában, a „Beiträge zur Geburtshilfe und Gynaekologie“ című munkájában, II-ik f. 1867, felszólalt; továbbá a „Vaginismus“-ra vonatkozó nézete valamint ennek elhárítása végett szükségesnek nyilvánított tökéletes kivágása a szüzhártyának, mely ellen Scanzoni a „Mediz. Wochenschrift“ 1867-ik évi 15—18 számaiban kikelt.

mindazon esetekben, melyekben Sims azt olyannak állítja? Tekintsük tehát sorra ezen eseteket.

Azon javaslattól, mely szerint a méhszájadék és a méhnyak bemetszésének műtétét fájdalmas havadás miatt kelle- ne véghez vinni, itten eltekintünk, minthogy ezen eset nem tartozik mostani tárgyunkhoz. Azon kérdést is, valjon a méh kül- és belsejének szűkületei oly gyakran fordulnak-e elő, mint Sims beszéli, vagy pedig oly rendkívül ritkán, mint Holst állítja, itt érintetlenül hagyjuk, hanem azon esetekről akarunk csak szólni, melyekben Sims szerint az imént érintett műtét mint egyedüli szer állittatik elénkbe a magtalanság meggyógyítására.

A műtétet mindenekelőtt ajánlják a magtalanság oly eseteiben, melyekben picziny — gombostűfej nagyságú méhszájadékot méhnyak keményedéssel együtt találunk, és pedig még akkor is, ha e mellett a havadás rendes és e részek kóros működésének legkisebb nyoma is hiányzik. E javalattal im nem érthetnek egyet.

Ugyanis nehezen fogható fel, hogy ha a méhszáj és nyak, az előbbinek említett kicsinyisége dacára mégis eléggé bő a hószámi vérnek akadálytalan és minden nehézség nélküli kifolyására, miért nem lenne ugyanakkor elegendő tág az ondó befogadására? Ha felteszszük is, hogy gombostűfej- picziny külső méhszájadékok előfordulnak — mi ugyan Holst azon állításával, hogy ő 20 év óta minden betegénél a közönséges 4 milliméternyi átmérőjű méhkutaszt alkalmazta és két eset kivételével, hol két mm. átmérőjű kutaszt kellett vagy lehetett csak bevezetni azzal a méhürbe be is hatolt, különös ellenmondásban áll, és mindenestre csak nagy ritkán fordul elő — és mégis Sims saját állítása szerint eme picziny szájadék még mindig elég nagy és elég tág arra, hogy a rendes mennyiségű hószámi vér kisebb-nagyobb cseppek alakjában akadálytalanul azon kifolyhasson: akkor bizonyára nincs ok arra, hogy ugyanezen szájadékba egy egész vagy fél csepp ondófolyadék, vagy néhány ondószálkák be ne hatolhassanak, ezek lévén ugyanis a fogamzást eszközölő lényeges része az ondónak. (Sims különben azt hiszi, hogy még azon esetekben is, hol fogamzás történik, alig jut egy félcsepp ondó a méhbe.)

Hogy egy gombostűfejnyi, tehát 1—2 mm., vagy $\frac{1}{2}$ ''—1'' nagyságú szájadékon át még mindig száz meg száz ondószálkák juthatnak a méhbe, arról meggyőződhetünk ha meggondoljuk, hogy Kölliker szerint egy ondószálkának hossza 0,0016''—0,0024'', szélessége 0,0008''—0,0015'', és vastagsága 0,0005''—0,0008'' térszen, és ennél fogva egy csepp ondófolyadékban, mely mint tudva van legnagyobb részt ondószálkából áll, bizonyára máris több százakra menő ondószálkák foglalhatók. Már most akár, mint Sims véli, az ondó úgy jusson a méhbe, hogy a közösülés alkalmával visszahajlási mozgás által a méhnyakból a nyák kinyomattatván egy légüres tér képződik, melybe természet- tani törvények szerint az ondó felszívatik; akár pedig azon élettani tényt tartjuk szem előtt, mely szerint az ondószál- kák saját tevékeny mozgásaik által jutnak a méhbe és innen a petefészekig, — miután vándorlásaikban állítólag némi akadályokat elkerülni is képesek — és ily formán eszközöl- nek fogamzást: az tárgyunkra nézve mindegy. Ha meggondol- juk még e mellett, hogy mint az újabbkori élettan állítja, már néhány kevés ondószálka, sőt valószínűleg már egyetlen egy is képes egy petét termékenyíteni, hogy másrészt az on-

dószálkák említett vándorlása a hüvelyből a méhbe nem kell hogy perczekre szoritkozzék, hanem órák hosszáig tarthat, mely idő alatt az 1—2 mm.-nyi nagyságú méhszájadékon keresztül is elég ondószálka vándorolhat a méhbe: akkor alig fogunk a nevezett picziny méhszájadékba magába, a többi viszonyokat mint rendeseket fölveve, fogamzási akadályt és ennél fogva javalattal a műtétre találni, és pedig még akkor sem, ha ezen kicsi szájadékkal megkeményedett nyak is szövetkezett. Sikerül ugyanis, a mint az minden női kórok gyógyításával kissé bővebben foglalatoskodó orvos előtt tudva van, és nem is épen nagyon ritkán külön- böző okokból, különösen idült lobok által támadt méhnyak ke- ménykedéseket rövidebb vagy hosszabb idő múlva, különböző szerek által vagy egészen is vagy legalább részben meggyó- gyítani, és saját idevágó eseteim tapasztalásánál fogva sem gondolhatok arra, hogy az imént említett keményedés miatt a méhszáj és nyak véres tágitásának műtétére magun- kat elhatározzuk.

Másképen van ez a szerzett szűkületekkel, azaz a méh- száj és méhnyak összenövésével, melyek részint különböző kórállapotok és azok kimenetelei által, névszerint különböző genyedési és fekélyesedési kórfolyamatok, mint p. méhszáj és nyak átfuródások, melyek a gyógyulás folyama alatt gyak- ran összenőnek, részint ezen állapotok vagy ezen részek más betegségei edző szerekkel való gyógykezelése által mestersé- gesen idéztetnek elő. Ilyen kórállapotok elég gyakran fordul- nak elő terhességben és azon kívül, és jölehet az összetapadá- sokon, különösen terheseknél vajjudásuk alkalmával, de va- lószínűleg nem terheseknél is az ujjali vagy kutaszszali gyengéd furások által könnyen segíthetni, mint Wachstr. minap egy hasonló igen érdekes esetet közölt („Monats- schrift für Geburtkunde und Frauenkrankheiten“-ba XXX- dik kötet 1-ső f.), — mégis ezen művelés az összenövés- k- nél czélhoz alig vezet, és ezen esetekben a méhszáj és nyak bemetszése szükséges.

Közlemények a sebészi gyakorlat köréből.

BALASSA JÁNOS egyet. tanártól.

III.

Jó sikerrel végzett petefészek-tömlő kiirtásának (ovariotomia) egy esete.

(Vége)

A véghezviendő műtét körül, hol szakértő és megbízható segélynyújtás igen kívánatos, az nem hiányzott. A segédlet leg- fontosabb részét, t. i. a belek elötululásának meggátlása végett szükséges gyöngéd nyomást a hasfalak seb körüli részére, főorvos Lumnitzer tr. barátunk volt szives elvállalni; Horváth tr. segédünk a tömlőnek a csapra való rögzítése és előre vonása, Verebélyi tr. műtőnövendék a ruganyos csőnek beillesztése és az alatta lévő edénybe való irányítása körül működtek; Csajághi tr. a műszere- ket nyújtotta, míg Hajnal tr. a kábítást vezette.

Miután a műtőasztalon hanyatt fekvő beteg teljesen érzé- ketlenné lett, hasának alsó fele feltakartatott, s a has közép vonalán mintegy 4'' kiterjedésű metszéssel kettéválasztottuk a köldök és a fanív közötti köztakarót s az alatta lévő kötszövetet. A fehér has- vonalra jutva, a sebszélek szétvonatása után az izombőnyét a fehér vonaltól balra felszurtuk s vájt kutaszon a seb hossza szerint fel- hasítottuk. Erre az egyenes hasizomnak pamatjait tompa horoggal balra kifelé vonattuk és a láttérbe jött hátsó lemezét az izombő-

nyének csipeszszel való kúpképezéssel óvatosan megnyitottuk és a seb hosszában a vájt kutasz felett felkészítettük. Ezt követte a hashártyatömlőnek hasonló módoni felszurása és kettéválasztása. A seb alapján ekkor feldudorodott a tömlőnek fehéren csillogó küllapja, melynek szabad voltáról meggyőződést szerzendők, a hasfalak mögött azt mutató ujjunkkal körülkerültük.

És miután a hasnak két oldalról egybenyomása által a tömlő még inkább a sebbe dudorítottatott, a kézhez vett Spencer Wells-féle szurcsapot a tömlőbe hatályosan beszúrtuk annyira, hogy a csapnak előálló gyűrűzete a tömlő üren belül jutott. Ezután a szuronyt eltávolítva, az elvezető ruganyos csövet illesztettük a csapra, de egy időben a tömlőfalakat is a csap karimájához részint bal kezünk ujjaival, részint Muzeux-féle fogóval helyberögzítünk, míg a kiürülés által lazábbá lett tömlő falait sikerült a csap külszinére rálapítani s a gyűrűn innen kettős fonallal erősen körülkötni. Ezen működés oly tökéletesen sikerült, hogy a tömlő tartalmából egy csepp sem jutott a hasüregbe. A lassankint kiürülő tömlő mindinkább kisebb lett és azon huzásnak kifelé, melyet rája a csapnak és a Muzeux-féle fogónak emelése által gyakoroltunk, egyaránt engedett, annyira, hogy néhány perc alatt az egész tömlő künn s csupán csak csőszerű kocsánya volt még a hasürben.

Ekkor ennek hosszában belényultunk a seb mélyébe, hol a cseplepszeli néhány vonalnyi odanövést gyöngéd vonással feloldoztuk.

Ez meglevén, a kifele nyújtott kocsány szárára a kocsányszorítót alkalmaztattuk és, hogy a kocsány kicsuszhatásának lehetőségére is előkészülve legyünk, kettős fonalkacsot vezettünk közvetlen a kocsányszorító mögött, a kocsány közepének olyan pontján keresztül, mely véredényektől szabadnak mutatkozott. Most a tömlőnek a szorítón kívüli részét erős ollóval leválasztottuk. A seb vérzése oly csekély volt, hogy annak csilapítására és végleges megszüntetésére elég volt a szivacsoknak időnkinti alkalmazása. Ennél fogva a hasürbe sem jutott vér, úgy hogy azonnal a seb zárásához járulhattunk, a mit csomós varratokkal oly módon eszközöltünk, hogy a seb alsó felébe illesztett kocsány fölé 4, alól rajta 2 mélyen hatoló és több rendbeli sekély varratot alkalmaztunk, melyeknek segítségével a sebnyílást tökéletesen sikerült elzárunk. Erre a sebet ragtapaszcsíkokkal befőtöttük, s végre hogy a beesett hasfalaknak kültámasztékot kölcsönözzünk és a rögtön megszüntetett nyomást a hasbéli zsigerekre pótoljuk, finom tépetpamatokkal töltöttük ki a hasbéli bevájlalatot és az egészet két oldalra lenyúló széles ragtapaszcsíkokkal mérsékelt feszességgel oda illesztettük.

A tömlőből kiürített folyadék azon része, a mely edénybe felfogatott (megjegyzendő, hogy nem csekély mennyisége a folyadéknak a műtő asztalon mellékútkon ömlött ki), 14 fontot, míg maga a tömlő 1 1/2 fontot nyomott.

Műtét után a beteg egyenletes hőmérsékű különszobába vitetett, hol azonnal tömény színleves (Kraftsuppe) és tokaji bort kapott; e mellett a legszigorubb nyugalomra intetett s szobájától, az ápoló személyzeten kívül, egyelőre minden tömeges látogatás távol tartatott.

A körlefolys, melyet Mészáros Károly, jeles hallgatónk nagy pontossággal jegyzett fel, következő volt: Közvetlen a műtét után beteg érverése 76, hőmérséke 37,8° C. volt. Egészben kimerültnak látszott, azonban csupán a műtési sebben lévő fájdalomról panaszkodott. Rendeltetett egy szemer ecetsavas szunyal (acetatis morphi) négy obon mondola-fejtre s egész teste szorgosan betakartatott. — Délután 4 órakor hasa kissé feszültnek és érzékenynek találtatott, érverés 80; hőmérsék 36,6°; rendeltetett

hasára hideg borogatás, melyeknek behatását dicsérte. — Estve 10 1/2 órakor némi feszültség volt jelen a fanívtájon, s miután tudtuk, hogy beteg nem vizelett, megcsapoltuk; érverés 80, hőmérsék 38,2° C — Éjjeli 1 órakor. A beteg állapota várakozáson felül kielégítő, a mennyiben nyugodt, hasa legkevésbé sem puffadt, minden fájdalom nélküli, szomja nem fokozott; érverés 78, hőmérsék 38°.

Julius 3-án beteg az éjjel körülbelül, habár többször megszakasztott időközökben, hat órát aludt, vizelete önkényt kiürült, fájdalmi csakis a sebzett helyeken vannak; hasa nem feszes, nem fájdalmas; érverése 76, hőmérsék 37,6°. Hideg borogatás folyton kellemes érzést okoz, s a mondolafejettel együtt folytatatik. — Délben érv. 80, hőm. 38,3° tömény színleves és 2 evőkanál tokaji bor adatott; délután beteg gyakrabban elszunnyadt, erősebb fájdalomról panaszkodik a seb fanív feletti részén; a nyelv kissé bevont; érverés 88, hőm. 39,1°. — Esti 10 órakor érv. 92, hőmérsék 39,1°. — Éjjeli 2 órakor beteg nyugodt, szomj gyakrabban mutatkozott; érv. 98, hőm. 39,2°. Rendeltetett sódáviz és jég-labdacsok.

Julius 4-én reg. Beteg éjjel sokat aludt, fájdalomról csakis a fennemlített helyeken panaszkodik; szomj fokozott, érv. 102, hőm. 39,3°. Adatott néki tej felében vízzel, cukrozva, mi jól ízlett. — Délben érv. 104, hőm. 39,5°. Adatott tömény leves és tej; délután szomja alábbhagyott, érv. 108, hőm. 40,2°. — Estve 9 1/2 órakor. Egész napon nyugodt volt, gyakran aludt, fájdalmi a hasban nincsenek, has nem puffadt; érv. 108, hőm. 40°.

Jul. 5-én. Éjjeli 1 1/4 órakor beteg nyugtalan, keveset alszik, fájdalmi a fentemlített helyeken erősebben nyilvánulnak, szomj fokozott. Érv. 108, hőm. 39,9°. — Reggel. Egész éjjel keveset aludt; fájdalmi megszűntek. Nyelve bevont, száj íztelen, ételek iránt közömbös, miért is a mondolafejet vétele elhagyatott. Szomj fokozott. Érv. 110; hőm. 39,7°. — D. e. a kötés felbontatván, a kocsány felett és oldalt a seb a véralvadéktól megtisztítottatott, reá chlorvizes tépés tétetvén, újra bekötöttetett. — Délben: szomj alábbhagyott. Étrend: minden 3 órában 1 evőkanál tokajit 1/3 vízzel, továbbá ugyancsak a 3-dik órában 2 kanál tojássárgáját tejjel, cukrozva. Érverés 116; hőmérsék 39,8°. — Elrendeltetett továbbá, hogy a kocsányra minden 3—4 órában új chlorvizes tépés rakassék. — Délután. A vizes borogatás, miután betegnek kellemetlen érzést okozott, elhagyatott. Érverés 114; hőmérsék 39,7°. A has közép részén mindkét oldalon kissé puffadt, s nyomásra fájdalmat küöl.

Miután mindedig széketét nem volt, rendeltetett: csőre langyos víz, cukor és olajjal; azon esetben pedig, ha fájdalmi fokozódnának:

Rp. Butyri cacao unciam semis;

Acetatis morphi, granum;

Olei olivarum q. s. ut fiant suppositoria Nro. 3; mi azonban igénybe nem vétetett. Este 10 órakor adatott a csőre. A hasfájdalmak megszűntek. Érverés 114; hőmérsék 39,3°.

Jul. 6-án. Éjjeli 2 óra után érverés 108, hőmérsék 39,2°. — Reggel. A beteg éjjel keveset aludt, has-fájdalmi nincsenek; széketét nem volt, szomj fokozott, nyelv bevont, étvágy nincs. Érverés 100, erősebb; hőmérsék 39,2°. — Dél előtt. A varratok eltávolítottak, a sebszélek egyesülvén. — Délután. Beteg hangulata ingerült, bágyadt, szemei beesvén. Rendeltetett:

Rp. Acetatis morphi grani 1/3 partem;

Sacch. albi, scrup duos.

M. t. p. Div. in doses aequales Nro. 4. S. estve 1 port

Étrend: tömény színleves, tojás sárgája, melegített tejjel s cukorral és tokaji bor. — Estve 9 órákor érverés 98, hőmérsék 38,8°.

Jul. 7-én reggel. A beteg éjjel sokat aludt, nyugodt volt, hasában sem önkényt, sem nyomásra fájdalmat nem érez; nyelve tisztulni kezd, étvágy csekély, szomj kissé fokozott. Érverés 92; hőmérsék 38,8°. — Reggeli 10 órákor a kötés megújításakor tapasztaltuk, hogy a kocsány vége annyira elszáradt és az üszkösödés annyira előhaladt, miszerint elővigyázatból az eszközt öszsőbb szoritottuk; a szorító alatt világosan volt látható a leválás. A kocsány mellől kevés véres geny tisztított ki. — Délután. Érverés 88, hőmérsék 38,7°. — Estve. Érv. 86, hőm. 38,6°.

Jul. 8-án reggel. A beteg éjjel eleget aludt, nyelve kissé bevont, szomja rendes, fájdalmai nincsenek. Reggelire kávét kapott, mely nem igen ízlett és 2 kanál tokajit. — Délelőtt $\frac{1}{2}$ 12 órákor a szorító majdnem önkénytesen lejtött; a sebürben meglehetősen mennyiségű sárgás geny volt. Annak tisztán tartása és a chlorvizes tépésseli tömeszelése minden 2—3 órában elrendeltetett. Érverés 84, hőmérsék 38,4°. — Délután. A sebürben a geny kifolyás folytonos, továbbá a nagy varratok helyeiből is jelentkezik. Érverés 84, hőmérsék 38,5°. — Estve. Érv. 86, hőm. 38,7°.

Julius 9-én reggel. A beteg jól aludt, fájdalmai nincsenek, nyelve kissé bevont; vizelés szabad, étvágy kezd jelentkezni. Érverés 84, hőmérsék 38,2°. — Délben. Eddigi étrendünkbe a tejes darát is felvettük. Mint zsongító pedig rendeltetett:

Rp. Bisulfatis chinini grana duodecim;
Sacchari albi drachmas duas.

M. f. p. Div. in doses Nro. 2. Naponkint 4 port.

Ebédre közönséges leves, tejes dara és egy sült csirkecomb adatott. — Délután. Miután a jeges soda-viz ivásra köhögési inger mutatkozott, ennek félretevést rendeltük. Érverés 80, hőmérsék 38,3°. — Estve. Érverés 80, hőm. 38,1°.

Julius 10-én reggel. A beteg az éjjel nyugodtan tölté, fájdalmakról nem panaszkodik, nyelve még kissé bevont, étvágya meglehetősen. — A geny kifolyás még mindég jelentékeny; a sebszélék, különösen a jobbik, a legszebb sarjadzásban vannak. Étrend mint tegnap. Érverés 76, hőmérsék 38°. — D. u. Nehogy a chlorviz a sebszéléket felmarja, továbbra a tépés chamomilla theába mártatik. Érverés 84; hőm. 39°.

Jul. 11-én reggel. A beteg az éjjel jól aludt, kedélye vidám, nyelve tisztult, étvágya meglehetősen. — A sebürből a geny-kifolyás kevesedett. Étrend mint fentebb. Érv. 82, hőm. 38,7°. — Délután. Érverés 78; hőmérsék 37,7°.

Jul. 12-én reggel. A beteg az éjjel jól tölté, semmi fájdalomról nem panaszkodik, nyelve tiszta, étvágya jó; 6 óra felé könnyű székletéte volt — a műtét óta első ízben. Érv. 75; hőmérsék 37,6°. — A sebür mélysége megmérve, 1 $\frac{1}{2}$ " mélységűnek találtatott. — Étrend: Mai naptól ebédre bornyusült is adatik, nemkülönb naponkint $\frac{1}{2}$ meszely bor. — Délután. Érverés 74, hőmérsék 37,5°.

Jul. 13-án reggel. A beteg jól aludt, étvágya jó, székletét volt. Érv. 70, hőm. 37,6°. — Délután. A sebürből igen kevés geny jő ki, a sarjadás szépen előrehalad, a has mindinkább összehúzódik. Érv. 76, hőm. 37,8°.

Jul. 14-én reggel. Az éjjel jól tölté, étvágya jó, közérzete rendes. Érv. 72, hőm. 37,3°. — Délután. Nehéz és kemény székletét a beteget igen kimeríté. Többször cukros vizes és olajos csőre adatott. Érverés 76, hőmérsék 37,4°.

Jul. 15-én reggel. Előtte való nap 10 órákor ismét kemény székletéte jelentkezett; szappanos és himbojmag-olajos csőre adatott, minek következtében 11 órákor könnyű székletéte volt. Egyéb-

kint eleget aludt, hasában semmi fájdalmat nem érez; nyelve kissé bevont, étvágya nincs. A has egészen beesett, rajta a kötélkek megtágulván, eltávolítottak. Érverés 70, hőmérsék 37,4°. — Délután. Érverés 72, hőm. 38,1°.

Jul. 16-án reggel. A beteg jól aludt, nyelve tisztult, étvágya visszatért, közérzet rendes. Érverés 68; hőm. 37,5°. — Délután. Érv. 70, hőm. 38,3.

Jul. 17-én reggel. A beteg jól aludt, közérzete rendes, étvágya a legjobb. A sebürből igen kevés geny ürül ki. Érv. 64, hőm. 37,6°. — Délután. Miután a javulási állapot oly annyira előrehaladt, fölöslegesnek tartottuk a további elkülönöztetést és a beteget műtétéle előtti helyére rendeltük vissza. Az oda vezető rövid útát saját lábán tevé meg, kevés támogatás mellett.

Jul. 18-án reggel. Éjjel a beteg nyugtalan volt, keveset aludt; egyébiránt állapota rendes, székletét hijával. Érv. 70, hőmérsék 36,3°. — Délután. Érv. 64, hőm. 37,9°.

Jul. 19-én reggel a beteg jól érzé magát; érverés 72, hőm. 38,1°; miután azonban már két nap óta széke nem volt, csőrét rendeltünk, minek következtében délután bő székletéte volt; érv. 70, hőm. 37,9°.

Jul. 20-án reggel. A beteg jól aludt, állapota rendes. A sebürben a sarjadás helyét a hegedés váltja föl. Érv. 66; hőm. 37,6°. — Délután. Érv. 68, hőm. 37,8°.

Jul. 21-én reggel állapota rendes; érv. 70, hőm. 38°. — D. u. Érv. 70; hőm. 37,6°.

Jul. 22-én reggel. A beteg az éjjel jól tölté, reggel felé kissé fennjárt, mire bal alhas táján fájdalmak jelentkeztek; meghagytuk neki, hogy még néhány napig az ágyban maradjon. Érverés és hőmérsék ezen a napon rendes, változatlan (érv. 68, hőm. 37°).

Jul. 23-án reggel. Állapot rendes; a beteg alhastáji fájdalmai megszűntek. *Jul. 25-én* a beteg már gyakran fenn is járt, a nélkül hogy a fentebbi fájdalmak jelentkeztek volna. Érverése rendes s 62—76 közt ingadozik; hőm. pedig 36,9—37,4°.

Jul. 26-án d. u. A beteg legelőször ment ki a szabad levegőre. *Jul. 29-ig* érver. 62—66 közt ingadozik; hőm. 36,8—37,1°.

Jul. 29-én. Betegnek állapota ezen aránylag rövid idő után a lehető legjobbnak mondható, a mennyiben jól néz ki, étvágya kitűnő, erőbéli állapota fokunkint javul, a sebür hegedése pedig utolsó időszakába lépett.

Bekövetkezvén az egyetemi kórodák bezáratása a szünidő miatt, a családi ápolásban szükölködő egyént a Rókus-kórház nőgyógyászati osztályára tettük át, hol három heti időzése alatt nemcsak sebének gyógyulása teljesen bevégződött, hanem erőbéli állapota is olyan lett, hogy épen és egészségesen bocsáttathatott onnét el.

Néhány nap előtt volt alkalmunk műtött betegünket a kórodán ismét látni és azt hallgatóinknak bemutatni. Eltekintve attól, hogy általános egészségi állapota tökéletesen helyreállt s ő egészen munkaképesé lett, a műtételi heg mivolta is jelentékenyen jobbra változott, s e változás igen tanuságos. Ezen heg ugyanis azon helyen, hol a dag kocsánya a seb alsó szegletében be lőn csipetve, a beteg elbocsáttatásakor tölcseárszerűen s mélyen be volt húzódva; jelenben — három hóval a műtét után — a hasfalak színvonalára teljesen kiemelkedett. E mellett puha az és semmi feszülést nem okoz. A hüvelyen általi vizsgálatnál a méh hüvelyes része felső végén nagyobb tömböt képez mint előbb; hogy ha pedig a hüvely boltozatát fölfelé toljuk, a hasfalat pedig be- és lefelé nyomjuk, vizsgáló ujjaink semmi közbenső képletet nem tapintanak, jelölül annak, hogy a műtételi heg kiemelkedése a tömlőszár kinyujtása folytán jött létre.

KÖNYVISMERTETÉS.

Compendium der Sanitäts-Polizei und gerichtlichen Medicin. Ein Repetitorium für die Physikatsprüfung, für Physiker, Juristen u. Apotheker. Bearbeitet von Dr. A. Lion sen. pr. Arzt u. Geburtshelfer, k. Kreiswundarzt in Berlin. 14 fametszettel. Berlin, J. Springer 1867.

Hazánk közegészségi ügye rendezése előestéjén minden munka, mely az orvosi tudomány és hivatás ezen terére vonatkozik, figyelmünket méltán magára vonja. Ilyennek tartjuk a jelen compendiumot is, s nem hisszük, hogy azért mivel csak rövidlete a szóban levő tudományoknak s mivel czélja inkább csak előszámlálni s mintegy emlékezetbe hozni, nem pedig részletesen taglalni az orvosi rendészet és törvényszéki orvostan tételeit, hasznát ne vehetnők annak mi is ösmereteink gyarapítására. Annál inkább tartjuk pedig érdekesnek, mert a porosz orvosi kormányzat talán a legnagyobb következetességgel van keresztülvive. Hogy az a mi viszonyainkhoz egészen nem illik, mit sem von le a munka becsebből; a tárgy természetéből eredő követelmények és szabályok ugyanazok maradnak, csak azoknak érvényesítése és kivitele leend nálunk más úton és más közegek által részben eszközzendő, mint a bureaucratikus Poroszországban.

A munka, amint azt már czime mutatja, két részre oszlik; az egyik az orvosi rendészetet, a poroszországi egészségügyi szervezetet, a fertőző kórokra sat. vonatkozó rendszabályokat három szakaszban adja elő; — a másik a törvényszéki orvostannal foglalkozik, és pedig szól 1) a törvényszéki hulla boncsolásról; 2) a vér, a vérfoltok, mérgek sat. vizsgálatáról; 3) rövid áttekintést adja a törvényszéki orvostanra nézve legfontosabb kórbonczatani mozzanatoknak.

LAPSZEMLE.

(—h—n) Remegő téboly, — a mákony sikertelensége, — narcein adagolása, — gyógyulás.

B. fűszerárus, negyvenhat éves, erős testalkatú, szokás szerint pálinkával élt, s 1867-diki február 11-én egyszerre nyugtalan, izgatott lett, káprándok léptek fel nála, eszméi összezavarodtak, házából pedig kiszökött, hogy tűzbe rohanjon, mint ő mondotta, szaladás közben felbukott, s félig kábulva haza vezették. Azonnal orvos után küldötték, ki hashajtót rendelt, a következő napok alatt pedig reggel és este öt centigramme (valamivel több mint $\frac{2}{3}$ szemer) mákonykivonatot és gyökönke forrázatot rendelt. Ezen eljárás daczára a beteg nem javult, fékezhetlen volt, s környezetére veszélyessé vált. Ekkor hitták L. de Lucé tudort, ki öt február 14-én délebben állva találta keresztezett karokkal, hátravetett fejjel, halavány tévelygő arcczal, összeszűkült látással, szapora érlökéssel és meleg bőrrrel. A kérdésekre majdnem egészen értelmesen felelt, s káprándjai valódiságát vitatni törekedett; azonban szaggatottan, akadozva beszélt, nyugtalanul viselte magát, s minden pillanatban nyugtalanul tekintett maga körül, ajkai pedig kevéssé remegtek. A szobában majd izzó parázst látott, majd a szőnyeget tépte, majd pedig az ablakon akart kiugrani vagy az ajtón kifutni, s segítséget keresni. Végül kereskedésével akart foglalkozni, raktárába menni, s könyveit kérte. Régi könyvet hoztak neki, azonban a csalást észrevéve, dühöngésbe esett.

L. de Lucé tr. a betegnek éjjel és nappal minden második órában tizenöt milligramme (körülbelül $\frac{1}{5}$ szemer) narceint adagolt. Az izgatottság, félrebeszélés és dühöngés azon nap még tartott, s csak nagy nehezen lehetett öt rábírt, hogy levetkőzzék és aludni menjen; reggel felé azonban lecsendesedett és hat órától kezdve 11-ig üdítő álomnak örvendett, mire három óra hosszat ébren volt, de nyugalmasan viselte magát, ezután pedig elaludt, s csak esti hat órákor ébredt fel. Összesen tizenöt centigramme (valamivel több mint két szemer) narceint kapott. Esti hét órákor némi gyenge változása volt, kevéssé elrekedt, káprándjaira még emlékezett, s pillanatig azok valóságára gondolt ugyan, de ez gyorsan elmúlt. Étvágya, mely eddig tökéletesen hiányzott, túlságos fokban visszatért. A narcein a következő éjen át még folytatott. Az éjszaka nyugalmasan tölt el, s az izgatottság többé vissza nem tért.

Meg kell jegyezni, hogy a beteg 25 centigramme (több mint három és fél szemer) mákonyt fogyasztott el, anélkül, hogy ezen mennyiség a betegséget kifejlődésében gátolta volna, mely végül narceinnak minden tekintetben engedett. (B. g. de Th. m. et ch. 1867. ap. 30.)

(h-n) Véresejtmérő (globulimetro).

P. Mantegazza eszközt talált ki, melyet „globulimetro“-nak (véresejtmérő) nevez, s arra szolgál, hogy a vér átlátszóságából az abban levő sejtek számát meghatározza. Bizonyos vérmennyiséget szénsavas szikeny (1 r. só 2 r. vizre) 96-szori vizes oldatával össze kell keverni, s azt két üveglemezéből álló tartóba tévén, ezen keresztül stearyngyertya lángjára nézünk. Az üveglemezek távolsága, így pedig a közöttük levő vérréteg vastagsága oly nagynak vétetik, hogy a gyertya lángját látni többé ne lehessen. Tapasztalásból ki lehet számítani, hogy bizonyos vastagság, melyben a gyertyaláng többé nem látszik, hány véresejtnak felel meg. Minél kevesebb a véresejtek száma, a vérrétegnek annál vastagabbnak kell lennie, hogy a láng eltűnjék. Az üveglemezek azon távolsága, melyben a véresejteknek tapasztalás szerinti legnagyobb száma mellett a láng többé ki nem vehető, O-nak vétetik, s midőn a véresejtek száma kevesebb, a gyertyaláng eltűnése vékony két üveglemezék közbetolása által eszközöltetik, azok száma harminczra menvén, s igen természetesen közülök annál többet kell közbe tolni, minél kevesebb véresejt van. A O-pont egy köbmillimeter emberi vérben 5625000 véresejtnak felel meg, minden két üveglemezke közbetolása pedig jelenti, hogy ugyanazon térfogatban a véresejtek száma 125000-rel kevesebb. Az orvosi czélokra szánt véresejtmérő előtt öt nyílással ellátott forgatható lap van, melyek váltogatva a vérréteg elé állíthatók. Az egyik lik üres, míg a többiekben két üveglemez-kékből több vagy kevesebb van iktatva, s ekként azon likak által a véresejtek mennyiségének fokozatai fejezvék ki, melyek véglete a pozsga (plethora) és a vérszegénység (anaemia). Férfiaknál a véresejtek közpennyisége egy köbmillimeterben 5000000, nőknél pedig 4500000, a végletek ellenben 5625000 (plethora) és 225000 (vérszegénység) voltak, az utóbbi a véresejtmérő 27°-nak felelvén meg. Egészséges állapotban a véresejtek száma 4375000—5625000 között ingadoz. Jól táplált tanulók és szegény teherhordóknál a véresejtek száma majd ugyanaz volt. Ugyanazon egészséges embernél a véresejtek mennyisége négy hét mulva változatlanul találtott ugyanazon életmód mellett. Másik egyénnél, ki az őszi és téli vérmérés között kevéssé beteg volt, a véresejtek mennyiségét 2°-kal kevesebbnek találták. A házi nyulak véreben a sejtek száma ugyanaz mint az embernél. Ha a házi nyulak visszereiből terhesség alatt vér bocáttatott, a magzat vére sejtekben dúsabb volt mint az anyáé. (Del globulimetro, nuove strumento per determinare rapidamente la quantita dei globetti rossi del sangue. Milano 1865. 8. 2 áb.)

(—h—n) Ébrenyképző daganat (tumeur embryoplastique) a gáton

Depaul a következő esetet közli:

Egy asszony vajúdni kezdett, s a gyermek fejét és törzsét rendszeren megszülte, de az ülepénél a hüvelyben rögzítve maradt. Egy óra és háromnegyednyi idő eltelté után erős húzásokat kíséreltek meg, midőn a gyermek medenczejét kifejtették, de egyszersmind reájöttek, hogy az annak medenczejében levő daganat akadályozta a szülés rendes végbemenetét.

A daganat gyermekfejnyi, kúpidomú és kevéssé dudoros volt; vékony, fénylő bőr fedte vastag visszerekkel; tömöttnek tapintatott, nem hullámzott. A végbél a daganat előtt feküdt, s ennek felső harmadában szájadzott.

Depaulnak eszébe jutott, hogy Dubois Pál harmincz év előtt gyermeknél hasonló daganatot észlelt, mely szinte a gáttájon foglalt helyet, s Dubois és Cruveilhier által ráknövedéknek tartatott. Depaul tizenöt évvel később hasonló fekvésű, kinézésű és szinte ráknak gondolt daganatot tapasztalt.

1864-ben Rayer és Ball a „Société de biologie“ előtt olyan forma daganatot mutattak be. Robinet azt megvizsgálván, találta, hogy nem rák, hanem myeloeyt. Depaul ezen tényből kiindulva, akként vélekedett, hogy talán a két előbbi daganat is ilyen természetű volt. Midőn ezek észleltettek, akkor a kortanban a górusövet még nem használták, s így szabatos jelzést nem is igen lehetett csinálni.

1864-ben a kórodán asszony gyermeket szült a gáttájon daganattal, melyet Robin és Cornil megvizsgálván, azt myelocytnek találtak, s a Ball által bemutatott növedék közelébe esőnek tekintették.

Depaul a gyermek medenczéhez tartozó daganatot myelocytnek tekintette, mint azonban halál után azt Robin által megvizsgálta, myelocyt sejteket találni nem lehetett, hanem ehelyett rostképző szövetlemezek (tissus lamineux à l'état fibroplastique) észleltettek, nagy ébrenyképző sejtekkel és nagy zárt hólyagsákkal, melyek szorosan egymás mellett állottak.

A myelocytnek (velőnövedékek) kocsányuk van, mely a gerinczsatornába szokott érni, ily kocsány azonban a jelen esetben

nem volt jelen. A daganat a medenczével csak a csonthártyánál állott érintkezésben.

Az ilyen daganatok a farcsikmirigy megnagyobbodásával, gerinczhasadással (spina bifida) és bezárt terhességgel (grossesse par inclusion) összezavarhatók. (Société imperiale de chirurgie. Séance du 3 juillet 1867.)

(—h—n) Az ebvész óvszere.

Desmarts találta, hogy ha a vipera mérge a kutyákba beoltatik, ezeken az ebvész ragály anyaga nem fog. A szerző állítását kísérletekkel támogatja. (Abeille médicale, 1867.)

T Á R C Z A.

Dr. Rupp N. János

kir. tanácsos s a m. kir. egyetem rectorának a f. évi sept. 30-ki egyetemi közgyűlésen tartott

bucsubeszéde és évi jelentése.*)

III.

„Egyetemünknek a tanítással foglalkozó személyzetét illetőleg ez évben is több oly változásnak örvendünk, mik által az oktatási czélok érdekeit előmozdítva látjuk.

E tekintetben a hittudományi kar tanári testülete személyzetében ugyan nem, — hanem az egyetemünkkel szoros kapcsolatban álló központi papnöveldeben annyiban történt változás, hogy annak kormányzatával s a hittudományi kar igazgatói tisztével dr. Kubinszky Mihály főesperes, prépost és a kalocsai főegyházmegye kanonoka bizatott meg.

A szünnapok tartama alatt továbbá azon kellemes tudósítással lepettünk meg, hogy herczeg primás ő főméltósága a ministerium közbenjárása folytán a hittankari tanárok számára a papnövelde alapjából egyenkint 200 frtot méltóztatott utalványozni.

A jogtudományi karban az oly sokféle irányban fényes sikerrel működő Kautz Gyula tisztársunk jogosítványt nyert tanszéke tárgyain kívül a politikából, nemzetgazdaságtan és pénzügy-tudományokból előadásokat tarthatni.

Dr. Wenzel Tivadar köz- és váltóügyvéd a bányajogból tartandó előadásokra nyert magántanári engedélyt, és ugyanez engedélyben részesítettet

Dr. Schnirer Gyula is, a telekkönyvi és peres ügyeken kívüli eljárásokból tartandó előadásokra nézve.

Az orvosi karnál a megürült elméleti orvostani tanszékre az eddig Kolozsvártt kitünő sikerrel működött dr. Balogh Kálmán neveztetett ki; továbbá kérelmeztük, hogy a gyermekgyógyászatban kitünő magántanárunk dr. Bókay János, érdemei jutalmául, rendkívüli tanári czímmel és fizetéssel láttassék el.

E karnak tanári személyzete ez idén továbbá két magántanárral is szaporodott, t. i. dr. Fleischer Józseffel, ki a szülészeti műtanból, és

Dr. Bolyó Károlylyal, ki a gyakorlati elmegyógyászatból tartandó magántanári előadásokra jogosított fel.

A bölcsészeti karnál végre Ferencz József, a szláv nyelvészet és irodalmak rendkívüli, és Szepesi Imre m. tanár a római classica philologia helyettes tanárává neveztetett ki.

Ugyane karnál végre Jancsó Sándor országgyűlési gyorsíró a gyorsírászatnak az egyetemeni előadására jogosított fel;

Rostagni Lajosnak pedig megengedettet, hogy az egyetemi nyelvtanítókhoz hasonlólag a bonczani, kórbonczani, sebész-műtettani és természettudományi tárgyak rajzolásából oktatást adhasson.

És hogy mennyire törekedtek tanártársaink a nehéz és majdnem minden idejüket igénybe vevő tanári foglalatosságaiakon kívül a tudományt az irodalom terén is előbbre vinni, kiderül azon számos dolgozatokból, mikkel tanáraink közül sokan a tudományos irodalom bővítése körül ez idén is oly hasznos sikerrel fáradoztak.

A nagys rektor beszéde további tolyamatában¹⁾ előszámlálja

*) Elejét l. lapunk 40 és 41-ik számában.

¹⁾ Lásd a „Budapesti közlöny” ez évi 170-ik oct. 4-ki számát.

azon tudományos munkákat, melyek az egyetemi tanárok részéről ez évben megjelentek; továbbá megemlíti az egy. személyzet körül tett változtatásokat; a könyvtár, éremtár, a boncz- és vegytani intézetek gyarapodását; azután adja az egyetem jövedelmének áttekintését²⁾, s főlemlíti az a körül tett sikeres fáradozásokat és intézkedéseket sat., végre a következőképen rekeszti be visszajelentő és buzdító beszédét:

„Előadtam ezekben, tisztelt gyülekezet, a miket egyetemünk most befejezett tanévi állapotai- és változásairól hivatalom szerint előadnom kellett. Ha ezekben, — névszerint mi az egyetem működését illeti, semmi feltűnő, meglepő, rendkívüli nem találhatik is, nyugton mondhatom mégis, hogy e működés bár most is zajtalan és csendes, — utólag igazolandja magát eredményeiben a tudomány és élet terén azok által, kik irányt és felsőbb kimiveltetést egyetemünkön vettek. Hiszen a természetnek is legalkotóbb működései ugyszólván rejtekben és észrevétlenül mennek véghez, és csak gyümölcsükben nyilatkoznak. De ezzel nem azt akarom mondani, hogy intézetünk a legmagasbat eredményezte, mit a mai kor tudomány-egyetemtől várhat, vagy csak, hogy azt hatalmasan megközelítette volna; annyit azonban mégis tett, a mennyit körülményeink közt tehetett. S ennyit bátor vagyok az itt-ott emlegetett gáncsokkal, sőt a jelenkor követelményeivel is szemben mondani. Nem nyomozom bővebben az okokat, melyek haladási törekvéseinknek útját állták; de teljesen érintetlenül sem hagyhatom azokat, nehogy elmaradásunk a világ nevesebb egyetemeitől, azokat láttassék sujtani, kikre az intézet rendeltetésének valóstítása bizva van. Ez okok pedig kétfélék: az eszközök tökéletlensége, s azon szellem egyetemességének hiánya, mely a legmagasabb siker szükséges előfeltétele. És hogy itt csak az elsőt emeljem ki, mennyiszor olvastuk és hallottuk egyetemünk gazdagságát hánytorgattatni! És uraim, épen ez, t. i. egyetemünk vagyona volt eszközeink hiányosságának eddigi kutfeje. Egy század előtt, midőn dicső királynőnk Mária Terézia az egyetemet újból megalapította, elégséges lehetett az; de az utolsó század egészen átalakította a szellem világát, egész tudományok váltak ki a régiékből, melyeknek azok csak egyes fejezetei voltak; mások újból támadtak, mindnyájokban új szellem, új irányok fejlődtek.

Említsem-e a természet s társadalmi tudományok óriási birodalmait? Mások függetlenné tették magokat másoktól; említsem-e a bölcsészetet? vagy kibontakoztak a rendőri felügyelés kötelekeiből,

²⁾ Jövedelem:

a) Gyümölcsöző tőke kamatai	149,929	frt
b) Ingatlan vagyonságok jövedelme	50,500	„
c) Járulékok	1,470	„
d) Tanpénz-beszédesi százalék	4,800	„
e) Vegyes bevételek	300	„
Összesen	206,996	frt

Kiadás:

a) A hittani karra	13,688	frt
b) A jogi	20,620	„
c) Az orvosi	61,568	„
d) A bölcsészeti karra	50,241	„
e) A könyvtarra	6,380	„
f) Igazgatói kezelésre	10,480	„
g) Nyugélvezmények, kegy- és ellátási díjak	24,196	„
h) Átalános ügyviteli költségek	51,389	„
Összesen	238,562	frt

mint épen ez, s a történelmek; mások a pusztán gyakorlati hasznosság empirismusból a tiszta és független tudományos méltóság magaslatára emelkedtek, mint a nyelvészetiek. Új tárgyak, új álláspontok követeltek képviseltetést az egyetemeken. A tanszékek régi száma, a segédintézetek régi szerkezete és forrásai elégtelenné lettek; de e mellett a mi egyetemünk anyagi kuforrásai nem szaporodtak, szellemi kormányzata nem változott. Valaminek kellett az új idővel szemben történnie; de mily kevés volt az, a mi történt. Az egyetem fájdalmasan érezte hiányait, kérelmezte azok betöltését, — a döntő körök válasza azonban mindig csak az egyetemi alap elégtelensége volt! Irigységgel tekintettünk a világ szegény egyetemeire, t. i. azokra, melyeknek nincsen uradalmak; mert ezekről az államok gondoskodtak, s nem volt nemzet, mely a kormány által a tanügy részére követelt összegeket ne pirult volna megtagadni. S birtak a szegény egyetemek azzal, a mi nekik kellett; míg mi gazdagok nem birtuk azt, mi ma már nélkülözhetlennek ismertetik el. S e szegény-gazdag állapotunk mellett kormányzatunk is olyan volt, mely az egyetemet az egyetemi álláspontra felemelkedni nem engedte.

Az 1848-ki év végre tágitott a régi korlátokon. Az egyetem kormányzata megszűnt valahára előkelőleg rendőri lenni. Azon férfi, kit a jó sors ismét közoktatásunk élére állított, az egyetemet országos ügynek jelentette ki, melyet az országnak kell kormányzatilag és anyagilag gondjai alá venni. Felállította a szabad egyetem elvét: mert csak azon egyetem ilyen, mely tanszabadsággal bír. Bármily keserves a hazára nézve a bekövetkezett idők emlékezete, s bármily fájdalmasan érezte intézetünk a nemzetiségünk birtokában tett idegen foglalatásokat: nem szabad mégis igazságtalanoknak lennünk s elhallgatnunk, hogy épen e keserves emlékezetű időszakban vétetett ki egyetemünk előbbi félig középkori állásából, a tanszabadság elvének életbeléptetése, s habár csak kölcsönök útján, de a tanszékek és segédintézetek szaporítása vagy jobb karba állítása által. De ez csak kezdet volt, melynek folytatása a legutóbbi években elmaradt.

Felderült végre az alkotmánytúsának szerencsés kiegyenlítése folytán azon szép idő, melynek 1848-ban csak szürkületét láthattuk.

Az egyetem sorsa ismét teljesen illetékes kezekbe van letéve: törvény veendi azt oltalma alá, s a nemzet — ebben nem szabad kételkednünk — nem vonandja meg bőkezűségét ez intézettől, melytől saját jövőjének oly lényeges része függ.

Tanszékeinek száma neveltetni fog, hogy az emberi tudás minden ágait körülöleljék. — Intézeteink kiemeltetvén részben szánandó korlátoltságukból, — versenyezni fognak a legvirágzóbb egyetemek hasonló intézeteivel. Ezek közt dülő félben levő könyvtárunk részére egy új épület emelésére az előintézkedések már is folyamatban vannak, s azon hosszú időn által a könyvkincsben hagyott hézagok, midőn évenként 400 fnyi alapra volt szorítva, be fognak tölteni; vegytani műhelyünk alapjai már-már rakatnak; követni fogják azt azok, melyek nélkül a gazdag földön szükségét szenvedő ország a természeti adományok hasznosítására törekedve — többé el nem lehet. Új meg új tanerők előteremtésére gond fog fordíthatni, — a szabad tudomány képviselésére verseny nyitthatni, a munkásság felgerjesztetni és közhaszonra fordíthatni, az érdem jutalmaztatni.

Reményem, hiszem, sőt meg vagyok győződve, egy új, egy fényes kor küszöbén állunk, és hogy én vagyok a magyar egyetem utolsó rectora, ki — habár örömmel szólhatott az egyetem tanerőinek a létező viszonyokhoz képest nem dicstelen munkásságáról, és az egyetemi polgárok méltánylást érdemlő igyekvéseiről, s így az összes egyetem kétségtelen haladását constatálhatta, hogy — mondom — én vagyok az utolsó rector, ki minél magasabb polcon óhajtván látni az intézetet: panaszszal volt kénytelen bucsubeszédét befűjteni — szerencsés mégis annyiban, hogy a panasz szavait a remény, a bizodalom, a közélet, sőt már beállott jobb idő örömszavaival fojthatom el.

És most tisztí pályám véghatárához érve, előbb, mintsem méltóságomnak eddig viselt jelvényeit utódomnak, ki mint az egyetemi tanácsnak volt egyik érdekteljes tagja, köztiszteletünket már is oly méltán kiérdemelte, átszolgáltatom, — nem tehetem, hogy szívem sugallatát követve háláérzetemnek kifejezést ne adjak azok irányában, kik úgy szívélyes készségű, mint erélyes és sikeres közre-

működésökkel hivataloskodásomban támogatni sziveskedtek. Mindenekelőtt fogadják önök, az egyetemi tanács annyira érdemesült tagjai, hálás köszönetemet azon barátilag nyújtott istápolásért, melyben tanácscsal és tettel, ügyködésem egész ideje alatt, részeltetni méltóztattak; fogadják önök egyetemünk tudomány-karainak igen tisztelt tagjai, kik majd mint a jó ügynek böles, buzgalmas megindító, majd ismét mint annak készséges, ügyes kivívói járultak hivatalos teendőim terhének könnyítéséhez, — önök is, kik egyetemünk hivatalnoki személyzetét képezik, s kiknek hivatali buzgóságukat és minden alkalommal tanusított készségüket és pontosságukat szivesen méltánylom.

Végül fogadják önök is egyetemünk polgárai őszinte elismerésem kifejezését azon mérsékelt, higgadt viseletért, melylyel kétségtelen bizonyítékát adták annak, hogy az akadémiai ifjúságot át-lengő szellem teljesen megfelel azon várakozásnak, melyet a nemzet ifjai által létesítendő szebb jövője iránt táplál.

És midőn most egyetemünk rectori jogarát bizalmunk által választott önnek, jövő tanévi mélyen tisztelt ngos rectorunknak átadva, rectori székemről immár lelépek, ugyanazon szavakkal végzem be beszédemet, mikkel a múlt év ez órájában e rectori széket elfoglaltam: vajha t. i. önök, kiknek bizalma engem e méltóságra emelt volt, ne kénytelenitessenek mondani, hogy az, kit rector-elődei nyomdokaiba lépni engedének, erre méltatlannak mutatata magát.

Budapesti kir. orvosegylet.

A budapesti kir. orvosegylet f. h. 13-án és folytatólag 19-én tartotta meg évi közgyűlését. A közgyűlés elég középszerűen látogatott s az egylet új helyiségében tartott első közgyűlés volt. Nem ok nélkül említjük fel egymás mellett e két körülményt; elégtelenségét szembeötlővé tenni egyebek közt a közgyűlés is hivatva lett volna, ha a tagok részvéte a gyűlés nevével arányos s a megjelent harmincz és néhány tag nyújtott nem az egylet rendes látogatói, a minden távolság és programmal daczoló habitué-k lettek volna.

Az egylet választmánya kétségkívül méltányos kivájalomnak tett eleget, midőn az egylet helyiségét mindenki által egyenlőn megközelíthetővé tenni iparkodott, de a helyzetetés ezen előnyét a belső kényelem rovására szerezeni meg az egylet tényleges pénzereje és jövedelme mellett aligha volt szükséges, s talán szabad sem lett volna.*) Az akademia bérházában birt lakás, daczára hogy semmi fölösleges kényelmet nem nyújtott, czélszerűbb volt a mostaninál, s e mostani nemcsak az egylet jövőjére volt tekintet nélkül, de jelen szükségleteinek sem felel meg. Így p. o. bármennyire gondoskodva van is azon elv által, melyet az egylet a könyvek vásárlásában követ, arról, hogy az egylet könyvtára legalább ez úton egy könnyen fel ne szaporodjék, jelen helyisége a már meglevő könyvek czélszerű elhelyezésére is elégtelen.

Ha megelőzőleg az egylet jövőjére tekintet is felemlítettük, ezt nem csupán létszámának s évenkénti növekedésére vonatkozólag tettük, — bár e növekedés is annál fontosabb, mivel jobbára valóban résztvevő s nem pusztán fizető tagok beléptének eredménye, — hanem mert kívánatosnak s az egylet jövő felvirágzásával lényeges összefüggésben állónak tartunk oly reformokat, melyek az egyletet részben a külföldön, névszerint Angolországban divatozó klubb-ok módjára átalakítsák, s az egylet ez ideig egészen háttérbe szorult erkölcsi és társadalmi céljainak nagyobb szerepkört nyissanak. Az eddigi mostoha ápolás daczára sincs az egylet teljesen egyesületi szellem híján, e közszellem vagy uralkodó nézet erkölcsi befolyása alkalmilag nyert is némileg érvényesülést, s alig hibázunk, ha azon közvetett hasznót, mely a tagok időnkénti érintkezése s egymásra önkénytelenül gyakorolt kölcsönhatása folytán az egylet tagjaira háramlott, párhuzamba helyezhetőnek hisszük az egylet felolvasásai által elért tudományos haszonnal. Mennyivel inkább emelkednie kellene e jótékony befolyásnak, ha a gyér találkozás mindennapivá, az érintkezés csaknem folytonossá válnék? Hogy egyebet ne említsünk, aránytalanul biztosb gyógyszerre volna az oly sokszor felpanaszolt collegiális hiányának minden elképzelhető illem- és kényeszer szabályoknál. Az egylet legalább látogatóit illetőleg új continenst nyerne, azokét, kiket a száraz tudományos értekezetekkel meghódítani nem volt képes s kiknek részvételére megkívántatik, hogy a mit hasznosnak tartanak

*) A mint értesítve vagyunk, más helyiség a város központjában vagy ahhoz közel nem is volt kapható, s a választmány legjobb tehetsége szerint járt el a közgyűlés által reá ruházott megbízásban. Sz.

még kellemesnek is találják. Üdítő szórakozás közben értesülhetne mindenki egyebek mellett a közérdekű orvosi ügyek és történekről s nem volna kénytelen, mint a múlt cholera-járvány alatt, jó falusi szokásként a gyógyszerárakban keresni fel egymást, hogy az egyéni hatáskörön kívül eső eseményekről némi tudomást szerezhessen magának. Mind ennek életbeléptetése pedig sem oriási fáradságot nem igényel, sem lehetlen költséggel nem jár s fenntartva magunknak annak idején tüzetesen szólni e tárgyhoz, áttérünk a közgyűlés vázolására.

A rövid elnöki üdvözlő és megajító beszéd után első titkár az OHL. múlt számában egész terjedelmében közölt évi jelentést olvasta fel, kit követőleg a pénz- és könyvtárvizsgáló bizottságok jelentései olvastattak fel. A pénztári jelentés tulajdonképi czélja felől, — miután az sem a pénzkézeltől részletes kimutatást nem ad, sem az egyet tényleges pénzerejére vonatkozólag tájékozásul nem szolgálhat, — egyideig kétségbe valánk; végre abban hittünk megállapodhatni, hogy az valószínűleg a pénztárnoknak szavazandó — egyébként meg is érdemlett — köszönet érdemelt született, legalább ez volt abban az egyetlen gyakorlati pont s ez volt egyszersmind az, a mit a közgyűlés egy tagja a kimutatás hiányosságát illetőleg tett megjegyzéseire egyedüli feleletül nyert.

A könyvtári jelentés nyomán a választmány utasított hogy a) a könyvek czélszerűbb elhelyezése és a szükségelt új könyvszekrények felállítása iránt intézkedjék; b) hogy a könyvtárban két példányban meglévő művekről magának tudomást szerevezve azok mimódoni értékesítésére vagy megtartására vonatkozólag véleményes jelentést tegyen. Határozottatott továbbá, hogy a lapok és folyóiratok mindig az új évet követő első hetekben beköttesse, s ha megelőzőleg kikölcsonőztettek ez időben a rendes három hónap letelte előtt is beszédhessenek; — végre hogy az eddig járótott lapok és folyóiratok mellett még a Gazette Hebdomadaire, Klinische Monatshefte für Augeneheilkunde és Monatshefte für Geburtshilfe und Frauenkrankheiten rendeltessenek meg. Az éven át szerzett és ajándékul nyert művekhez Markusovszky tr. ajánlatára még Tardieu Dictionaire-je csatoltatott.

Az ezt követőleg történt választások eredménye e lapok múlt számában szintén közölve volt.

Az ülés folyamában végre Vidor tr. Dr. Joh. Bapt. Ullerspergernek saját műveiből álló két kötetnyi ajándékot mutatja be az egyletnek.

A 19-én folytatólag tartott közgyűlés tárgyát az octob. 3-án tartott választmányi ülés jegyzőkönyve s az évkönyvi munkálatokra vonatkozó előterjesztés képezik.

A választmány előterjesztése nyomán határozottatott : a) hogy ezen tül a közgyűlést megelőzőleg is tartassék oct. hó első szombatján egy rendes ülés; b) hogy a helyföldi levelező tagok is titkos szavazás utján választassanak meg; c) hogy a házszabályok kidolgozása érdekében Hirschler alelnök, mint a kiküldött bizottság elnöke ujjolag megkerestessék; végre d) a belépő rendes tagok képesítésére s tüzetesen a letelepedési időre vonatkozólag hosszabb vita után határozottatott, hogy ennek feltételeiről és körül írásáról a házi szabályok gondoskodjanak.

Az évkönyvbe felveendő munkálatokra vonatkozólag tett javaslat rövid vita után egész terjedelmében elfogadtatott. Az egyletben tartott bármely előadás, felolvasás vagy ismertetés tárgya lehet ezek nyomán az évkönyvbe történő felvételnek, ha valamely rendes tag által ajánlatatik s a kinevezett bíráló bizottmány a felvételre érdemesnek itéli. A bíráló bizottmány az elnökből, első titkárból s az elnök által kinevezendő három rendes tagokból áll. A bizottmány véleményes jelentésével 14 nap alatt tartozik elkészülni.

Vegyesek.

Pest, october 25-én. — A m. orvosi könyvtár társulat számára fizetett lapunk szerkesztőségénél Bleuer tr. 1867-re 8 frtot.

— A budapesti k. orvosegylet ujjabban megválasztott lev. tagjai közé tartozik Wiederhofer tr. is a gyermekgyógyászat tanára Bécsben, kinek neve múltkori jelentésünkből kifelejtetett.

— Egészségügyi előadónak az örökös tartományok ministeriumánál (Löschner u. tanácsos, mint tudva van, gyengélkedő egészsége miatt e hivatalról lemondott) Ulrich tr. orvostanácsos, a Rudolf kórház igazgatója nevezetett ki s ideiglen a hivatal el is fogadta. A kórház igazgatásával ideiglen Böhm tr. főorvos bízott meg. A közegész-

ségügy állapota és kezelése a lajtántuli tartományokban sem lévén a legörvendetesebb karban, annak szervezése teljesen veendi igénybe az ujjdon kinevezett referens tevékenységét és erejét. Ulrich tr. eddigi pályáján, mint ember, orvos és közigazgatási hivatalnok kitünő képessége, szorgalma s lelkiismeretes és igazságos bánásmódja által mindenütt a benne helyezett bizodalomnak megfelelt; ennélfogva bizton remélhető, hogy új hatásköre feladatának is megfelelőend.

† Lewinsky tr. kórházi elsődorvos Bécsben, ki hosszabb idő óta gyöngélkedvén, soká álmatlanságban szenvedett s egyre azon gondolat által kizoztatott, hogy meg kell örülnie, f. hó 17-én cyankáliummal életének véget vetett. A bonczvizsgálat az agyhártyák jelentékeny megvastagodását mutatta ki. Rokitansky tanár tapasztalata szerint ezen kóros állapot már több ízben hasonló bajt idézett elő.

—a— Weiss és Wiesner tanárok Bécsben legközelebb meghatározták az egyes fonalócok térfogatát, miből következtetik, hogy harminczöt milliomm fonalóc négy gramme-ot (körülbelül 55 szemer) nyom.

—a— A párisi világkiállítás egyik kétségbevonatlan diszét a Brunetti padovai tanár által kiállított boncztanai készítmények képeztek, melyek különféle zsigereket életnagyságban és rendes kinézésben tüntettek elő. A tüdők, belek, vesék, a máj, lép egyaránt bámulás tárgyai voltak. Brunetti készítmény eljárása igen bonyolodott, s az illető darab mosása, zsirtalanítása, cserzése (tannage) és kiszáritásából áll. Mindenelőtt a véredényeken keresztül és a kivezető csövekbe vizet fecskendeznek, mire a zsirtalanítás művelete következik, midőn t. i. a víz kifolyása után borégény löveltetik be. Ezután a csereny oldatának befecskendése jön; végül pedig a száritás száraz és meleg levegőnek a véredényeken való keresztül- és a kivezető csövekbe való behajtása által eszközöltetik. Ezen eljárás mellett a szervek térfogata változatlanul megmarad, az üterek és a kivezető csövek pedig tátongva maradnak. A készítmények bőrszínűek, könnyűek lesznek és lágyak. Hogy az ily módon előállított darabok meddig tartanak, bajos megmondani. Annyi bizonyos, hogy a kiállított rendes és rendellenes máj, sziv és vesek már igen régiek voltak. Kétségtelen, hogy a test részeit az alak megtartása mellett ügyesebben kiszáritani nem lehet, s a szabad szemmel való boncztanra nézve Brunetti kétségbevonatlan szolgálatokat tett, de azon véleményt, hogy azok a szövettan tanulására is alkalmasak, nem oszthatjuk, mert az alakelemek a reájuk ható anyagok — viz, borégény, csereny és végül a száritó levegő az által sokkal több változáson mennek keresztül, mintsem kívánatos.

—a— Nélaton utódja a sebész-kórodai tanszékben, mint írják, Jarjava tanár fog lenni, ki eddig a boncztant adta elő; a boncztanai tanszéket pedig legnagyobb valószínűséggel a dolgozatairól hírneves Sappey tr. fogja elnyerni.

Hetiki mutató

a pestvárosi polgári kórházban 1867. oct. 18-tól egész 1867. oct. 24-ig ápolbt betegekéről.

1867.	felvett			elboocsátott			meghalt			visszamaradt					
	beteg		összeg	gyógyult		összeg	beteg		összeg	beteg		szülő	gyermek	elmekör	összeg
	férfi	nő		férfi	nő		férfi	nő		férfi	nő				
Octob. 18.	17	9	26	21	17	38	—	5	5	354	387	17	19	22	799
" 19.	16	10	26	15	11	26	—	1	1	356	389	14	17	22	798
" 20.	19	22	41	24	16	40	3	4	7	348	391	13	18	22	792
" 21.	12	12	24	19	10	29	—	2	2	341	393	12	17	22	785
" 22.	21	11	32	15	25	40	2	—	2	345	377	13	18	22	775
" 23.	11	14	25	20	14	34	4	1	5	332	376	13	18	22	761
" 24.	20	14	34	20	11	31	2	4	6	319	389	13	15	22	758

Létszám kisebb. Legtöbb az ivar-, és légző szervekben beteg. Himlős, 17.

Pályázat.

Bács-Bodroghmege felső járásába kebelezt Kunbaja község rendszeresített orvosi állomására, melylyel 160 frt p. p. fizetés, lakbér fejében 50 frt, két öl lágú tüzi-fa, két öl fütő szalma s 12 pesti mérő kenyérbuza van egybekapcsolva, oly érintéssel nyittatik pályázat, miszerint ezen a község lakossága által választás útján betöltendő állomásra pályázni kívánók szabályszerűen felszerelt folyamodványait legfeljebb f. évi november 15-ig nyujtsák be.

Zomborban, 1867. évi oct. 16.